

RESEPTI.

Kirkkohallituksen ulkoasiain osaston teologisten asiain tiedotuslehti 1/1995 - ISSN 1235-8878
toimitettu yhteistyössä Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan ekumeniikan arkiston kanssa

- KATSAUKSIA KIRKKOJEN
VÄLISIIN SUHTEISIIN
- MATKARAPORTTEJA
- EKUMENIIKAN ARKISTO
TIEDOTTAA
- AJANKOHTAISIA JUL-
KAISUJA JA ESITELMIÄ
- MINNE MENNÄ
- EKUMEENISIA KOULUTUS-
MAHDOLLISUUKSIA

1. KATSAUKSIA KIRKKOJEN VÄLISIIN SUHTEISIIN

Arkkipiispa John Vikström: Porvoon yhteinen julkilausuma luterilaisesta näkökulmasta ja sen merkitys luterilais-roomalaiskatoliselle dialogille	3
Pirjo Työrinoja: Uusi askel luterilais-roomalaiskatolisessa oppi-keskustelussa	11
Simo Kiviranta: Pieni kontribuutio Koinonia-teologiaan	16
Moskovan ja koko Venäjän patriarkka Aleksi II:n Suomen-vierailu/Risto Cantell/Timo Frilander	23
Antti Saarelma: Valdolaisen ekumeenikon Paolo Riccan haastattelu	34

2. MATKARAPORTTEJA

Risto Cantell: Ruotsin ja Suomen arkkipiispat Roomassa	37
Juhani Forsberg: Saksan evankelis-luterilaisen kirkon synodi Hällesä	39
Pekka Kärkkäinen: Symposium Pyhästä Hengestä Neuendettelsaussa	46
Antti Raunio: Praha IV -konsultaatio Genevessä	50

3. AJANKOHTAISIA JULKAISUJA JA ESITELMIÄ

Antti Saarelma: Paavi pohtii ekumeniaa	55
– Apostolinen kirje "Tertio adveniente millenio"	
– Kirja "Crossing the Threshold of Hope"	

4. MINNE MENNÄ

Luentosarja uusimmasta ekumeenisesta kehityksestä	62
Symposium Maailmanlähetys ja yhteiskunnan murros	62
Onko uskossa järkeä?	64

5. EKUMEENISIA KOULUTUSMAHDOLLISUUKSIA

Antti Saarelma: Rooman valdolainen tiedekunta	65
Ekumeenisia kesäkursseja: Strassbourg, Wien, Bossey	68
Kirkollisia stipendejä	70

?????????Reseptio + tilauslipuke

RESEPTIO / Kirkon ulkoasiain osasto, teologiset asiat
osoite: PL 185, 00161 Helsinki, p. 90-1802 207, fax 90-1802 230
yhteystieto: Helsingin yliopisto/ekumeniikan arkisto
PL 33 (Aleksi 7), 00014 Helsingin yliopisto, p. 90-191 3025, fax 191 3033
toimitus: TL Matti Kotiranta, TT Antti Raunio, TK Antti Saarelma; taitto: Virpi Andersson

Porvoon yhteinen julkilausuma luterilaisesta näkökulmasta ja sen merkitys luterilais-roomalaiskatoliselle dialogille

Arkkipiispa John Vikström

Johdanto

Porvoon yhteinen julkilausuma on Britannian ja Irlannin anglikaanisten kirkkojen sekä Pohjoismaiden ja Baltian luterilaisten kirkkojen välinen ekumeeninen asiakirja, jonka tarkoituksena on luoda varsin läheinen yhteys asianomaisten kirkkojen välille. Julkilausuman tavoitteena olevan kirkkojen välisen sopimuksen on tarkoitus astua voimaan välittömästi, kun kaksi molempiin tunnustuskuntiin kuuluvaa kirkkoa on allekirjoittanut sen. Tähän mennessä (31.10.1994) julkilausuman ovat hyväksyneet Eestin luterilainen kirkko, Ruotsin kirkko sekä Skotlannin episkopaalinen kirkko (Norjan kirkko hyväksyi sen 15.11.1994, toim. huom.) Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokous käsittelee

julkilausumaa ja tekee asiassa päätöksensä vuonna 1995. Ekumeeniselta kannalta Porvoon yhteinen julkilausuma on käänteentekevä kirkollemme. Milloinkaan aikaisemmin kirkkomme ei ole hyväksynyt ekumeenista asiakirjaa, jonka merkitys sekä periaatteessa että käytännölliseltä kannalta on niin syvä kuin Porvoon yhteisen julkilausuman. Sen tähden sillä tulee olemaan merkitystä kirkkomme suhteille muihinkin kirkkoihin, myös roomalaiskatoliseen kirkkoon.

Julkilausuman tausta

Porvoon yhteinen julkilausuma syntyi verrattain nopeassa tahdissa. Se oli mahdollista siksi, että anglikaanisten ja luterilaisten kirkkojen välillä oli aikaisemmin

laadittu useita sopimuksia ja muita ekumeenisia asiakirjoja, joiden luomalle perustalle Porvoon yhteinen julkilausuma on voinut rakentaa. Näitä ovat mm. Luterilaisen maailmanliiton ja Lambeth -konferenssin Pullachin raportti, anglikaanis-luterilaisen dialogin Euroopan komission Helsingin raportti, anglikaanis-luterilaisen yhteisen työryhmän Cold Ashin raportti, Englannin anglikaanisen kirkon ja Saksan evankelisen kirkon välinen Meissenin yhteinen julkilausuma, anglikaanis-luterilaisen kansainvälisen jatkokomitean Niagarin raportti ja Yhdysvaltain episkopaalikirkon ja Amerikan evankelis-luterilaisen kirkon välinen yhteysasiakirja Kohti täyttä yhteyttä ja sopimus yksimielisyydestä (Towards Full Communion and Concord of Agreement).

Näiden anglikaanis-luterilaisten sopimusten lisäksi Porvoon yhteiseen julkilausumaan ovat vaikuttaneet Faith and Order -työskentelyn pohjalta syntyneet asiakirjat "Kaste, ehtoollinen ja virka" (BEM) ja "Apostolisen uskon tunnustaminen tänään" sekä jossakin määrin myös anglikaanisen kirkon ja roomalais-katolisen kirkon sekä luterilaisten ja roomalaiskatolilaisten välisten keskustelujen tulokset.

Myös Pohjoismaiden ja Baltian luterilaisilla kirkkoilla on jo aikaisemmin voimaan tulleita sopimuksia Englannin anglikaanisen kirkon kanssa. Jo viime vuosisadalla näissä suhteissa oli päässyt pisimmälle Ruotsin kirkko, mutta myös Suomen evankelis-luterilainen kirkko solmi v. 1936 Englannin anglikaanisen kirkon kanssa sopimuksen, jonka perusteella kirkot ovat avanneet ehtoollispyötyänsä vastavuoroisesti toisilleen sekä osallistuneet toistensa piispanvihkimyksiin.

Lokakuun 13. päivänä 1992 hyväksytty neuvottelutulos sai nimekseen Porvoon yhteinen julkilausuma sen tähden, että hyväksymisprosessin yhteydessä vietettiin yhteinen ehtoollisjumalanpalvelus Porvoon keskiaikaisessa tuomiokirkossa. Porvoon yhteinen julkilausuma oli syntynyt hämmästyttävän nopeasti, sillä neuvotteluihin kului vain noin kolme vuotta. Tuloksena on kuitenkin asiakirja, joka teologisen sisältönsä ja ekumeenisen painoarvonsa puolesta vetää hyvin vertoja monille pitempiä aikeisten neuvottelujen lopputuloksille.

Porvoon ekumeeninen menetelmä

Viime vuosikymmenien aikana kysymys ekumeenisesta menetelmästä on ollut vilkkaan keskustelun ja tutkimustyön kohteena. Kysymys ei tällöin ole ollut enemmän tai vähemmän teknisluontoisista menetelmäksymyksistä, jotka ekumeenisessa dialogissa myös ovat tärkeitä. Ekumeeninen menetelmä tarkoittaa niitä erilaisia teologisia lähestymistapoja, joita ekumeenisessa dialogissa sovelletaan. Ekumeeniseen menetelmään liittyviä kysymyksiä voidaan konkretisoida seuraavasti: Mitkä ovat ekumeenisen työskentelymme historialliset ja fundamentaaliteologiset lähtökohdat? Minkälainen ykseysmalli on työskentelyn perustana? Mistä opillista kysymyksistä meidän tulee olla yhtä mieltä? Mikä erilaisuus on hyväksyttävää yhteydessämme? Mikä on pyrkimystemme perimmäinen päämäärä ja tämän asiakirjan konkreettinen tavoite? Mitä seurauksia sopimuksestamme on?

Porvoon yhteinen julkilausuma itse ei missään yhteydessä eksplikoi, mitä ekumeenista menetelmää tai menetelmiä si-

nä käytetään. Itse julkilausumatekstin rakenteesta ja sisällöstä voidaan kuitenkin tehdä joitakin ekumeenisista menetelmää koskevia johtopäätöksiä.

Porvoon yhteinen julkilausuma ilmaisee ensinnäkin yhteisymmärryksen kirkon olemuksesta ja sen ykseydestä (II A 14). Tämä ykseys on alkanut jo näkyä Kirkossa. Kirkon ykseys vaatii selkeämmin näkyvää järjestynyttä muotoa. Kristuksessa annettu ykseys on Jumalan valtakunnan merkki, väline ja esimaku. Tältä pohjalta asiakirjassa lausutaan, että kaikki olemassa olevat tunnustukselliset perinteet ovat väliaikaisia (II B 22). Tämänlaatuiset ilmaukset Porvoon yhteisessä julkilausumassa osoittavat, että käsityksessä kirkon ykseydestä pyritään saavuttamaan konsensus eli yhteisymmärrys, jonka tulee saada myös näkyvä muoto. Tämä yhteisymmärrys koskee käsitystä kirkosta ja kirkon virasta, joita käsitellään asiakirjan luvuissa II ja IV. Asiakirja edustaa koinonia-ekkleziologiaa, jonka olennaisena sisältönä on kirkon elämä yhteydessä Pyhään Kolminaisuuteen ja siihen perustuva kirkkojen ja kristittyjen välinen yhteys (II A ja B).

Toiseksi luvuissa II ja IV ilmaistun yhteisymmärryksen lisäksi esitetään luvussa III se yksimielisyys, joka koskee kristillisen uskon sisältöä. Tämä luku ilmaisee osapuolten varsinaisen oppikonsensuksen, joka on luonteeltaan yhteisen opinkäsityksen sisältämä tunnustus. Luvun III keskeisen kohdan 32 alakohdat ilmaisevat tämän tunnustusluonteen lausumalla "me hyväksymme... me uskomme... me tunnustamme". Näissä kohdissa esitetään perustavaa laatua oleva tai olennainen yksimielisyys uskossa (*fundamental, substantial agreement in faith*), jonka lähtökohdina ovat toisaalta molem-

pien osapuolten omat tunnustustraditiot ja toisaalta sekä kahden- että monenkeskisen ekumeenisen työskentelyn tulokset (III, 29-30).

Kolmanneksi Porvoon yhteinen julkilausuma toteaa useassa yhteydessä, että saavutettua yhteisymmärrystä tai yksimielisyyttä ei tule samastaa yhdenmuotoisuuteen. "Näkyvää ykseyttä ei kuitenkaan pidä sekoittaa muodolliseen samanlaisuuteen. Ykseys Kristuksessa ei ole olemassa huolimatta erilaisuudesta ja sen vastakohtana vaan se on annettu meille yhdessä erilaisuuden kanssa ja erilaisuudessa" (II B 23). Asiakirjan mukaan ei ainoastaan kirkon ykseys vaan myös sen erilaisuus perustuu Pyhään Kolminaisuuteen: "Sekä Kirkon ykseys että erilaisuus perustuvat lopulta Jumalan yhteyteen Pyhässä Kolminaisuudessa" (II B 23). Kirkon elämään kuuluu sekä ykseyden vaaliminen että erilaisuuden ylläpitäminen (II B 24). "Ykseys vaatii näkyvän ulkonaisen muodon, joka kykenee sulkemaan sisäänsä sisäisen erilaistumisen ja hengellisen monimuotoisuuden elementit samoin kuin historiallisen muuttumisen ja kehittymisen elementit" (II B 26).

Näistä ja useista muistakin erilaisuuteen viittaavista lausumista käy ilmi, että Porvoon yhteisessä julkilausumassa on sovellettu myös sovitun erilaisuuden mallia. Tämä erilaisuus molempien tunnustuskuntien välillä jää toisaalta sikäli voimaan, että osapuolia ei vaadita "hyväksymään jokaista erillisille perinteille ominaista opillista lausumaa", mutta toisaalta tämän erilaisuuden sovittaminen "vaatii meitä kohtaamaan ja ratkaisemaan jäljellä olevat lähemmän yhteyden esteet" (III 33).

Kysymys ei siis ole vain siitä, että erilaisuudesta sovitaan vaan ne sovitaan. Sovitetun erilaisuuden malli korostuu erityisesti kysymyksessä piispuudesta, josta oppikonsensusjaksoon (III, 32k) on otettu maininta yksilöllisesti, kollegiaalisesti ja yhteisöllisesti harjoitetusta pastoraalisen kaitsennan virasta. Sovitetun erilaisuuden mallin mukaisesti tätä yksimielisyyttä eksplikoidaan laajemmin luvussa IV "Piispuus kirkon apostolisuuden palveluksessa".

Porvoon yhteinen asiakirja käyttää hyväkseen eräänlaista **yhdistettyä metodia**, jossa sekä oppikonsensus että sovitettu erilaisuus pyritään ottamaan vakavasti. Tällöin oppikonsensus ilmaistaan varsin täydessä muodossa, eikä siinä esitetä ensin jonkinlaista suppeaa "perustaa", tai "tapahtumaa", jolle myöhemmin pyritäisiin etsimään laajempi "hahmo" tai "ilmaus". Tässä mielessä Porvoon yhteinen julkilausuma poikkeaa esimerkiksi Leuenbergin konkordiassa käytetystä metodista.

Julkilausuman ykseysmalli

Porvoon julkilausuman ykseysmallia ilmentää ensinnäkin asiakirjassa toistuvasti esiintyvä käsite **näkyvä ykseys** (esim. Esipuhe 6; 11; II, 23; 27; III, 29; IV, 54; V, 60).

Näkyvä ykseys esitetään ja rajataan asiakirjassa seuraavasti:

1) Näkyvän ykseyden lähetökohtana on usko, jonka mukaan kirkon ykseys kuuluu "välttämättä sen luonteeseen" (II, 21), koska "kirkon ykseys perustuu Kolminaisuuden persoonien välisiin salattuihin suhteisiin". Tämän vuoksi kristitty-

jen ja kirkkojen **yhteys** (communion) ei ole "inhimillisen toiminnan tulosta", vaan se on Pyhän Kolmiyhteisen Jumalan lahja Kristuksessa (II, 21). Tämä varsin klassinen kirkon ykseyden formulaatio liittyy läheisesti niihin tuloksiin, joita on saavutettu Yhteisessä roomalaiskatoilais - luterilaisessa komissiossa kuten alaviitteet 10, 11 ja 12 osoittavat. Porvoon yhteisen julkilausuman mukaan kirkon ykseys on siis **annettu**, ja sen tähden siinä puhutaan myös ykseyden "palauttamisesta" ja "uudelleenlöytymisestä" (Esipuhe, 11; II, 27).

2) Kuten edellä on jo alustavasti todettu, näkyvää ykseyttä ei kuitenkaan tule sekoittaa **yhdenmuotoisuuteen**. Ykseys ja erilaisuus eivät ole toistensa vastakohtia, vaan se "on annettu yhdessä erilaisuuden kanssa ja erilaisuudessa" (II, 23). Erilaisuus ei siis ole sama kuin ykseyden puuttuminen/särkyminen (disunity, II, 22), jota "kristityt eivät koskaan voi suvaita" (II, 27). Toisin kuin eripuraisuus (disunity) erilaisuus "vastaa monia Pyhän Hengen lahjoja Kirkolle" (II, 23). Erilaisuutta ei siis näin ymmärrettyä tule pitää pelkkänä myönnytyksenä teologiselle pluralismille (II, 23). Tämän perusteella ei ainoastaan ykseys vaan ykseys ja erilaisuus yhdessä perustuvat viime kädessä Jumalan omaan kommuunioon Pyhässä Kolminaisuudessa (II, 23).

3) Porvoon yhteinen julkilausuma erottaa toisistaan käsitteet **näkyvä ykseys** ja **täysi yhteys** (full communion). Itse asiassa asiakirja ei kertaakaan käytä ilmaisua "täysi yhteys" (lukuunottamatta LML:n Curitubassa 1990 pidetyn 8. yleiskokouksen päätöksistä otettua lainausta III, 31). Sekä näkyvä ykseys että täysi yhteys ovat vielä edessäpäin. Ne ovat päämääriä, joita kohti molemmat osapuolet uskovat

olevansa kulkemassa. Sen tähden asiakirjassa käytetään ilmaisua **lähempi ykseys** (closer unity; V, otsikko), **lähempi näkyvä ykseys** (closer visible unity; IV, 54) tai **lähempi yhteys** (closer communion; V, 60). Näkyvä ykseys on vielä **päämääriä**, jotta kohti osapuolet ovat kulkemassa. Porvoon yhteinen julkilausuma on ilmaus uusista askelista matkalla näkyvään ykseyteen (III, 29). Asiakirjan sisältämä yhteisymmärrys kirkosta ja sen virasta, erityisesti kätten päällepanemisesta ja piispallisesta suksessista, merkitsee "kirkon ykseyden ja jatkuvuuden tekemistä **näkyvämmäksi** kaikkina aikoina ja kaikkialla" (IV, 53). Nämä ilmaisut osoittavat kuitenkin myös, että Porvoon julkilausuman hyväksymisen jälkeenkin eri osapuolia edustaviin kirkkoihin jää myös sellaista erilaisuutta, joka tulevaisuudessa on pyrittävä voittamaan (Esipuhe, 9).

Ykseyden rakennusaineet

Porvoon yhteisen julkilausuman rakenne ja sisältö paljastavat, millaisilla edellytyksillä ja millaisista aineksista lähemmän ykseyden ymmärretään syntyvän. Ne ovat 1) yhteisymmärrys (common understanding) kirkon olemuksesta ja ykseydestä (luku II), 2) yksimielisyys (agreement) uskon sisällöstä (luku III) sekä 3) yhteisymmärrys historiallisesta piispuudesta ja piispallisesta suksessista kirkon apostolisuuden palvelijana sekä kirkon ykseyden ja jatkuvuuden merkinä (luku IV).

Kohta 1) on tullut riittävästi valaistuksi edellisen jakson yhteydessä, mutta vielä on kysyttävä, mikä merkitys ykseysmallin lisäksi on kysymyksellä uskon sisäl-

löstä ja piispuudesta julkilausuman kokonaisuudessa.

Erityisesti oman kirkkoni (luterilaisesta) näkökulmasta ja sen omasta tunnustuksesta käsin julkilausuman III luku "What we agree in faith" sisältö on olennaisen tärkeä, koska siinä itse asiassa ilmaistaan se mikä on **uskon** kannalta välttämätöntä ja riittävää kirkon ykseyteen (vrt. Augsburgin tunnustus VII).

En ole varma siitä, voidaanko III luvun kohdan 32 kahtatoista alakohtaa pitää ikään kuin "yhteisenä anglikaanis-luterilaisena uskontunnustuksena" ("which looks like a Common Anglicano-lutheran 'Confession of Faith'"), kuten Konstantinopolin ekumeenisen patriarkaatin edustaja KMN:ssa Georges Tsetis on asian ilmaissut kirjeessään LML:n ekumeenisten asiain apulaispääsihteeri Eugene Brandille 29.3.1994. Kohdassa 32 on nimittäin kysymys "substantiaalisesta yksimielisyydestä uskossa" (III, 30), joka on vain välttämättömimpään keskittyvä tiivistelmä molempien osapuolten välisestä yksimielisyydestä kysymyksessä uskomme sisällöstä. Luterilaisen ja anglikaanisen osapuolen ei ole ollut tarvetta sanoa enempää, koska ne eivät koskaan ole tuominneet toisiaan uskon sisältöä koskevissa asioissa. Tämä koskee erityisesti vanhurskauttamisoppia, josta selaisenaan ei ole omaa erilliskohtaansa. Luterilaiselle osapuolelle luovuttamattoman keskeinen kysymys syntisen vanhurskauttamisesta yksin armosta, yksin Kristuksen tähden ja yksin uskon kautta saa kuitenkin pitävän (valid) ja riittävän ilmauksensa evankeliumia koskevassa kohdassa (III, 32c; II, 15-16).

Uskon yksimielisyys on ilmaistu seuraavissa opin ja käytännön kohdissa:

- a) Raamattu opin riittävänä lähteenä.
- b) Kysymys Jumalan tahdosta, käskystä ja armosta. Luterilaisen tradition kielellä ilmaistuna tässä on kyse laista ja evankeliumista.
- c) Evankeliumi, vanhurskauttaminen, usko ja rakkaus.
- d) Nikean-Konstantinopolin ja Apostolinen uskontunnustus, trinitaarinen ja kristologinen dogmi.
- e) Liturginen jumalanpalvelus.
- f) Kirkko.
- g) Kaste, lapsikaste ja konfirmaatio.
- h) Herran ehtoollinen (eukaristia). Kristuksen ruumiin ja veren todellinen läsnäolo. Ehtoollinen ja uhri. Ehtoollisen merkitys.
- i) Kirkon jäsenten yhteinen pappeus ja osallistuminen kirkon apostoliseen tehtävään.
- j) Ordinoitu virka. Viran ykseys ja kolmisäikeisyys.
- k) Pastoraalisen kaitsennan virka (episcopope), sen eri ilmenemismuodot ja sen tehtävä kirkon apostolisuuden turvaajana. Piispan virka kirkon jatkuvuuden merkinä.
- l) Yhteinen toivo Jumalan valtakunnan lopullisesta täyttymyksestä ja työ oikeudenmukaisuuden, rauhan ja luomakunnan cheyden puolesta.

Vaikka näin esitettyssä "uskon olennaisessa yksimielisyydessä" ei ole ilmaistu kaik-

kea, mitä yhteinen uskomme sisältää, siinä on lausuttu kuitenkin niin paljon, että luterilaisen tunnustuksen pohjalta on aiheellista kysyä, mitä muuta vielä ylipäänsä tarvitaan, että Augsburgin tunnustuksen edellyttämä *satis est* (CA VII) tulisi täytetyksi? Luterilaiselta kannalta on vaikea kuvitella, että tämän jälkeen olisi olemassa mitään uskon sisältöön kuuluvia teologisia esteitä olla tunnustamatta, että asianosaiset kirkot ovat saavuttaneet ykseyden. On kenties olemassa muita syitä, liturgisia, historiallisia, kulttuurisia jne., joiden takia ei ole Porvoon yhteisen julkilausuman hyväksymisen jälkeenkään aiheellista pyrkiä luomaan yhdenmuotoista anglikaanis-luterilaista kirkkoa. Teologisessa mielessä Porvoon yhteinen julkilausuma kuitenkin merkitsee sellaisen kommuunion saavuttamista, jonka "täyteys" on hyvin lähellä.

Piispuus kirkon apostolisuuden palveluksessa

Anglikaanisten ja luterilaisten kirkkojen keskinäisen lähentymisen merkittävimpana esteenä anglikaanisesta näkökulmasta on tähän asti ollut tietty vajavaisuus useimpien luterilaisten kirkkojen piispanviroissa. Lambethin nelikulmion mukaisesti anglikaaninen kirkko on pitänyt historiallista piispuutta ja piispallista suksessiota kirkon olemukselle niin tärkeänä, että se on paljolti määrännyt myös anglikaanien ekumeenisen lähentymisen määrää. Porvoon yhteinen julkilausuma tuo tähän kysymykseen uuden ratkaisumallin.

Julkilausuma ei ratkaise kysymystä kaitsennan virasta siten, että se yksinkertaisesti "antaisi periksi" ns. presbyteeriselle ordinaatiolle ja suksessiolle. Sen sijaan julkilausuma lähtee tarkastelemaan kaitsennan virkaa (ministry of oversight) vielä laajemmasta ja perustavammasta kirkon olemukseen kuuluvasta asiasta, nimittäin apostolisuudesta käsin. Apostolisen suk-

session tulee ensisijaisesti toteutua koko kirkon apostolisessa traditiassa (IV, 39).

Kirkon apostolisuuden ja jatkuvuuden ilmenemisessä on kuitenkin useita "säikeitä". Näitä ovat "apostolisen uskon todistus, evankeliumin julistaminen ja sen tuore tulkinta, kasteen ja ehtoollisen viettäminen, viran vastuun edelleen siirtäminen, yhteys rukouksessa, rakkaudessa, ilossa ja kärsimyksessä, sairaiden ja puutteenaisten palveleminen, paikallisten kirkkojen keskinäinen ykseys sekä niiden lahjojen keskinäinen jakaminen, jotka Herra on kullekin antanut" (IV, 36; jaksot on suora lainaus BEM, Ministry, kohta 35). Näistä säikeistä asiakirja nostaa erityisesti esiin pastoraalisen kaitsennan viran, jota voidaan harjoittaa "yksilöllisesti, kollegiaalisesti ja yhteisöllisesti". Tällainen kaitsennan virka on julkilausuman mukaan "välttämätön" kirkon apostolisuuden ja ykseyden turvaajana.

Nämä kaikki kaitsennan kolme ilmenemismuotoa ovat tärkeitä. Erityisesti yhteisöllisen kaitsennan todetaan saaneen useimmissa asianosaisissa kirkkoissa synodaalisen muodon (IV, 44). Tämä on luterilaisten kirkkojen kannalta erityisen tärkeä huomautus. Me emme pidä seurakuntien ja koko kirkon yhteisöllistä kaitsentaa, joka toteutuu maallikkovaltaisten seurakunta-neuvostojen ja koko kirkkoa kaitsuvan kirkolliskokouksen (synodin) välityksellä, vaihtoehtona piispan viralle, vaan ne kuuluvat kirkon apostolisuudessa yhteen ja siten täydentävät toisiaan.

Tämän kokonaisuuden puitteissa on asiakirjassa esitetty myös yksilöllinen kaitsennan virka, sen historiallinen suksessio ja jatkuvuus. Piispan vihkiminen historiallisessa suksessiossa käten päällepanemisella on kirkon apostolisuuden merkki (IV, 50). Sen aikaisempi tai tähänastinen puuttuminen joissakin asianosaisista kirkkoista ei ole esteenä yhteyden solmimiselle. Hyväksymällä Porvoon yhteisen julkilausu-

man asianosaiset kirkot yhdessä suostuvat ottamaan käyttöön tämän merkin, joka ymmärretään välineeksi (means) tehdä kirkon ykseys jatkuvuus näkyvämmäksi (IV, 53).

Korostaessaan historiallista piispuutta ja sen jatkuvuutta yksilöllisen kaitsennan muotona ja kirkon apostolisuuden merkinä Porvoon yhteinen julkilausuma ei tee piispuudesta sanan ja sakramenttien rinnalle ikäänkuin niiden kanssa samanvertaista kolmatta "peruspilaria", mikä ei olisikaan luterilaisen tunnustuksen kannalta hyväksyttävissä. Tulkittaessaan piispuuden merkiksi joka palvelee kirkon apostolisuutta - tai jopa "turvaa" (safeguard) ja "varmistaa" (ensure) sen (III, 32k), mutta ei sellaisenaan "takaa" (guarantee) sitä - mainittua estettä Porvoon julkilausuman hyväksymiselle ei ole.

Julkilausuman seuraukset asianosaisille kirkkoille

Porvoon yhteisen julkilausumalla on sen hyväksyneille kirkkoille seurauksia, jotka näkyvät julkilausuman V luvusta, joka sisältää ns. **Porvoon julistuksen**. Kaksiosainen julistus sisältää kuusi "tunnustusta" (acknowledgements) ja kymmenen "sitoumusta" (commitments).

Porvoon julistuksen allekirjoittavat kirkot tunnustavat toisensa kuuluviksi Jeesuksen Kristuksen yhteen, pyhään, katoliseen ja apostoliseen kirkkoon. Ne tunnustavat toistensa saarnan ja sakramentit päteviksi, toistensa virat Jumalan antamiksi "välikappaleiksi" (instrument; virkaa ei siis kutsuta "armonvälineeksi", means of grace), toistensa henkilökohtaisen, kollegiaalisen ja yhteisöllisen kaitsentaviran niiden erilaisissa muodoissa päteviksi sekä toistensa piispanviran kirkon ykseyttä ja jatkuvuutta palvelevaksi merkiksi.

Mainittujen tunnustusten lisäksi kirkot julistavat kymmenen sitoumusta, joiden toteuttamisella tulee olemaan huomattavan paljon käytännöllisiä seurauksia kirkkojen elämälle. Sitoumukset merkitsevät lähes täydellistä vastavuoroisuutta kirkkojen jäsenten elämässä ja kirkkojen viroissa. Porvoon julistuksen allekirjoittamisen jälkeänsä asianosaisille kirkkoille jää suuri tehtävä muuttaa omat lakinsa ja muut kirkolliset säädöksensä julistuksen sitoumusten edellyttämällä tavalla. Porvoon julistuksen varsinainen päämäärä saavutetaan kuitenkin vasta silloin, kun sen sisältämät sitoumukset muuttavat myös näiden kirkkojen elämää.

Julistuksen merkitys luterilais-roomalaiskatolisille suhteille

Porvoon yhteinen julkilausuma toteaa varsin painokkaasti, että se pyrkii olemaan ekumeenisesti avoin. Se ei tahdo luoda sellaista ykseyttä, joka sulkisi ovet asianosaisten kirkkojen muille ekumeenisille suhteille. Koko julkilausuma päättyy jakssoon "Laajempi ekumeeninen sitoutuminen" (IV, C). Siitä käy selkeästi ilmi, ettei julkilausuman allekirjoittavat kirkot pyri luomaan mitään eristyttyä anglikaanisluterilaista "blokkia". Samalla on kuitenkin selvää, että Porvoon yhteinen julkilausuma ja sen sisältö tulee ottaa huomioon asianosaisten kirkkojen muissa ekumeenisissa suhteissa. Tämä koskee myös suhteita roomalaiskatoliseen kirkkoon.

Luontevan vertailukohdan Porvoon yhteiselle julkilausumalle tarjoaa vastikään valmistunut luterilais-roomalaiskatolilaisen ykseysskomission työn kolmannen vaiheen lopputulos, joka vastikään on ilmestynyt asiakirjana "Kirkko ja vanhurskauttaminen" (Kirche und Rechtfertigung/Church and Justification), joka on lähetetty asianosaisille kirkkoille kannanottoja varten. Vaikka kyseiset asiakirjat ovat luonteel-

taan toisenlaisia, niiden yhteensopivuutta (compatibility) voidaan silti tarkastella. Tässä yhteydessä ei ole mahdollista suorittaa yksityiskohtaista vertailua, vaan lyhyt yleinen luonnehdinta riittää.

1. Porvoon yhteinen julkilausuma ja "Kirkko ja vanhurskauttaminen" ovat ekumeeniselta "hengeltään" varsin samantyyppiset. Molemmat pyrkivät ottamaan sisällölliset teologiset kysymykset vakavasti. Kirkkojen välistä yhteyttä ei pyritä luomaan opillisia kysymyksiä minimoiden.

2. Molemmissa asiakirjoissa ekklesiologia on keskeisessä asemassa. Ne molemmat esittävät kirkko-opin myös kommuunio-ekklesiologisesti näkökulmasta.

3. On luonnollista, että vanhurskauttamisoppi saa luterilais-roomalais-katolisissa suhteissa keskeisemmän aseman kuin Porvoon yhteisessä julkilausumassa, koska vanhurskauttaminen ei ole ollut luterilais-anglikaanisissa suhteissa ongelmallinen, kun taas luterilais-roomalaiskatolisissa suhteissa se on ollut kenties merkittävien kontroverssikyseksien.

4. Molemmat asiakirjat käsittelevät myös kysymystä kirkon virasta. Luterilaiselta kannalta katsottuna se on ollut ekumeeninen ongelma sekä anglikaaniseen että roomalaiskatoliseen suuntaan. Porvoon yhteisen julkilausuman myötä kysymys virasta ja erityisesti piispuudesta on saatu ratkaistuksi siten, että se ei enää erota asianosaisia kirkkoja. Toivottavaa olisi, että näin saavutettu konsensus voisi edistää kirkon virkaa koskevien ongelmien selvittämistä myös luterilaisten ja anglikaanien suhteissa roomalaiskatoliseen kirkkoon.

(Artikkeli on Autuaan Neitsyt Maria -seuran ja Centro pro Unionen 18.11.1994 Roomassa järjestämässä tilaisuudessa pidetty esitelmä).

Uusi askel luterilais-roomalaiskatolisessa oppikeskustelussa

Pirjo Työrinoja

Kirkko ja vanhurskauttaminen -asiakirja

"Katolilaiset ja luterilaiset uskovat yhdessä kolmiyhteiseen Jumalaan, joka vanhurskauttaa syntisen Kristuksen tähden armosta uskon kautta ja joka liittää kasteessa kirkon jäseneksi. Usko ja kaste kytkevät toisiinsa vanhurskauttamisen ja kirkon. Vanhurskauttaminen ja kirkko ovat elävässä yhteydessä toisiinsa. Ne ovat Jumalan ihmisiä koskevan pelastuksen hedelmiä" aloittaa äskettäin ilmestynyt luterilais-katolisten oppikeskustelujen viimeisin asiakirja "Kirkko ja vanhurskauttaminen".¹ Kirkko on "Jumalan

vaeltava kansa", "Pyhän Hengen tempeli", "uskovien yhteys", "Kristuksen ruumis", "evangeliumin luomus", "merkki" ja koinonia jne. Kirkko on äiti ja sen ainoa perusta on itse Kristus. Kirkko on pelastuksen vastaanottaja ja välittäjä. Niin Uuden testamentin kuin Vatikaanin II konsiilin sekä Lutherin Iso ja Vähä katekismuksen kuvat kohtaavat toisensa. Samalla vakuutetaan, että täysi näkyvä ykseys on ollut luterilais-roomalaiskatolisten oppikeskusteluiden tavoite aina niiden alusta lähtien. Nyt erityinen tutkimuskohde on kirkko, jota tarkastellaan vanhurskauttamisen valossa.

1 *Kirche und Rechtfertigung. Gemeinsame römisch-katholische evangelisch-lutherische Kommission (Hg.) Das Verständniss der Kirche im Licht der Rechtfertigungslehre. Bonifatius-Lembeck, Paderborn 1994. LML on julkaissut asiakirjat englanniksi nimellä Church and Justification.*

Luterilais-roomalaiskatolisten oppikeskustelujen alku

"Kirkko" - teema ei ole uusi. Vatikanin toisen konsiilin jälkeen kokoontuneen työryhmän suosituksesta LML ja Vatikanin ykseyden edistämisen sihteeristö kutsuivat koolle ensimmäisen kansainvälisen tutkimuskomission. Komissiolle annettiin tutkimustehtävän teemaksi "Evankeliumi ja kirkko". Työ alkoi 1967 ja päättyi 1971. "Evankeliumi - Maailma - Kirkko" -loppuasiakirja eli ns. Maltan raportti (MR) julkaistiin 1972. Työskentelyn päätyttyä Maltan raporttiin liitettiin johdanto, joka esitti, että komissio on löytänyt perustavan yhteisen pohjan luterilaiselle ja katoliselle kirkolle. Raportin mukaan näillä kirkoilla todetaan olevan "yksimielisyyden, joka ei rajoitu vain evankeliumin teologiseen ymmärtämiseen, sen perustavaan ja ohjeelliseen merkitykseen kirkolle, eikä sen kristologiseen ja soteriologiseen keskukseen, vaan se ulottuu myös näihin läheisesti liittyviin ja aivan olennaisiin opinkohtiin, jotka tähän asti ovat olleet kiistanalaisia." Perustan määrittäminen oli ratkaiseva lähtökohta koko myöhemmälle työskentelylle, mutta kirkon olemus jäi tuolloin kuitenkin määrittelemättä.

Yhteisen uskon perustan määrittely Maltan raportissa

Evankeliumi määriteltiin molempien osapuolten taholta olennaisesti pääsisänsanomaan perustuvaksi "baasikseksi" ja "perustaksi". Tämä uskon perusta on trinitaaris-kristologinen Kristus-mysteeri. "Evankeliumin perusta" ja "keskus" on löydettävissä keskellä traditioiden moninaisuutta. Ajallisesti lähekkäisen Montrealin Faith and Order -kokouksen

painotukset ovat asiakirjassa selkeästi läsnä. Kyseisen "perustan" ja "keskukseen" muodostaa "Jeesuksessa Kristuksessa toteutunut Jumalan eskatologinen pelastusteko, jota kaikki julistus pyrkii tulkitsemaan". Tämä on komission mukaan MR:n "baasis"- tai "uskonperusta"-lausuma. Osapuolet totesivat yhteisesti raamatullista terminologiaa käyttäen, että evankeliumissa "välitetään Jumalan pelastus Jeesuksessa Kristuksessa maailmalle ja se tulee läsnäolevaksi Pyhässä Hengessä". Lisäksi evankeliumia ei nähty ainoastaan pelastustapahtuman julistuksena vaan myös itse pelastustapahtumana. Pelastustapahtuma-käsite sisälsi MR:ssa korostuksen, että evankeliumi on samalla sekä "julistusta" että "traditiota". Ydinkorostus liittyy siihen, että traditiota pidetään luonteeltaan ennen kaikkea kommunikatiivisena. Tästä syystä evankeliumin ja tradition katsottiin muodostavan yhden kokonaisuuden. Siitä, millä tavalla evankeliumi, traditio ja kirkko kietoutuvat yhteen, ei pystytty lausumaan yhteistä näkemystä.

Vanhurskauttamissanoma

Vaikka MR:n mukaan "keskusta" ei voi vangita tiettyyn teologiseen kaavaan, se voidaan kuitenkin komission mukaan ilmaista. Sanoma vanhurskauttamisesta nousi "evankeliumin keskus" - ilmauksien pohtimisen yhteydessä yhdeksi avaintulkinnaksi. Luterilaisittain katsottuna tämä oli huomattava ekumeeninen painotus. Vanhurskauttamissanomaa pidetään MR:ssa pelastuksen kokonaisilmaisuna (Ks. MR 26, 27 ja 29). Vanhurskauttamissanoman pitämistä pelastussanoman kokonaisilmauksena voidaan kutsua vanhurskauttamisen metadogmaattiseksi tai kriteriologiseksi käytöksi. Erotuksena

tällöin on vanhurskauttamisopin dogmaattinen käyttö, jolloin sillä tarkoitetaan tiettyä teologiaa (kuten paavalilaaisuutta).

Vanhurskauttamissanoman käsittelyyn MR:ssa sisältyi kuitenkin epäselvyyttä, sillä sitä käytettiin myös suppeamassa eli dogmaattisessa merkityksessä. Näiden kahden metadogmaattisen ja dogmaattisen käytön erilaista merkitystä ei kuitenkaan analysoitu, joten MR:n kanta tältä osin jää valitettavan epäselväksi. MR toteaa lisäksi seuraavaa: "Keskus" voidaan pukea myös muihin ilmaisiin, kuten sovitus, lunastus, uusi luominen ja uusi elämä. Osapuolet lausuvat, että vanhurskauttamisopin ymmärtämisessä ollaan nykyään yksimielisempiä entisten kärjistyneiden vastakkainasetteluiden sijaan. Tällöin tarkoitetaan, että luterilaisetkaan eivät näe paavalilaista tulkintaa ainoana mahdollisena. Ydinkorostus Maltan raportissa on kiteytettävissä seuraavasti: Yhteinen baasis tai keskus liittyy osapuolet alkukirkon trinitaariseen uskonperintöön. Vanhurskauttamisen ja kirkon yhteen nivoutuminen jää kuitenkin käsittelemättä.

Toinen oppikeskusteluvaihe

Toinen oppikeskusteluvaihe (1973-1984) käsitteli yksittäisiä opillisia kysymyksiä, kuten ehtoollista ja virkaa sekä julkaisi kaksi asiakirjaa ykseysprosessin olemuksesta ja toteuttamisesta (Teitä

kohti yhteyttä ja Ykseys edessämme). Lisäksi julkaistiin kaksi ns. juhlavuosi kannanottoa Martti Lutherin syntymän 500-juhlavuonna ja Augsburgin tunnustuksen 450-vuotisjuhla. Maltan raportin yhteinen perusta ja sen pohjalta kehitetty metodinen lähestymistapa ovat hallitsevia koko toisen komission työssä.²

Kehä umpeutuu

Kolmannen komission kauan odotettu ja ainoa "Kirkko ja vanhurskauttaminen" -niminen työskentelyasiakirja on nyt saatavissa julkisuuteen. Komissiossa ja laajemminkin oli suuria paineita saada asiakirja julkaistua jo vuonna 1992, jolloin työskentelyvietti 25-vuotisjuhlaansa. Näin ei kuitenkaan käynyt, koska työssä oli silloin vielä monia kysymyksiä avoimena. Työskentely päätettiin 1993 Würzburgissa ja käännyttyä sekä asiakirjan painokuntoon saattaminen kesti vielä vuoden. "Kirkko ja vanhurskauttaminen" (lyh. KV) käsittelee niitä keskeisiä kysymyksiä, jotka jo Maltan raporttia edeltäneessä valmistelutyöryhmässä (1965-66) mainittiin olennaisina, mutta joita ensimmäinen eikä toinen komissio käsitellyt. Nyt kysymykset kirkosta, ekklesiologiasta sekä vanhurskauttamisopista nousevat polttopisteeseen. KV vakuuttaa, että Maltan perusta pysyy ja sen todetaan olevan kaiken työskentelyn pohjana.³ Kehä siis eräällä tavalla umpeutuu, palataan alkuvaiheen teemoihin. MR:ää on kutsuttu jopa koko luterilais-roomalais-

2 Ks. oppikeskustelujen kokonaisuudesta: Pirjo Työrinoja, *Ad veram unitatem*. Luterilainen identiteetti Luterilaisen maailmanliiton ja roomalaiskatolisen kirkon välisissä oppikeskusteluissa 1967-1984. *Studia missiologica et oecumenica* Fennica 58. Luther-Agricola-Seura, Helsinki 1994.

3 Maltan raporttiin on KV:ssä toistakymmentä viitettä.

katolisten oppikeskustelujen ohjelmajulistukseksi.⁴ Onkin ilmeistä, että kaikkien kolmen komission työ kuuluu sisällöllisesti yhteen kokonaisuuteen ja eri asiakirjat täydentävät toisiaan. KV:n ajattelaa vastaavan useihin kysymyksiin, jotka oli aiemmin jätetty syrjään. KV:n esipuhe korostaa nimenomaan tätä kolmen keskusteluvaiheen yhteenkuuluvuutta. Osapuolten on kolmen komission työn pohjalta arvioitava, muodostuuko niistä riittävä perusta ykseysaskelien ottamiselle.

Kirkko äitinä

Kirkko ja sen olemus sekä kirkon tehtävän ymmärtäminen ovat KV:n pääteemoja. Kirkko on äiti. Kirkko on Jumalan "työkalu". Kirkko on "merkki". Kirkon tunnusmerkit ja kirkon sakramentaalisuus ovat näkökulmia, jotka avaavat asiakirjaa. Komissio löytää katolisen käsityksen kirkosta sakramenttina ja luterilainen *creatura verbi divini* -korostuksen yhtymäkohtia. KV:n luku IV on koko asiakirjan ydinluku, jossa juuri edellä mainittuja kokonaisuuksia käsitellään. Kuten ei MR ei KV:ään käsittele vanhurskauttamisen eri puolia. Siinä ei ole nähtävissä viimeaikaisen Luther-tutkimuksen laajaa antia. Se myöskään ei ota kantaa Melanchtonin tai Lutherin vaikutukseen luterilaisten tunnustuskirjojen synnyssä. KV ottaa tavoitteekseen kirkon määrittämisen vanhurskauttamisen valossa. Miten se siinä onnistuu, on nyt perusteellisesti arvioitava.

Uutta selkeyttä

Toisen vaiheen asiakirjoihin liittyi erityisesti luterilaisen näkökannan määrittelemättömyys tai monitulkintaisuuden ongelma. Yksi monitulkintaisuutta sisältävistä oli aikaisemmissa vaiheissa suhde paikallisseurakunnan ja hiippakunnan välillä. Nyt KV toteaa selvästi luterilaisena näkökantana, että paikallisseurakunta on perusyksikkö katolilaisten pitäessä piispan ympärille kokoontunutta hiippakuntaa kirkon paikallisena olomuotona (KV 84-). Myös partialisuuteen ja kokonaisuuteen KV tuo uutta selkeyttä. Mal-tan kieli on kuitenkin havaittavissa perusjuonteena kolmannen vaiheen asiakirjassa. Kaikki on evankeliumin alaisuudessa. Koska luterilaiset seurakunnat haluavat kuulua Kristukseen ja olla siten evankeliumin alaisuudessa, kuuluu myös luterilaisuuteen yhteys toisten kanssa. Kristus-yhteys ja evankeliumin alaisuuteen kuulumisen edellyttää kontinuiteetin ja tradition olemassaolon. Ecclesia ei ole vain pyhien yhteys (*congregatio sanctorum*), vaan halua kuulua pyhien asioiden yhteyteen, kirkkoon.

Myös kontekstuaalisuus, kirkon tehtävä, missio saavat oman lukunsa (KV V). Myös tässä hahmotetaan trinitaarinen lähestymistapa sekä mission tarkasteleminen vanhurskauttamisen sanomasta käsin. Tämä aihepiiri jäi erityisesti varjoon toisen vaiheen työskentelyssä.

KV:n rakenne

Runas uusitamentillinen aineisto pohjustaa ekklesiologista käsittelyä. KV

poikkeaa aikaisemmista asiakirjoista tämän raamatullisen aineiston runsauden osalta. Vatikaanin II korostukset ja viimeaikaisin koinonia-keskustelu ekumeenisesta liikkeestä ja myös LML:n uusi itseymmärrys kommuuniona ovat mukana. Yksittäisissä kysymyksissä KV tuo useimmista sekä katolisen, luterilaisen, ekumeenisen ja yhteisen korostuksen esiin. Johtopäätökset yhteisistäkin kohdista puuttuvat ja ne on arvioivien tahojen - erityisesti osapuolten päättävien elinten - tehtävä. KV ei sisällä ykseysprosessi ehdotuksia.

Avoimia kysymyksiä

Avoimia kysymyksiä luetellaan mm. kirkon institutionaalinen kontinuiteetti, ordinoitu virka kirkon instituutiona, kirkollisen viran opetusvirkatehtävä ja kirkollisen viran juridinen luonne (KV 173-). Vaikka näiden kysymysten käsittelyssä ollaan vasta alkuvaiheessa, komissio toteaa yhteenvedon, ettei niihin kuitenkaan sisälly perustavanlaatuisia konflikteja eikä niiden perusteella voi puhua kirkon ja vanhurskauttamisen vastakkainasettelusta.

Arvioiden ja vastaanoton aika

Kirkko ja vanhurskauttaminen -asiakirja on neljännen pian aloittavan tutkimuskomission työn pohja, mutta se liittyy myös osapuolten yhteiseen vanhurskauttamisoppia koskevaan julistukseen, jossa todettaisiin, että juuri vanhurskauttamisoppia koskevat tuomiot eivät enää ole voimassa. Julistus tullee seuraavassa LML:n yleiskokouksessa Hongkongissa esille.

LML:n jäsenkirkot ottavat ensi vuoden aikana asiakirjaan kantaa. LML:n pääsihteeri on lähettänyt sen kirkkoille ja työskentely on käynnistymässä. Asiakirjan vastaanotto eli reseptio sisältää kahdenlaisen haasteen. Ensinnäkin oppikeskustelujen tulokset on käsiteltävä ja arvioitava kirkkojen päätöksentekotasolla, toiseksi tulokset on integroitava paikallisseurakuntien elämään.

4 Ks. Raem, Catholica 1994, 85

Pieni kontribuutio Koinonia-teologiaan

Simo Kiviranta

Koinonia-käsite on ekumeenisessa keskustelussa edelleen ajankohtainen. Siitä odotetaan yhä ekumeniikan hermeneuttista avainta, jolla ekumeenisestä eteenpäin pääsystä vastuulliset voisivat avata ainakin seuraavan oven tai mahdollisesti onnistuisivat pääsemään suureen näkyvään tavoitteeseen asti. Seuraavassa pyrin hieman analysoimaan ja kommentoimaan erään merkittävän ekumeenisen asiakirjan erästä keskeistä teologista jaksoa. Keskityn siinä raamattuargumentaation tarkasteluun. Asiakirja on seuraava:

Santiago de Compostela 1993

Understanding of Koinonia and its Significance for Humanity and Creation
(Discussion Paper 1, alaluku I.1 The Bib-

lical and Theological Understanding of Koinonia)

Välitön Ut:n argumentaatio

1. Apt 2,44: πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ εἶχον ἅπαντα κοινὰ (κοινός yhteinen, yhteisö. Vrt. LXX-merk. maallinen, kaikille yhteinen, epäpyhä. Mk 7,2; Apt 10,14. 18; 11,8.) Samoin Apt 4,32. Omaisuuden yhteys.

2. Apt 2,42: Ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδασκῇ τῶν ἀποστόλων καὶ τῇ κοινωνίᾳ, τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προσευχαῖς.

3. Rm 15,26: εὐδόκησαν γὰρ Μακεδονία καὶ Ἀχαΐα κοινωνίαν τινὰ ποιή-

σασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ.

4. 1 Kr 1,9: πιστός ὁ θεός, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

5. 1 Kr 10,16: Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία ἐστὶν τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν;

6. 2 Kr 6,14: Μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις: τίς γὰρ μετοχή δικαιοσύνης καὶ ἀνομίας, ἢ τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;

7. 2 Kr 8,4: μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν τὴν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους.

8. 2 Kr 9,13: διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς διακονίας ταύτης δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπλότῃ τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας.

9. 2 Kr 13,13: Ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν.

10. Gal 2,9: καὶ γινόντες τὴν χάριν τὴν δοθεισάν μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηθὰς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρναβᾶ κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν.

11. Fl 1,5: ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἄρχι νῦν,

12. Fl 2,1: Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἴ τις σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί,...

13. Fl 3,10: τοῦ γινῶναι αὐτόν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ καὶ (τὴν) κοινωνίαν (τῶν) παθημάτων αὐτοῦ,

14. Flm 6: ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργῆς γένηται ἐν ἐπιγνώσει παντὸς ἀγαθοῦ τοῦ ἐν ἡμῖν εἰς Χριστόν.

15. Hbr 13,16: τῆς δὲ ευποίας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε: τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ θεός.

16. 1 Jh 1, 3,6,7: ὁ ἐωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν καὶ ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν. καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ... Ἐὰν εἰπῶμεν ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ καὶ ἐν σκότει περιπατοῦμεν, ψευδόμεθα καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν. ἐὰν δὲ τῷ φωτὶ περιπατοῦμεν ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῷ φωτὶ, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας.

Välillisesti koinonia-käsitteen teologista ymmärtämistä katsotaan valaisevan myös Ut:n muiden osallistumista ja yhteisyyttä tarkoittavien ilmaisujen (participation, partaking, sharing, fellowship, community). Kaikkien näiden sanojen

merkitysten oletetaan kootusti sisältyvän käsitteeseen 'community' sanan laajassa merkityksessä.

Vt:n argumentaatio

Raportti argumentoi runsaasti myös Vt:n materiaalilla ja sen teologisella tulkinnalla, mutta se sivuuttaa erään eksgeettisesti - ja kaikista päättäen myös teologisesti merkittävän tosiseikan.

Kreikkalaisella maaperällä *κοινωνία*-sanue liittyy vahvasti sakraaliin ja filosofis-uskonnolliseen kielenkäyttöön. Aina arkaaisista kansanuskonnollisuuden muodoista myöhäisantiikin hellenistisiin uususkonnollisiin kultteihin asti uskottiin, että jumalat saatiin osallistumaan uhrirituihin, jopa että he toimivat uhriritojen johtajina. Jumalten pöytään osallistuva oli *κοινωνός*. Platonismissa traditiossa taas, kuten tiedämme, jumalayheyden ajatus ylittää kultisen elämyksen ja laajenee ihmisen korkeimman ja hänet onnellistavan oivalluksen nimitykseksi. Tiedämme myös, että antiikin filosofiasista on löydettävissä ihmisen saavuttaman jumalallisen koinonian suhteen myös mahdollisimman jyrkkä näkemysten polariteetti. Vastapoolin Platonin Symposionille kohtaamme ehkä selvimpänä Epikurokselta, joka kieltää kokonaan kaiken koinonian jumaliin. Transsendoivan platonismin rinnalla on hyvin vaikuttavana ja populaarina filosofisena koinonia-mallina ollut stoalainen universalismi eri muodoissaan. Jäsenytneenä kokonaisuutena maailmankaikeudessa vallitsi alunalkaen koinonia sekä ihmisten välillä että ihmisten suhteessa jumalaan eli maailman jäsentäjänsä ja keskukseen. Hieman sarkastisesti voi sanoa, että eräät taannoiset ekumeeniset asiakirjat,

erityisesti ns. ORLE (JPIC)-prosessissa tulevat paljon lähemmäksi Epiktetosta (Diss I 9,5: *κοινωνεῖν τῷ θεῷ*) kuin Ut:ia puhumattakaan Vt:sta, vaikka nimenomaan jälkimmäiseen on tällöin paljon vedottukin. Santiagon raportista tätä kylläkään ei voida väittää. Kolmantena esimerkkinä antiikin ei-kristillisestä koinonia-ajattelusta on tietysti mainittava vielä hellenistinen mystiikka, jossa vielä ohi stoalaisuudenkin opetettiin jumalien, ihmisten ja järjettömienkin olentojen sielujen koinoniaa (*κοινωνία ψυχῶν*), jonka mukaisesti kaikki oliot pyrkivät ja kasvavat omista lähtökohdistaan ja edellytyksistään käsin kohti kommuniota jumaluuteen. Kannattaa siis harjoittaa harvintaa, kun erilaisia käsityksiä ihmiskunnan ykseydestä tai luonnon tai elämän kokonaisuudesta (wholeness) tai eheydestä (integrity) esitetään uutena kontekstuaaliutena.

Tällä en yritä mitätöidä sitä tosiasiaa, että kirkkoilla ja teologialla on uusi maailman-konteksti - tai paremminkin uusia yhtäältä eriytyviä ja toisaalta yhdyntäviä konteksteja. Yhtä kiertämätön on se tosiseikka, että kirkkojenvälinen työ ja ekumeeninen toiminta on euro-amerikkalaisesta maailmasta räjähtänyt kolmanteen maailmaan. Ne ovat mukana asennoidutaanpa ns. ekumeenisiin liikkeisiin miten hyvänsä. Mutta kontekstuaalisuus ja kolmannen maailman teologia eivät ole mitään suuria, joilla voitaisiin argumentoida. Jos ns. kontekstuaalinen teologia asetetaan ns. klassista teologiaa vastaan, voivat tietysti yksittäisessä kysymyksessä olla tosiasiaa vastakkain klassisen teologia ja vielä sitäkin "klassisempi" ei-kristillinen uskonnollisuus. Onhan esim. protestanttinen lähetystyö suhtautunut yleensä suurin varauksin roomalaiskatolisen kirkon tapaan adaptoitua

"paikalliseen pakanuuteen" (esim. Aasia ja lat. Amerikka) ja ilmeisen aiheellisesti kysynyt, miten tällaisen adaptaation jälkeen voidaan toisaalta torjua spiritismi ja uususkonnot ja toisaalta kestää kovan fundamentalistisen helluntailaisuuden invaasio.

Vastaavasti se, mikä esitellään kolmannen maailman ajatteluna, voi olla vain lenkillä käynyt ensimmäisen maailman ajattelua. Tähän kysymykseen yritän palata vielä koinonia-käsitteen inklusiivisuutta ja eksklusiivisuutta koskevassa punktissa.

Edellistä paljon vaikeampi ongelma kristillisen koinonia-käsitteen taustoissa on se, että koinonia Ut:n merkityksessä näyttää puuttuvan Vt:sta. Tämän seikan Santiagon raportti jättää teologisesti pohjimatta.

Ei tarvitse muuta kuin asettaa rinnakkain LXX:n ja Ut:n konkordanssit huomataksien, että *κοινωνία*-sanue jää Vt:ssa vahvasti taka-alalle. Heparan hbr (*κοινωνία* 3 kertaa, *κοινωνέω* 5 kertaa ja *κοινωνία* 1 kerran). Yleensä se merkitsee ihmisten välistä - tosin kylläkin uskonnollis-oikeudellista tai puolioikeudellista suhdetta, kuten toveruus-, ystävyys-, ateriayhteys- ja avioliittositoutumista. Tältä pohjalta sillä ilmaistaan myös yhteyttä vieraisiin kultteihin ja epäjumaliin, mikä totaalisesti tuomitaan, kuten Hoosean avioliittometaforan yhteydessä (Hos 4,17 hbr LXX: *μέτοχος εἰδωλῶν*) tai Jes 44,1, jossa epäjumalia kumartavien katsotaan tulevan näiden kumppaneiksi (*πότες οἱ κοῖ-νόου-τες αὐτοῦ*). Tässä suhteessa Paavali on aidosti vanhatestamentillinen 1 Kor 10, 18.20 "Katsokaa luonnollista Israelin, ei-

vätkö ne, jotka syövät uhreja, ole alttarista [so. Jumalasta] osalliset ... mitä pakanat uhraavat, sen he uhraavat riivaajille eivätkä Jumalalle; mutta minä en tahdo, että te tulette osallisiksi riivaajista").

Teologisesti on siis merkittävää, että hbr ja *κοινωνία*-sanueita ei käytetä Vt:ssa suhteesta Jumalaan. Vt:n hurskas on Jumalan palvelija (ebed), ei Jumalan haber toveri. (vrt. suom. 'kaveri'). Tämä ei tietenkään tarkoita, että Jumala olisi etäinen, vetäytynyt tai saavuttamaton. Päinvastoin hän on toimiva ja läsnäoleva valinnassa, pelastavassa eksoduksessa, liitossa, laissa, sittemmin temppelissä. Hän asuu "Israelin kiitosvirtten keskellä" ja hänellä on uhrialtari ja sovituspaiikka (kapporet). Tämä kaikki konstituoii uskonnollista perussuhdetta, jota leimasi läheisyys, luottamus ja konkreettisuudessa elämässä toteutettava palvelijauskolliisuus.

Ut:n ja varhaiskristillisen koinonia-käsitteen kannalta on myös merkittävää, että intertestamentaarisen aikana haber tuli merkitsemään rabbiinisessa teologiassa oikean israelilaisen nimitystä. "Jumalatomat" Israelissakaan eivät olleet haber. Samasta sanasta johdettiin myös uskonnollisten, ainakin puolittain kultillisten ateriayhteisöjen nimitys habura. Tällainen oli kodeissa vietettävä sederilta, sapattikiddush), joka epäilemättä tarjoaa liittymäkohdan alkukristilliselle agapetraditiolle *κοινωνία* (Apt 2,46).

Mutta vasta Filon käyttää LXX:n terminologiasta irtautuen *κοινωνία*-sanuetta uskonnollisesta perussuhteesta Jumalaan, tosin sellaisessa ideaalisessa merkityksessä, joka poikkeaa sekä Vt:n konkreettisuudesta Jumala-kuvasta ja uhriteologiasta että Ut:n koinonia-käsitteestä. Es-

sealaisyhteisö oli hänelle tällainen ideaalinen koinonia. Liittymäkohtia Qumraniin on muutenkin löydetty, mutta en kajoa niihin tässä yhteydessä.

Ut:n koinonia

Tätä taustaa vasten κοινων- sanue Ut:ssa tuo ratkaisevasti uuden teologisen merkityskentän. Käytettiin sitä genetiivimäärällä ks. argumenttikohdat 5, 7, 9, 12, 13 ja 14) tai prepositiomäärällä (ks. kohdat 3, 4, 6, 8, 11 ja 6) varustettuna tai absoluuttisesti (ks. kohdat 2, 10 ja 15.), se tarkoittaa yhteyttä tai osallisuutta Kristukseen (evankeliumiin, Pyhään Henkeen tai kuten 2 Pt 1,4 θείας κοινω-voί φύσεως). Useimmin se esiintyy juuri Paavalilla, jonka teksteissä sillä on välitön uskonnollinen sisältö. Osallisuus Kristukseen ja kristittyjen keskinäinen yhteys sidotaan mitä intensiivisemmin toisiinsa. Ut:n koinonia-teologiaa näyttää todella hallitsevan ja ratkaisevasti määrävän kristologinen lähtökohta sekä siinä merkityksessä, että Kristus on ns. eksklusiivisesti ainoa yhdistäjä, yhteyden avaaja ja osallisuuden lahjoittaja Jumalaan (esim. Rm 3,25 sovituspaikka eli uusi armoistuin) samoin kuin siinä merkityksessä, että koinonia-teemassa yhdistyvät juuri Paavalilla hänen eskatologinen ja mystinen Kristus-yhteys. Tällöin ovat σώμα Χου -teeman ohella erityisen tärkeitä Paavalin ja Ut:n paavalilaisen tradition syn-ilmaisut: συζῆν (Rm 6,8; 2 Kr 7,3), συμπάσχειν (Rm 8,17), συσταυροῦσθαι (Rm 6,6; Gl 2,19), συναποθανεῖν (2 Kr 7,3), συνθάπτειν (Rm 6,4; Kl 2,12), συνεγείρειν (Kl 2,12; 3,1; Ef 2,6) συζωοποιεῖν (Kl 2,3; Ef 2,5) συνδοξάζειν (Rm 8,17) συγκληροῦμεν (2 Tm 2,12).

Tämän koinonian erottamattomana seurauksena on kristittyjen konkreettinen yhteys ja yhteisö sosiaalisena suurena kaste- ja ehtoollis seurakuntana ja palveluyhteisönä. Koinonian mainittu konkreettisuus, jossa välitön uskonnollinen yhteys sekä jakamisen ja palvelun yhteys liittyvät toisiinsa, jatkuu myös varhaiskristillisessä kirjallisuudessa. Esimerkkinä olkoon Did 4,8: συγκοινωνήσεις δὲ πάντα τῷ ἀδελφῷ σου καὶ οὐκ ἔρεῖς ἴδια εἶναι εἰ γὰρ ἐν τῷ ἀθανάτῳ κοινωνοί ἐστε, πόσῳ μᾶλλον ἐν τοῖς θνητοῖς.

Santiagon koinonia-teologia

Kun pohdimme saavutetun tuloksen teologista tulkintaa, meillä on tavallaan kaksi mahdollisuutta. 1. Uudelleen muotoiltu hellenisoitumisteoria, jonka mukaan kristillinen teologia alkaa karkeasti sanoen lähinnä Filonista, ts. harnackilainen tulkintakaavio siirretään taaksepäin uudelle hampaalle toisen vuosisadan lopusta intertestamentaariseen aikaan. Siinä kristinuskon syntyä ja sen aitoa muotoa tavoitellaan hellenistisestä juutalaisuudesta tai sen takaa. 2. Toinen mahdollisuus on todella asettaa itse kristinuskon tulkinnalle se teologinen premissi, että Jeesuksen Kristuksen persoonassa Vt:n Jumala on ns. määritellyt itsensä uudelleen eli pelastushistoriallisesti ymmärrettynä on tapahtunut jotakin uutta. Tällä linjalla on tunnetusti vanhan kirkon klassinen kristologia ja triniteetti-teologia. Kristillinen kirkko ei välttänyt saaneensa uutta Jumalaa, vaan pelastushistoriallisesti Jumalan uuden teon, Jumalan itsensä ihmiselle avaaman alkuperäisen ja uuden koinonian (esim. Iren adv. haer. 5,27 κοινωνία θεοῦ, ζωὴ καὶ φῶς).

Santiagon raportti on tässä epäilemättä valinnut klassisen teologian ratkaisun käyttäessään ilmaisua koinonia tarkoittaa: "living in communion with God", ja jatkaa: "Thus the biblical understanding of faith presupposes that human persons in their innermost being are relational, koinonia-shaped beings - in relation to God and also in all other dimensions on life." (22 §)

Ratkaisu on epäilemättä klassisen kristologian linjalla, kun sanotaan, että Kristuksessa Jeesuksessa Jumala yhdisti itseensä sekä toinen toisiinsa ne, jotka ihmisen synty oli hajottanut ja asettanut toisiaan vastaan." (21 §)

Klassisena voi pitää myös Santiagon raportin trinitaarista lähtökohtaa, jonka mukaan pelastava usko on osallisuutta Pyhän Kolminaisuuden persoonien väliseen koinoniaan. Ongelmalliseksi sitä vastoin jäävät Kristuksen sovitusyön tulkinta itse koinonian avaamisessa sekä tähän liittyen luomisen ja lunastuksen välinen suhde. Kristuksen eksklusiivisesta ja totaalista sovitusyöstä puhutaan kumman ohuesti: "Jesus revealed something of the intimate relationship between himself and his Father in whom he abides (Jh 15,10)" (28 §) Jumalallisen kommuunion mystinen elämä Jeesuksen ja hänen Isänsä ja Hengen kesken on persoonallinen ja relationaalinen - antavan ja vastaanottavan rakkauden elämää, joka virtaa heidän välillään. It is a life of communion at the heart of which is the cross." (28 §) Vaikka raportti rakentaa paavalilaisen tradition (Ef. Kol) kosmiseen kristologiaan ja irenaeuslaiseen rekapiitulaatioon, se ei alleviivaa sitä sovitusologiaa, johon Irenaeus vetoaa juuri rekapiitulaatio-oppinsa perustelussa: "Kristus sovitti Jumalan ristinpuussa ja

korjasi sen, minkä Adam oli rikkonut puun luona" (Kol 1,12 Adv. haer. V,14,2). Meidän puolestamme hän sovitti Isän, jota vastaan me olimme rikkooneet, ja hyvitti meidän tottelemattomuutemme omalla kuuliaisuudellaan" (V,17,1). Käsité sovitus siirtyy huomiotaherättävän dominoivasti Santiagon raportissa inklusiiviseksi prosessiksi: Koinonia for the Reconciliation of Humanity and Creation (luku 1,2). Tämä vastaa kyllä eräitä teologisia tendenssejä, jotka on löydetty raportin taustateologiasta, mutta se ei vastaa sovitusoppia, ei ns. klassista eikä ns. latinalaista. Oppi Kristuksen objektiivisesta sovitusyöstä ei ala vasta Anselmin tietynlaisesta sovitus teoriasta, vaan sillä on perustansa patristisessä teologiassa ja Ut:ssa, vaikka tämä jälkimmäinen usein kiistetään. Toisena ongelma-alueena Santiagon raportissa pidän luomisen ja lunastuksen suhteen tulkintoja. Yhtä mieltä voidaan olla lähtökohdasta: "Communion between God and humanity is a fundamental theme of Holy Scripture." (23 §). Mutta kun raportti samalla vaikenee koinonia-teeman paikasta VT:ssa, raportti tässä kohdin pyrkii ajamaan trinitaarisen mallinsa sisään ymmärtämällä koinonian eräissä mielessä luomiseen laajentamisena ja täydellistämisenä. Jumalan alkuperäinen kommuunio Adamin ja Eevan kanssa, Nooan liitto, Aabrahamin kutsuminen, Siinain liitto, profeettojen liittoteologia (esim. viittaus Jeremiaan; 24-26 §) ja Jeesuksen valtakunta-julistus voimatekoi- neen asetetaan kyllä perustellusti yhteen, mutta tähtäyspiste jää epäselväksi. "Jesus proclaims this Good News by words, which include the parables, some of them using as examples realities of creation, and also by his actions, attitudes and options." (27 §).

Kun puhutaan partisipaatiosta Jumalan trinitaariseen elämään, kaipaisi todella lain ja evankeliumin näkökulmasta tapahtuvaa jäsentämistä. Kristus vahvistaa Jumalan kutsun ihmiselle osallistua luomistyön toteuttamiseen ja elämän säilyttämiseen, ja Kristus on itse tämän esimerkki. Mutta pelastuksen koinoniaan me pääsemme vain Jumalan itsensä uuraavan rakkauden pohjalta, vain evankeliumista. Meillä ei ole muuta tietä osallistumiselle triniteetin jumalalliseen elämään kuin pelastushistoriallinen, Jumalan kokonaan uusi toimenpide, monergistinen teko Kristuksessa.

Lopuksi

Santiagon raportti tulkitsee epäilemättä koinonia-käsitteen aidosti ymmärtäessään sen kirkon ykseyttä tarkoittavaksi. Koinonia on aidosti kirkon katolisuuden tulkintakäsite siinä mielessä että siihen sisältyy sekä inklusiivinen että eksklusiivinen elementti.

Kun katsomme raamattuargumentaatiota, siinä on nähtävissä, että kansan tilalle ovat tulleet kansat ja kaikki inhimilliset raja-aidat menettävät merkityksensä. Mutta hyvin monessa kohdin juuri koinonia-käsite sisältää myös usein sivuutetun eksklusiivisen piirteen (ks. argumenttikohdat 6 ja 16 sekä 1 Pt 4 jumalallisen luonnon välittömänä vaikutuksena: "että pelastuisitte siitä turmeluksesta, joka maailmassa vallitsee"). Näiden elementtien vuorovaikutuksessa toteutuu aito kontekstuaalisuus.

Alustus STL:n ekumeenisessa iltapäivässä 26.4.1994.

Moskovan ja Venäjän ortodoksisen kirkon patriarkka Aleksi II Suomessa

Patriarkka *Aleksi II* vieraili Suomessa 17.-25.9.1994. Ohjelmaan sisältyi mm. vierailuluento Helsingin yliopistossa, jossa vierailun isäntänä toimi systemaattisen teologian laitos. Patriarkka teki myös pikavisiitin Ortodoksian ja Itä-Eu-

roopan kirkkojen tutkimuksen laitokselle. Patriarkan ohjelmasta vierailun aikana kertoo seuraavassa *Risto Cantell*. *Timo Frilander* tarkastelee puolestaan patriarkan pitämiä puheita Paasikivi-Seurassa ja Turun tuomiokirkossa.

Patriarkka Aleksii II:n Suomen vierailu 17.–25.9.1994

Hänen pyhyytensä, Moskovan ja koko Venäjän Patriarkka **Aleksii II** teki virallisen vierailun Suomeen 17.–25.9.1994. Aleksin vierailun isäntinä olivat Suomen ortodoksinen kirkko ja Suomen evankelis-luterilainen kirkko sekä osittain myös Moskovan patriarkaatin alaiset (Pokrovan ja Pyhän Nikolaoksen) seurakunnat Helsingissä. Kutsun patriarkka Aleksille esitti arkkipiispa *John Vikström*, jonka kutsuun viitaten arkkipiispa *Johannes* lähetti patriarkalle noin viikkoa myöhemmin Suomen ortodoksisen kirkon kutsun.

Vierailun ohjelma suunniteltiin (lut. & ort.) kirkkojen yhteistyönä. Sen perusrungon hahmottelivat metropoliitta *Ki-*

rill, piispa *Ambrosius* ja kirkkoneuvos *Risto Cantell* KMN:n keskuskomitean kokouksen yhteydessä tammikuussa 1994 Johannesburgissa. Ohjelman alkuosasta vastasi Suomen ortodoksinen kirkko ja loppuosasta Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Keskivaiheen eduskunnan vierailussa ja tasavallan presidentin tapaamisessa sekä opetusministeriön tarjoamalla illallisella olivat mukana molempien kirkkojen edustajat.

Suomen ortodoksisen kirkon ohjelmaosuuteen sisältyi Raateen tiellä kaatuneiden venäläisten sotilaiden muistomerkkin paljastus 19.9. Suomussalmella. Patriarkka viittasi tähän tapahtumaan useissa puheissaan ja piti sitä eräänä matkan

kohokohdista. Aleksii esitti Suomussalmella Venäjän ortodoksisen kirkon anteeksipyyntöä "jokaiselle Suomen pojalle ja tyttärelle" talvisodan traagisista tapahtumista, joita hän piti Neuvostoliiton silloisten johtajien julman tahdon aiheuttamina. Ortodoksiseen osuuteen kuuluivat käynnit Valamon ja Lintulan luostareissa, liturgia Kuopiossa, tutustuminen evakkokeskukseen Iisalmessa ja luento Joensuun yliopistossa.

Tulo Helsinkiin

Patriarkka Aleksii seurueineen saapui tiistaina 20.9. klo 19.25 Helsinkiin. Patriarkan lisäksi seurueeseen kuuluivat metropoliitta *Kirill*, rovasti *Vladimir Divakov*, protodiakoni *Vladimir Nazarkin*, päätoimittaja *Jevgenij Komarov*, igumenia *Serafima*, nunna *Filareta*, ipodiakoni *Nikolai Muravlov*, ipodiakoni *Gennadij Budjko* sekä turvamiehet *Jevgeni Belov* ja *Sergei Sidorov*.

Liturgia ja lounas

Keskiviikkona 21.9. patriarkka toimitti Pyhän liturgian Jumalan synnyttäjän syntymäjuhlan päivänä Pyhän Nikolauksen kirkossa Helsingissä.

Liturgian jälkeen tarjottiin kutsuvieraille lounas patriarkaatin seurakuntatalossa Etelä-Haagassa. Lounaan jälkeen patriarkka pistäytyi seurueineen Venäjän kulttuurikeskuksessa vierailun johdosta avatussa näyttelyssä ja toimitti vainajien muistopalveluksen (Moleben) Uspenskinkatedraalissa.

Vastaanotto ja illallinen

Patriarkan ja hänen seurueensa kunniaksi järjestetyllä vastaanotolla Venäjän suurlähetystössä oli runsaasti kutsuvieraita. Tasavallan presidentti *Martti Ahtisaari* puolisoineen kunnioitti tilaisuutta läsnäolollaan. Vastaanotolle osallistui myös rouva *Tellervo Koivisto*.

Ministeri *Tytti Isohookana-Asunmaan* valtioneuvoston juhlahuoneistossa tarjoamalla illallisella ministeri piti puheen, jossa hän esitti kunnioituksen ja arvostuksen sanoja mm. Pyhälle Kirkolle sekä tähdensi spritualliteetin ja Bysantin ehto-
toksen merkitystä. Patriarkka vastasi puheeseen.

Eduskunnassa

Torstaina 22.9. patriarkka vieraili eduskunnassa. Eduskunnan valtiosalissa patriarkka piti voimakkaasti poliittisävyisen puheen, jossa hän sanoutui irti Stalinin ajan "illegaleista" ratkaisuista. Aleksin puheeseen sisältyi tärkeä poliittinen viesti Suomen eduskunnan jäsenille. Samassa yhteydessä Aleksii paheksui eräissä entisen Neuvostoliiton alueen maissa, mm. Ukrainassa ja Virossa harjoitettavaa politiikkaa, joka merkitsee venäläisten syrjintää ja heidän ihmisoikeuksiensa loukkaamista. Patriarkka katsoi nykyisen Venäjän ulkopuolella asuvien 25 miljoonan venäläisen olevan Euroopan suurin pakolaisryhmä. Hän toivoi, että esimerkiksi Virossa päästäisiin venäläisten kohtelussa samaan kuin mitä Suomessa toteutetaan ruotsalaisvähemmistön osalta. Puhemies *Riitta Uosukainen* korosti vastauspuheessaan Suomen kirkkojen hyviä keskinäisiä suhteita ja patriarkan Suomen vierailun ekumeenista merkitystä.

Puheensa loppuosassa Uosukainen omisti kokonaisen jakson Suomen ortodoksisen kirkon kulttuurimerkityksen korostamiselle ja Bysantin perinnön ja itäisen kristillisyyden iloisen luonteen tähdentämiselle. Myös puhemiehen puheessa esiintyivät termit "Pyhä Kirkko", "spiritualiteetti" ja "ortodoksinen eetos".

Eduskuntaryhmien tapaamisessa puhemiesneuvoston huoneessa patriarkka vastasi kansanedustajien kysymyksiin, joissa kosketeltiin mm. lähetystyötä Venäjällä ja kirkon toimintamahdollisuuksia nykyisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa.

Lounas Mäntyniemessä

Tasavallan Presidentti *Martti Ahtisaaren* vastaanotolla ja sen jälkeen tarjotulla lounaalla Mäntyniemessä käydyissä keskusteluissa käsiteltiin samoja teemoja, jotka olivat tulleet esille jo patriarkan aikaisemmissa puheissa. Alekski korosti erityisesti Suomussalmella tapahtuneen muistomerkin paljastamisen merkitystä. Hän kiitti Suomen kirkkoja siitä avusta, jota ne ovat antaneet Venäjän ortodoksille kirkolle sen vaikeina aikoina.

Tiedotustilaisuus ja Paasikivi-Seura

Kirkon talossa pidetyssä lehdistötilaisuudessa oli läsnä runsaasti tiedotusvälineiden edustajia. Patriarkka Alekski kertoi laajasti vierailuohjelmasta ja Venäjän ortodoksisen kirkon tilanteesta. Tiedotustilaisuudessa oli mukana myös metropoliitta Kirill, jonka osuus supistui faktatietojen antamiseen patriarkalle hänen vastustensa tueksi.

Illalla patriarkka esitelmöi Paasikivi-Seuran tilaisuudessa hotelli Inter-Continentalissa Venäjän ortodoksisen kirkon rauhantehtävästä tänä päivänä. Vieraat toivotti tervetulleeksi Paasikivi-Seuran puheenjohtaja, toimitusjohtaja *Jaakko Iloniemi*. Esitelmää oli kuuntelemassa myös presidentti *Mauno Koivisto* puolisoineen. Paikalla oli runsaasti Paasikivi-Seuran jäseniä.

Piispa *Eero Huovinen* tarjosi esitelmätilaisuuden jälkeen illallisen patriarkan ja venäläisen valtuuskunnan kunniaksi. Tunnelma oli vapautunut ja välitön. Piispa Huovinen piti tervetuliaispuheen ja pöytäpuheen, joihin patriarkka vastasi. Heidän lisäkseen puhuivat päätoimittaja Pesonen ja toimitusjohtaja Iloniemi.

Aamurukous ja teologinen keskustelu

Perjantaina 23.9. oli tiivis ohjelma. Aamurukouksen Kirkon talossa toimitti arkkipiispa *Vikström*. Patriarkka Alekski esitti saarnan paikalla tervehdyksen. Aamurukoukseen osallistui runsaasti kirkkohallituksen työntekijöitä ja sitä seuraneeseen keskusteluun kutsuttuja Kirkon ulkoasiain neuvoston (KUN) ja Kirkon keskushallinnon edustajia.

Teologisessa keskustelussa, jonka aiheena oli "Euroopan muutosten vaikutukset kirkkojemme välisiin suhteisiin" käyttivät alustuspuheenvuorot metropoliitta Kirill, piispa Huovinen ja kirkkoherra *Hannu Kamppuri*. Kamppuri korosti alustuksessaan Venäjän poliittisen tilanteen vaikutusta kirkkojemme välisiin oppikeskusteluihin ja niissä ilmeneeseen niukkaan liikkumavaraan. Piispa Huovinen puolestaan tarkasteli glo-

baalisten muutosten vaikutusta kirkkojen nykyiseen toimintaan. Hän tähdensi kirkon olevan samalla kertaa paikalliskirkko ja universaalikirkko. Metropoliitta Kirill sanoi alustuksessaan Venäjän ortodoksisen kirkon toimineen kaikkina vaikeina vuosinakin oikeana kirkkona. Kirill katsoi myös kirkon rauhantyön olleen – vastakkaisista väitteistä huolimatta – kirkon varsinaisen tehtävän täyttämistä. Hän piti virheenä sitä, että kirkkojemme oppikeskusteluista vuonna 1992 oli jätetty rauhan teema pois.

Alustuksia seuranneessa keskustelussa, johon varattu aika supistui alun myöhästymisen ja pääministerin vastaanoton vuoksi, kosketeltiin lyhyesti yleistä ekumeenista tilannetta, uskontojen välistä dialogia ja kirkkojen suhtautumista uskonnollisiin vähemmistöihin.

Pääministerin vastaanotto ja yliopiston lounas

Keskustelutilaisuutta seurasi pääministeri *Esko Aho*n vastaanotto. Pääministeri Aho oli hyvin valmistautunut tapaamiseen. Hän ja patriarkka keskustelivat laajasti Venäjän tilanteesta ja kirkon asemasta venäläisessä yhteiskunnassa. Alekski kutsui Aho:n tutustumaan Venäjän vierailunsa aikana myös ortodoksisen kirkkoon. Valtioneuvoston linnasta siirryttiin kauniissa syyssäässä Senaatintorin poikki yliopiston päärakennukseen.

Rehtori *Risto Ihmuotilan* isännöimälle lounaalle osallistui koko venäläinen valtuuskunta. Ennen lounastilaisuuden alkua rehtori Ihmuotila esitteli yliopiston suuren juhlasalin ja kertoi yliopiston historiasta sekä nykyisestä toiminnasta. Lounaalla yliopiston opettajien kahvilas-

sa oli mukana myös teologisen tiedekunnan dekaani *Raija Sollamo* ja sen aikana käsiteltiin Venäjän ortodoksisen kirkon teologista koulutusta ja Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan toimintaa.

Pöytäkeskusteluissa pohdittiin mahdollisuuksia sisällyttää Helsingin yliopiston ja Moskovan valtionyliopiston väliseen opiskelija- ja opettajavaihtoa koskevaan sopimukseen myös teologian opettajien ja opiskelijoiden vaihto.

Luento yliopistolla

Lounaan jälkeen patriarkka Alekski piti täpötäydessä yliopiston pienessä juhlasalissa luennon aiheesta "Venäjän ortodoksisen kirkon asema ja sen palvelutehtävä nykyajan yhteiskunnassa". Vieraan toivotti tervetulleeksi professori *Tuomo Mannermaa*, joka käsittelee tervehdyksessään kirkkojemme käymiä oppikeskusteluja ja niiden ekumeenista merkitystä. Vapaasti, ilman papereita pitämässään luennossa patriarkka Alekski kuvasi värikkäästi ja innostuneesti kirkon toimintaa nopeasti muuttuneessa ja muuttuvassa yhteiskunnassa. Esityksessä toistuivat samat yleiset näkökohdat kuin patriarkan muissakin julkisissa puheissa.

Luennolta patriarkka siirtyi ortodoksian laitokselle, josta matka jatkui Turkuun.

Tulo Suomen Turkuun

Turussa patriarkka seurueineen osallistui ehtoopalvelukseen Turun ortodoksisessa (suurmarttyyri Aleksandrille omistettuna) kirkossa. Ehtoopalveluksen jälkeen

oli seurakuntasalissa maukas karjalainen iltapala.

Lauantaina 24.9. siirryttiin opistolla nautitun aamupalan jälkeen bussilla Maarian kirkkoon, missä osallistuttiin aamuroukukseen. Patriarkka Aleksis esitti tilaisuudessa tervehdyksensä.

Kirkkokierros ja neuvottelu piispantalossa

Maarian kirkosta alkoi retki Varsinais-Suomen kirkkoihin. Ohjelmassa oli tutustuminen Nousiaisten, Merimaskun, Rymättylän ja Naantalien kirkkoihin. Automatkan aikana arkkipiispa Vikström ja kirkkoneuvos Cantell kertoivat Pyhästä Henrikistä ja kirkkomme varhaisesta historiasta sekä sen luterilaisesta identiteetistä.

Nousiaisten kirkossa pääsihteerin Ilkka Kantola otti vieraat vastaan ja esitteli Neitsyt Marialle ja Pyhälle Henrikille omistettua kirkon sekä Pyhän Henrikin sarkofagin. Seurakunnan kanttori esitti urkumusiikkia. Merimaskussa vieraita vastassa oli khra Matti Huovinen yhdessä seurakunnan luottamishenkilöiden ja työntekijöiden kanssa. Kirkkoherran tervehdyksen jälkeen lauloi lapsikuoro, jolle Aleksis jakoi muistoksi matkaikonit. Kirkossa laulettiin yhteisesti kiitosvirsi. Rymättylän Pyhän Jaakobin kirkossa oli isäntänä khra Ilkka Pärssinen, joka esitteli lyhyesti kirkon.

Naantalissa tutustuttiin ensiksi Pyhän Birgitan luostarikirkkoon kirkkoherra Rauno Heikolan opastuksella. Kirkkoon tutustuminen päättyi kirkkoherran lukemaan Pyhän Birgitan rukoukseen.

Teetä ja teologiaa

Turun kristillisellä opistolla vietetyn lyhyen lepoetken jälkeen nautittiin iltapäivätee piispantalossa Turussa. Sen jälkeen käytiin arkkipiispan työhuoneessa lyhyt, mutta intensiivinen keskustelu kirkkojemme välisten oppikeskustelujen jatkosta.

Neuvottelussa sovittiin, että seuraavat oppikeskustelut pidetään aiempien suunnitelmien mukaan kesällä 1995. Ajakohdaksi sovittiin elo-syyskuun vaihe ja paikaksi Kiova. Neuvotteluissa on perinteelliseen tapaan edelleen kaksi teemaa: teologinen ja sosiaalieettinen. Teologinen teema käsittelee kirkon lähetystehtävää ja sosiaalieettinen nationalismia ja kirkon rauhantyyötä. Yksityiskohtaisesti teemoista samoin kuin neuvotteluihin liittyvistä muista asioista sovitaan ulkoasiain osastojen johtajien välisessä kirjeenvaihdossa.

Linnassa

Turun kaupungin tarjoamilla illallisilla Turun linnassa oli isäntänä kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Jukka Mikkola. Turun kaupunginlahjana patriarkka sai Missale Aboensen (1488) näköispainoksen.

Pyhä messu Tuomiokirkossa ja lounas Maarian pappilassa

Sunnuntaina 25.9. toimitti arkkipiispa John Vikström avustajanaan tuomiokirkon Jukka Paama Pyhän messun Turun tuomiokirkossa. Arkkipiispa emeritus Mikko Juva saarnasi jumalanpalveluk-

sessä ja patriarkka Aleksis esitti siinä tervehdyksen.

Jumalanpalveluksen jälkeen Turun seurakunnat tarjosivat lounaan patriarkan ja hänen seurueensa kunniaksi Maarian pappilassa. Lounaan aikana pitämässään vierailun päätöspuheessa arkkipiispa Vikström käsittelee kirkkojemme välisiä suhteita ja totesi sanan *luottamus* kuvaavan hyvin kirkkojemme välillä vallitsevaa ilmapiiriä.

Lähtö Helsinkiin ja Moskovaan

Maarian pappilasta matka jatkui suoraan Helsinkiin. Asemalla hyvästeltäessä patriarkka Aleksis vakuutti tyytyväisyyttään onnistuneeseen vierailun johdosta ja toivoi yhteyksiemme jatkuvan hyvinä ja sydämellisinä myös tulevinä aikoina.

ARVIOINTIA

Patriarkka Aleksin Suomen vierailu sujui kokonaisuudessaan onnistuneesti. Siihen ei liittynyt mitään yllätyksiä ellei sellaisena pidetä vierailun varsin voimakasta poliittista sävyä. Aleksillä on selvä poliittinen missio. Hän puhui julkisuudessa jatkuvasti Venäjän ulkopuolella olevien venäläisten puolesta ja arvosteli samalla erityisesti Ukrainaa ja Viroa venäläisten ihmisoikeuksien loukkaamisesta. Aleksin esiintymisten poliittinen sävy oli monille suomalaisille yllätys. Aleksin puheet julkisuudessa on kuitenkin saatettava yhteen Venäjän ortodoksisen kirkon nykyisen yhteiskunnallisen tilanteen kanssa. Kirkolta odotetaan tukea valtion johdolle ja sen politiikalle. Kirkon sisäisesti vaikeudet – fundamentalistiset ja nationalistiset ääriliikkeet – mää-

rittävät kirkon johdon liikkumantilaa. Sitä ei ole paljon. Venäjän poliittisen johdon odotuksissa korostuu voimakkaasti kirkon tehtävä Venäjän kansan hengellisenä ja moraalisen auktoriteettina ja eettisenä kasvattajana nykyisessä sekasortoisessa tilanteessa.

Kirkkojemme suhteiden kannalta vierailu oli onnistunut. Se osoitti, ettei meillä ole keskinäisissä väleissämme akuutteja ongelmia. Tärkeä on yksimielinen päätös oppikeskustelujen jatkamisesta. Vaikka Venäjän ortodoksisen kirkon tilanne on rajusti muuttunut, kirkko haluaa edelleen ylläpitää oppikeskusteluja ja muita yhteyksiä kirkkomme kanssa. Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla näytti siten edelleen olevan tietty erityisasema Venäjän ortodoksisen kirkon ekumeenisissa suhteissa. Vastaavasti Venäjän ortodoksinen kirkko on yhä myös oman kirkkomme kannalta keskeinen ekumeeninen kumppani.

Vierailu voidaan tulkita osoitukseksi siitä, että läheiset ja lämpimät yhteytemme eivät ole olleet vaikeina vuosina mikään valtioiden virallisen ulkopoliittikan jatke, vaan tärkeä osa kirkkojemme ekumeenisia yhteyksiä. Tämän perustehtävän hoitamista tarvitaan edelleen myös tiystin uusissa yhteiskunnallisissa oloissa.

Kirkkokierros

Varsinais-Suomen vanhoihin kirkkoihin (Turun Maaria, Nousiainen, Merimasku, Rymättylä, Naantali) tehty tutustumisretki oli vierailuohjelman parasta antia. Kaunis ja aurinkoinen syysää suosi matkaa, jonka aikana vieraat saivat aidon välähdyksen Suomen evankelis-luterilaisen kirkon historiasta, katolis-luterilai-

sesta identiteetistä ja ekumeenisesta itseyttämyksestä. Kirkkomme historiallinen jatkuvuus ja uskonkäsityksemme syväulottuvuus tulivat monin eri tavoin, mutta yhtenäisen peruslinjan mukaisesti, ilmi matkan aikana.

Arkipiispa John Vikström arvioi osuvasti kirkkokierroksen vastanneen sisällöltään ainakin kymmentä teologista esitelmää ja antaneen havainnollisen käsityksen kirkostamme ja sen luonteesta. Samalla isäntäseurakunnat saivat tuulahduksen Venäjän ortodoksisesta kirkosta ja sen elämästä. Kuva patriarkasta kirkkoissa oli olennaisesti toinen kuin hänen julkisissa esiintymisissään tiedotusvälineissä. Kaikkien seurakuntien edustajat ilmaisivat ilonsa ja kiitollisuutensa vierailusta, jota he eivät pitäneet lainkaan rasitukseksi vaan kunniatöhtävänä.

Julkisuus

Vierailu sai osakseen runsaasti julkista huomiota. Tiedotusvälineet seurasivat patriarkka Aleksin ohjelmaa kiitettävän uutterasti ja yleensä asiallisesti. Suomen Kuvalehti julkaisi vierailun alla *Inna Rogatshin* kohuartikkelin, jossa väitettiin Aleksin olevan KGB:n agentti ja venäläisen ultranationalismin edustaja. Kirjoittaja ei maininnut mitään Aleksin virolaisesta syntyperästä eikä Baltian saksalaisesta taustasta. Artikkelissa oli paljon myös oikeata tietoa, mutta se oli sävyllään propagandistinen ja täysin negatiivinen. Koska se oli Suomen Kuvalehden ainoa kirjoitus vierailusta ja Aleksista, suomalaiset saivat erittäin vääristyneen ja yksipuolisen kuvan Venäjän uskonnollisesta tilanteesta ja ortodoksisesta kirkosta.

Tiedotusvälineissä korostuivat luonnollisesti Aleksin puheiden poliittiset painotukset. Uutisoimille oli ominaista referoiva ja selostava sävy. Media ei pystynyt eikä edes pyrkinyt mitenkään analysoimaan Aleksin asemaa Venäjän kirkon johdossa ja Venäjän yhteiskunnan keskeisenä vaikuttajana. Tässä suhteessa kirkollinen lehdistö ei erottunut mitenkään – ei edukseen eikä muutoinkaan – muista tiedotusvälineistä.

Patriarkka Aleks vastasi epäsuorasti tiedotustilaisuudessa toistettuihin agenttisyytöksiin kuvaamalla Venäjän ortodoksisen kirkon tilannetta vallankumouksen jälkeisinä vuosina ja vuosikymmeninä. Hän vakuutti kirkon johdon ja papiston olleen myös vaikeimpina vuosina kirkon ja sen uskon oikeita edustajia ja todistajia. Lisäksi hän totesi kaikkien kristittyjen joutuneen kärsimään neuvostovallan aikana. Aleks katsoi KGB-syytösten johtuvan osittain siitä harmista, mitä ateistit tuntevat kun kirkko vetää niin paljon ihmisiä puoleensa kaikesta vastustuksesta huolimatta.

Keskustelut

Aleksin vierailun aikana käytiin teologisen keskustelun Helsingissä ja neuvotteluoppikeskustelujen jatkosta Turussa.

Teologinen keskustelu kirkon talossa Katajanokalla oli melko yleisellä tasolla. Siinä ei päästy kovin pitkälle konkreettisiin kysymyksiin tai ongelmiin. Myös täällä Aleks toisti venäläistä nationalismia myötäilevät kannanotonsa. Kirill korosti oppikeskusteluja ja valitti rauhan teeman poisjäämistä. Kirillin mukaan rauhantyö on teologinen tema.

Kysymys kirkon ja kirkonjohtajien liikkumavara on edelleen ajankohtainen Venäjällä. Se tulee myös suomalaisten keskustelukumppaneiden ottaa huomioon. Keskusteluja ei käydä koskaan tyhjiössä. Venäjän kirkko ei ole vailla ongelmia ja jännitteitä. Johtoa arvostellaan ankarasti ja se joutuu punnitsemaan sanomisensa tarkoin kotikentän odotusten ja vaatimusten paineissa.

Neuvottelut

Kirkkojemme väliset oppikeskustelut jatkuvat. Siitä molemmat osapuolet olivat yhtä mieltä. Edelleen pidettiin yksimielisesti tärkeänä, että neuvottelut ovat luonteeltaan teologiset. Erityisesti metropoliitta Kirill korosti sitä, että myös vaikeat kysymykset ja erimielisyydet tulevat kohdata neuvotteluissa. Erimielisyyksiä ei tule pelätä. Ongelmat on syytä ottaa vakavasti. Niitä ei pidä väistää, ne on käsiteltävä haasteena. Suomessa on ehkä yliarvioitu neuvotteluissa saavutettua yksimielisyyttä ja teologisia tuloksia.

Seuraavat neuvottelut Kiovassa elokuussa 1995 ovat sekä aihepiiriltään (kirkon lähetystehtävä, nationalismi ja rauhantyö) että ympäristöltään (Ukraina, Kiova) mahdollisimman haastavat. Kirkkomme tulee valmistautua huolellisesti, jotta osaisimme tehdä mm. riittävän eron teologisten ja ei-teologisten tekijöiden välillä. Poliittinen valppaus ja teologinen tarkkuus eivät olleet tarpeen vain sosialismin aikakaudella. Niitä tarvitaan kiipeästi myös jatkossa.

Rauhantyö on asia, jota täytyy arvioida perustellusti omassa kirkossammekin uudelleen. Sekä Aleks että Kirill torjuvat pontevasti ajatuksen, että rauhan teema olisi ollut venäläisille vain poliittinen pääsylippu ekumeenisiin yhteyksiin. Vaikka kirkon liikkumavara oli pieni, se ei ollut kuitenkaan olematon. Samalla meidän on arvioitava kriittisesti myös omaa asiantuntemustamme. Suhtautumismme venäläisiin ja heidän teologiseen työskentelyynsä ei voi eikä saa olla ylemmydentuntoista paternalismia. Vaikka suhteemme valistukseen onkin erilainen, molemmilla on opittavaa toisiltaan.

Patriarkka Aleksin vierailu Suomessa oli kaiken kaikkiaan tärkeä kirkollinen ja yhteiskunnallinen vierailu. Samalla se oli myös varsin huomattava mediatapahtuma, jonka analyysi ja tulkinta ovat edelleen varsin pinnalliset ja vähäiset.

Arvioita Moskovan patriarkka Aleksii II:n lausunnoista. Syyskuisen Suomen-vierailun antia

Timo Frilander

Hänen pyhyytensä, Moskovan ja koko Venäjän patriarkka Aleksii II nosti taannoisella Suomen-vierailullaan esiin joukon teemoja, joita on syytä lähemmin tarkastella. Kommentoin seuraavassa kahta patriarkan puheenvuoroa: Paasikivi-seurassa 22.9. pidettyä esitelmää sekä Turun tuomiokirkossa 25.9. esitettyä tervehdystä. Näissä puheissa keskeiset teemat tulivat hyvin ja kattavasti esiin, koska esitystilanne ja kuulijakunta poikkesivat selkeästi toisistaan.

Paasikivi-seuran puheessa patriarkka Aleksii II korosti voimakkaasti kirkon tehtävää sillanrakentajana kansojen ja kansallisuuksien välillä. Kyseessä on perinteinen rauhan teema, joka neuvostoajana kuului kirkkojen välisen neuvottelujen vakio-ohjelmaan. Neuvostoliiton romahtaminen ja kansallisuuskiistojen kärjistyminen Venäjällä sekä sen reuna-alueilla

ovat kuitenkin tehneet rauhan-kysymyksestä aiempaa konkreettisemmän. Rauha, tai pikemminkin sen puute, koskettaa päivittäin miljoonia ihmisiä entisen Neuvostoliiton alueella. Voisi ajatella, että rauhankysymyksen uusi aktualistuminen tekee siitä kirkkojen välisessä dialogissa edelleen käyttökelpoisen teeman.

Venäjän kirkko on pyrkinyt toimimaan sillanrakentajana erityyppisissä konflikteissa. Lokakuussa 1993 tapahtuneen Moskovan vallankaappausyrityksen yhteydessä kirkon välittäjärooli oli varsin näkyvä. Pyhän synodin 1.10.1993 verenvuodattajille langettama kirkonkirouksen uhka ja viime hetken neuvottelut Danilovin luostarissa eivät kuitenkaan riittäneet estämään väkivaltaista kaappausyritystä.

Kotimaisten ongelmien ohella patriarkka viittasi myös Bosnian kriisiin. Venäjän kirkolla on ollut yhteyksiä paitsi Serbian ortodokseihin myös Kroatian katoliseen kirkkoon. Bosnian kysymys on Venäjän kirkolle epäilemättä vaikea. Liikkumatilaa on vähän, koska Bosnia kuuluu viimeisiin alueisiin, joilla Venäjä vielä kykenee esittämään suurvaltaa. Venäjän Bosnian-politiikka riippuu toisaalta pitkälti sisäpoliittisen tilanteen heilahteluista. Äänekäs kotimainen oppositio voidaan tehokkaasti vaientaa tukemalla serbejä ja noudattamalla tiukkaa politiikkaa suhteissa länteen. Vaikka Venäjän kirkko pyrkisikin vilpittömästi sovitteluun Bosnian kriisiä, vaikea kokonaisasetelma syö nopeasti tällaisten hankkeiden uskottavuuden. Ulkopuolisen silmissä uskottavuutta ei kohenna ainakaan tieto siitä, että Venäjän kirkon omistamat hengelliset kirjakaupat myivät vielä syksyllä 1993 serbien taistelua tukevaa kirjallisuutta.

Vierailunsa aikana patriarkka viittasi toistuvasti myös Baltian ihmisoikeustilanteeseen. Paasikivi-seuran puheessa Aleksii II arvosteli erityisesti Viroa siitä, että ortodoksisen kirkon asemaa on siellä tietoisesti pyritty heikentämään. Venäläisvähemmistöjen asema entisestä Neuvostoliitosta irtautuneissa tasavalloissa, ns. lähiulkomaissa, huolestutti patriarkkaa erityisesti.

On ilmeistä, että kirkon huoli venäläisvähemmistöjen asemasta kytkeytyy Venäjän poliittisiin tavoitteisiin lähialueilla. Suomelle tässä kuviossa kaavailtu rooli on mielenkiintoinen. Patriarkka toivoi epäsuorasti Suomelta aktiivisempaa otetta sillanrakentajana idän ja lännen välillä. Rooli ei sinänsä olisi uusi. Onhan Suomen ulkopoliittikka viimeksikuluneiden vuosikymmenten ajan rakentunut paljolti

juuri sillanrakentajan osan varaan. Patriarkan toivomus oli samansuuntainen kuin Jegor Gaidarin Suomen-vierailullaan samoihin aikoihin antama lausunto. Lausuntojen samanaikaisuus sekä niiden esittäjien korkea asema viittaavat siihen, että virallinen Venäjä odottaa Suomen aktivoituvan myös hankalissa venäläisvähemmistöjen asemaa koskevissa kysymyksissä. Tätä aktiivisuutta odotetaan erityisesti Baltian suunnalla.

Suomen poliittisen johdon reaktio molempiin vetoomuksiin on ollut viileä. Tämä peruslinja tuskin tulee muuttumaan. Ulkoministeri Heikki Haavisto totesi elokuussa 1994 – tosin ennen sekä patriarkan että Gaidarin lausuntoja – että Baltian maiden on opittava selvittämään asiansa kahden kesken Venäjän kanssa. Puuttumattomuus onkin epäilemättä viisautta. Uusimmat tiedot kertovat, että kansallisuuksien välinen jännitys olisi ainakin Virossa nyt lieentyneenä.

Turun tuomiokirkossa esittämässään tervehdyksessä patriarkka nosti esiin kysymyksen ulkomailta käsin suoritettavasta lähetystyöstä. Patriarkka ei nimennyt erityisesti mitään valtiota, kirkkoa tai lähetysjärjestöä, eikä puhe sinänsä suuntautunut ulkomailta Venäjälle suuntautuvaa uskonnollista toimintaa vastaan. Puheen keskeinen sanoma oli, ettei Venäjää tule kohdella perinteisenä lähetyskenttänä. Tuhatvuotinen ortodoksinen perinne ei katkennut neuvostovallan vuosina. Tästä syystä myös suomalaisten lähetysjärjestöjen tulisi tarkkaan harkita, millä tavoin työtä Venäjällä lähdetään toteuttamaan. Toisaalta Venäjän ortodoksisen kirkon on ymmärrettävä, ettei paluuta vuotta 1917 edeltävään aikaan ole olemassa.

Valdolainen ekumeenikko Paolo Ricca varoittaa: "Protestanttien on pidettävä ekumeniassa yhtä"

Antti Saarela

"Protestanttisen kristikunnan on etsittävä ykseyttä keskenään. Baptistiset ryhmät ovat suurin ekumeeninen haaste protestantisille kirkkoille. Rooman kanssa ei ole mahdollisuuksia päästä eteenpäin." Näin arvioi ekumenian nykytilaa italialainen valdolaiprofessori Paolo Ricca. Resepti haastatteli Riccaa Roomassa joulukuun alussa.

Kestävä Leuenberg laajenee?

"Leuenbergin konkordia takaa edelleen kestävän ja riittävän pohjan protestantiselle ekumenialle", sanoo Paolo Ricca. Hän on itse ollut pitkään mukana leuenbergiläisessä ekumeniassa, myös konkordiatyöryhmien eksekutiivikomiteassa. Niinpä Ricca ei suostu vähättelemään Leuenbergin merkitystä: "Se yhdistää tosiasias-

sa kaikki reformaatiosta tai sen jälkeen syntyneet kirkot."

Kun Riccalle muistuttaa, että pohjoismaiden luterilaiset kirkot eivät ole allekirjoittaneet konkordiaa, hän pitää sitä epäoleellisena muutoseikkana. "Ne ovat kuitenkin täysillä mukana yhteisön teologisessa työskentelyssä." Meissenin sopimus on tuonut Riccan mielestä myös anglikaanit yhteisön vaikutuspiiriin.

Syyskuussa 1995 pidetään Strasbourgissa "Leuenbergin, skandinaavien ja anglikaanien välillä" neuvottelu, jolta Ricca odottaa paljon. Leuenbergin tavoitteena on, että konkordiatyöryhmä laajenee "muodollisestikin" Britanniaan ja pohjoismaihin.

Leuenbergin laajentuminen edistäisi sitä protestanttista yhteyttä, jota "kristillisyyden historian" professori pitää ainoana mahdollisena ekumeniana: "Läntisessä kristillisyydessä on kaksi pääryhmää: roomalainen ja "muu läntinen" kristillisuus. "Muiden läntisten kirkkojen" on pysyttävä yhdessä, ne ovat kaikki "protestanttisia ilmiöitä".

Seuraavaksi baptistiseen suuntaan

"Suuri osa modernista protestantismista ei hyväksy lapsikastetta. Lapsikastekirkkojen on siksi välttämättä hakeuduttava lähemmäksi anabaptistisia ryhmiä." Riccalle on selvää, mikä on nykyekumenialle oikea suunta: "Reformaation kirkkojen on päästävä positiivisempaan suhteeseen reformaation jälkeen syntyneiden kirkkojen kanssa."

Leuenbergin konkordian kirkot ovat itse asiassa jo astuneet reilun askeleen baptistien suuntaan. Asialla ovat olleet nimenomaan Italian protestantit. Valdolainen kirkko on nimittäin solminut kasteteologisen sopimuksen Italian baptistien kanssa. Paolo Ricca oli ratkaisun teologinen arkkitehti.

"Me kyllä tunnustamme baptistien kastteen. Baptistit tunnustavat meidän aikuiskasteemme, mutta eivät lapsikastettamme. Sen sijaan he kyllä tunnustavat meidän kastetut jäsenemme." Ricca selittää italialaista kasteratkaisua, joka sivullisesti näyttää sakramentiteologiselta trikiltä: "Tämä näyttää yllättävältä, mutta ratkaisu on teologisesti aivan selkeä. Baptistit tunnustavat kastetun henkilön oikein kastetuksi, jos hän itse pitää itsensä kastettuna."

On ilmeistä, että tällainen ratkaisu muuttaa koko ongelmanasettelun. Fokuksessa ei ole enää sakramentti kirkon tekona, vaan uskon akti yksilön suorituksena: "Tässä tunnustetaankin ennemminkin uskovan kristillinen tietoisuus, hänen kristillinen elämäntapansa ja Kristus-tunnustuksensa. Ratkaisumme seuraa pyhän Paavalin ohjetta: 'Jokainen tutkiskelkoon itseään.'"

Ricca pitää kasteteologista joustoa välttämättömänä: "Jos emme suostu lainkaan lähestymään baptistisia ryhmiä, ekumeniassa ei tapahdu yhtään mitään. Kyllähan tässä sakramentaalinen objektiivisuus tulee alistettua uskontietoisuuden subjektiivisuudelle, mutta muita teitä ei ole!"

Ricca kertoo tuntevansa suomalaista Luther-tutkimusta. Hän tuntee Lutherilta "hienon pikku kirjoituksen kastekäytännöstä, jossa hän puhui lapsenkin uskosta. Siellä on erikoisia käsityksiä Johannes Kastajan uskosta jo äitinsä kohdussa jne. Mutta eihän sellainen ajattelu päde enää tänään. On liian vaikeaa siirtyä tuollaisen vertauksien maailmasta tietoisuuden todellisuuteen."

Moninaisuuden arvo

Italian valdolaismetodistisen kirkon ja baptistien välinen dialogi jatkuu seuraavassa vaiheessa kirkkojärjestyksen alalla. Tavoitteena on löytää ratkaisu, jolla synodaalinen ja kongregationalistinen kirkkojärjestys voitaisiin sovittaa yhteen.

Myös Britannian anglikaanien sekä pohjoismaiden ja Baltian luterilaisten välinen Porvoon julkilausuma käsittelee kirkkojärjestystä korostaessaan piispanviran episkopé-funktion merkitystä kirkon yk-

seydelle. Ricca pitää ratkaisua oikeutettuna, mutta ei ainoana oikeana: "Erityisesti kirkkojärjestyksen alalla on sallittava riittävä moninaisuus. On laajennettava horisontteja, kun arvioidaan sitä mitä pidämme kristillisenä ja oikeana. Ei voi tulla ekumeeniseksi, jos haluaa pysyä samanlaisena."

Eksklusiivisuuden vaara

Ekumeenisiin ratkaisuihin kätkeytyikin aina ekskluusiivisuuden vaara. Ricca huomauttaa, että ykseyttä rakennettaessa saatetaan luoda uutta jakautuneisuutta: "Kaikki riippuu siitä, kuinka edetään. Kyllä episkopaattia voi korostaa, mutta jos se tapahtuu ekskluusiivisella tavalla, joudutaan raskaisiin ongelmiin."

Ricca sanoo ymmärtävänsä Porvoon sopimuksen taustaa: "Kyllä minä tajuan, että Pohjolan luterilaisten ja anglikaanien välillä on aivan erityinen 'feeling'. Esimerkiksi suomalaiset luterilaiset tuntevat varmaan olevansa liturgisesti paljon lähempänä anglikaaneja kuin meitä Italian valdolaalaisia. Se on aivan oikeutettua, kunhan uusi yhteys ei sulje muita ulkopuolelle. Saatte kyllä tunnustaa episkopaattijanne, mutta teidän täytyy pitää meitäkin edelleen sisäkirkkoina."

Toivoton Rooma

Kaikesta huolimatta monet reformaation kirkot pyrkivät kehittämään ekumeenista yhteyttä myös roomalaiskatolisen ja ortodoksisen maailman suuntaan. Ricca pitää sitä täysin turhana: "Rooman kanssa ei ole mitään ekumeenista tulevaisuutta. On kulunut jo 30 vuotta konsiilista, eikä substanssin tasolla ole tapahtunut mitään muutoksia."

Riccan käsityksen mukaan oleellisissa vastavuoroisen tunnustamisen kysymyksissä ei ole tapahtunut kerta kaikkiaan mitään kehitystä ("*nessunissimo progresso*"). "Hetimitä kun joudutaan kanonisen oikeuden vaikutuspiiriin, kaikki pysähtyy. Luulisin, ettei vaadita kovinkaan kummoista intelligenssiä tajuamaan kanonisen oikeuden rajat."

Kaikki dialogiteemat kilpistyvät Riccan mukaan primaattiongelmaan: "Ei voida puhua virasta ja ehtoollisesta, kun primaatista keskustellaan vain paavin ehdoin. Paavin kanssa (*cum Petro*) ollaan aina myös paavin alla (*et sub Petro*)."

Ricca, italialainen protestantti, myöntää kuitenkin dialogille tietyn "ilmapiirimerkityksen": "Vaikka asiakysymyksissä ei päästäkään minnekään, ilmapiiri on ystävällinen. On parempi käydä dialogia ja olla ystäviä kuin pysyä täysin erillään. Tässäkin olisi oikeastaan kysymys samanlaisesta partnerin hyväksymisestä henkilökohtaisella tasolla kuin meidän baptistidialogissakin."

Rooman suunnan ekumeenian voi pelastaa Riccan mukaan vain ihme: "Jos ei tapahdu ihmettä, ei tapahdu mitään. Ihmeitä sitä paitsi kyllä tapahtuu, mutta ei dialogeissa. Täytyy meidän kuitenkin olla avoimia sille, mitä uutta Jumala haluaa meille tarjota, kunhan se uusi vain perustuu Raamattuun."

Ricca yrittää lopuksi lausua painavan varoituksen niille, jotka ovat tekemisissä Rooman kanssa: "On oltava erittäin varuillaan. Rooma ei ole partneri siinä missä muut. Nyt Rooma pyrkii valloittamaan takaisin Pohjois-Euroopan. Sitten onkin Eurooppa..."

Matkaraportteja

Ruotsin ja Suomen arkkipiispat Roomassa:

Suomen ja Ruotsin luterilaiset kirkot valmistelevat keskusteluja Rooman kirkon kanssa

Risto Cantell

Suomen ja Ruotsin luterilaiset kirkot ja roomalaiskatolinen kirkko ryhtyvät valmistelemaan yhteisiä oppikeskusteluja kirkosta ja pappisvirasta. Näin päätettiin niissä neuvotteluissa, joita arkkipiispat John Vikström ja Gunnar Weman kävivät kardinaali Edward Cassidyn kanssa Vatikaanin kristittyjen ykseyden edistämisen neuvostossa Roomassa.

Keskusteluihin osallistuivat arkkipiispa John Vikström, Helsingin katolinen piispa Paul Verschuren ja luterilaisen kirkon ulkoasiain osaston johtaja, kirkkoneuvos Risto Cantell. Matkansa aikana he tapasivat yksityisvastaanotolla myös paavi Johannes Paavali II:n.

Arkkipiispa John Vikström ja Ruotsin kirkon arkkipiispa Gunnar Weman vierailivat yhdessä Roomassa 17.-21. marraskuuta 1994. Vierailun aikana he antoivat virallisen vastauksen kardinaali Edward Cassidylle tämän ehdotukseen kirkkojen välisen lähemmän yhteyden tutkimisesta. Kardinaali Cassidy, joka vastaa roomalaiskatolisen kirkon ekumeenisista yhteyksistä eli on Vatikaanin paavillisen kristittyjen ykseyden edistämisen neuvoston puheenjohtaja, ehdotti Upsalan kokouksen 400-vuotisjuhlassa Ruotsissa elokuussa 1993, että kirkot asettaisivat yhteisen komission tutkimaan erityisesti kirkko- ja virkakäsitystä. Komissiossa olisivat edustettuina Ruot-

sin ja Suomen luterilaisten kirkkojen lisäksi Tukholman ja Helsingin katoliset hiippakunnat sekä Vatikaanin ykseyden neuvosto. Vastauspuheessaan Upsalassa arkkipiispa Vikström ilmoitti Ruotsin ja Suomen kirkkojen tutkivan huolellisesti aloitetta ja antavan vastauksensa myöhemmin.

Ruotsin ja Suomen luterilaisten arkkipiispojen Gunnar Wemanin ja John Vikströmin lisäksi neuvotteluihin Roomassa osallistuivat Tukholman ja Helsingin katoliset piispat. Hubertus Brandenburg ja Paul Verschuren, Strängnäsissä piispa Jonas Jonsson, kirkkosihteeri *Ragnar Persenius* ja arkkipiispan sihteeri *Klas Hansson* Ruotsin kirkosta sekä kirkkoneuvos *Risto Cantell* ja Roomassa opiskeleva pastori *Antti Saarelmä* Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta. Neuvotteluissa päätettiin arkkipiispojen vastauksessaan tekemän esityksen mukaisesti asettaa 4-henkinen virkamiestyöryhmä valmistelemaan alueellista luterilais-katolista ruotsalais-suomalaista dialogia, jonka aiheena tulevat olemaan mm. kirkko- ja virkakäsitykset. Dialogissa tutkitaan miten pitkälle kirkot voivat päästä toistensa piispanviran ja pappisvirkojen tunnustamisessa.

Dialogia valmistelevaan virkamiestyöryhmään nimettiin kirkkosihteeri *Ragnar Persenius* Ruotsin kirkosta, kirkkoneuvos *Risto Cantell* Suomen kirkosta ja tri *Heinz-Albert Raem* Vatikaanin ykseyden neuvostosta. Tukholman ja Helsingin katolisia hiippakuntia edustava teologi nimetään myöhemmin. (Työryhmän ensimmäinen kokous pidetään vuoden 1995 alkupuolella).

Ykseyden neuvostossa käytyihin keskusteluihin osallistuivat kardinaali *Edward*

Cassidy ja tri *Raem* lisäksi piispa *Pierre Duprey* ja monsignore *John Radano*. Keskusteluissa käsiteltiin yhteisen komission asettamisen ja sen työskentelyn suuntaviivojen lisäksi myös Porvoon julistusta ja muita ajankohtaisia ekumeenisiä kysymyksiä.

Arkkipiispa Vikström piti Roomalaiskatolisessa ekumeenisessa keskuksessa (Centro pro Unione) esitelmän Porvoon julistuksen merkityksestä luterilais-katolisille suhteille. Tilaisuudessa olivat läsnä mm. kardinaalit *Cassidy* ja *Jan Willebrands*.

Paavi Johannes Paavali II otti arkkipiispojen johtaman valtuuskunnan vastaan apostolisessa palatsissa perjantaina 18.11. Päivän ensimmäisen yksityisvastaanoton alkuun paavi keskusteli arkkipiispojen ja kardinaali *Cassidy* kanssa. Sen jälkeen kardinaali *Cassidy* esitteli paaville muut valtuuskunnan jäsenet. Keskustelussa käsiteltiin roomalaiskatolisen kirkon ja muiden kirkkojen välisiä suhteita.

Saksan Evankelisen kirkon synodi Hallessa 5.-11.11.1994

Synodin kehukset ja piispa Engelhardtin raportti

Juhani Forsberg

EKD:n 8. synodin 5. kokoontuminen tapahtui Hallessa, August Hermann Francken kaupungissa, Sachsen-Anhaltissa, entisen Itä-Saksan alueella. Kokous pidettiin rautatieaseman lähetyksellä sijaitsevassa Maritim-hotellissa. Kaupungissa rakennetaan vilkkaasti uutta, ja vanhaa restauroidaan. Toisen maailmansodan jälkeen rakennettuja mutta luultavasti suureksi osaksi pian korjauskelvottomia rakennuksia on silti riittämiin. Vaikka Saksojen yhdistyminen on osoittautunut pitemmäksi ja vaikeammaksi prosessiksi kuin rajan poistumisen huumassa aluksi ajateltiin, ilmapiirissä oli kuitenkin jotakin luottavaista: kyllä tämä tästä järjestyy, vaikka se voikin viedä aikaa. Myös kirkot olivat molemmilla puolin ehtineet kehittyä niin paljon eri suuntiin, että siitä aiheutuneet vaikeudet tuntuivat synodin työskentelyssä.

Yhtenä esimerkkinä EKD:n sisäisistä jännitteistä käy synodin avajaisjumalanpalvelus Hallen Rakkaan Neitsyen Marktkirchessä 6.11. Juuri kun kaikki oli hiljentynyt televisioitavan jumalanpalveluksen alkua varten, kuului ensimmäisel-

tä sivuparvelta vahva miesääni, ja kirkkokansan ylle alkoi putoilla A 4 -kokoisia lentolehtisiä, joissa vedottiin synodiin, jotta se tekisi tilit selviksi niiden jäsentensä kanssa, jotka olivat olleet osallisia Itä-Saksan harjoittamaan poliittiseen ja uskonnolliseen sortoon. Aktion toteuttajana oli "kirkko alhaalta" -niminen DDR:n entisten poliittisten vankien työryhmä ja lentolehtisen allekirjoittajana *Alexander W. Bauersfeld*, joka oli v. 1983 tuomittu DDR:ssa kuritushuoneeseen maanpetoksellisesta uutisvälityksestä. Myös keskeillä jumalanpalvelusta tekstinluvun jälkeen muutamat nuoret käärivät alttarin edessä auki banderollin, jossa vastustettiin kaikkia sopimuksia (tässä tapauksessa kaiketi sopimusta sotilassielunhoidosta) valtion kanssa. Lienevätkö saksalaiset vuosien mittaan jo tottuneet mielenosoituksiin, koska kumpikaan näistä ei tuntunut hätkähdyttävän ketään. Kun ne olivat ohi, kaikki jatkui niin kuin ei mitään olisi tapahtunut.

Synodin puheenjohtajana toimi tri *Jürgen Schmude*, entinen ministeri ja SPD-politikko, joka johti puhetta varsin asiantun-

tevasti, määrätietoisesti ja rauhallisesti. Kokous pysyi myös sen vuoksi varsin kohtuullisesti aikataulussa, koska synodi itse päätti rajoittaa puheenvuorojen pituudet muutama minuutti aina silloin, kun puhujien lista muodostui pitkäksi.

Erinomaisen yleiskatsauksen EKD:n nykytilanteeseen ja -ongelmiin antoi EKD:n neuvoston puheenjohtaja piispa *Klaus Engelhardt* raportissaan synodille. Raportin otsikkona oli "Elämän suojeleminen" (*Leben in Obhut nehmen*). Engelhardt esitteli raportissaan teemoja, joista useimmat olivat myös synodin asialistalla.

Piispa Engelhardt otti synodin painopisteaiheen taustaksi esiin Hallen tilanteen *August Hermann Francken* aikana 300 vuotta aikaisemmin. Francke toimi itämaisten kielten professuurin haltijan lisäksi pappina Hallen naapurina sijaitsevassa Glauchassa. Seurakunta kärsi 30-vuotisen sodan jälkivaikutuksista. Kylän 200 rakennuksen joukossa oli 37 kapakkaa. Jo nämä tosiasiat merkitsivät sitä, että myös silloin lapset joutuivat kasvamään aikuisiksi vaikeana aikana. Saatuaan kokoon 4 taaleria ja 16 groschenia Francke alkoi rohkeasti pystyttää sittemmin suureksi ja esimerkilliseksi instituutioksi tullutta Hallen orpokotia.

Tällä muistamalla Engelhardt johdatteli synodia kysymykseen, kykeneekö kirkko tänään herättämään vastaavaa elämänrohkeutta ja elämäniloa. Kirkon täytyy onnistua tekemään kristillinen etiikka ajankohtaiseksi ja jännittäväksi keskellä jokapäiväistä elämää eikä vain sen rajatilanteissa. Jeesuksen opetus ja julistus liittyi jokapäiväiseen elämään. Sen tähden

"normaalille" elämälle on annettava sille kuuluva hoito.

Protestanttisuus himoitsee kaikkea sitä, mikä on "ylikuumennutta", mutta nyt me tarvitsemme sellaista hehkua ja lämpöä, joka Jumalan valtakunnan evankeliumista innoittuneena ottaa elämän suojeluksensa ja varjelee sitä kylmältä ja kangistumiselta. Siis: enemmän määrätietoisuutta kirkon pastoraalis-sielunhoidolliseen palveluun!

EKD:n neuvoston puheenjohtajana toimiva piispa kiinnitti myös huomiota avio-eroon ja perheeseen sekä erityisesti lasten asemaan niissä. Yhä useammassa tapauksessa lapset kasvavat eräänlaisessa "osaperheessä", "uusperheessä", isovanhempien tai "vierasvanhempien" luona. Engelhardt vaati kirkkoa taistelemaan energisesti yhteiskunnassa tosiasiallisesti esiintyvää lapsivihamielisyyttä vastaan.

Engelhardt oli myös huolissaan maansa syntyvyyden radikaalista alenemisesta. Erityisesti uusissa liittovaltioissa, siis entisen DDR:n alueella, syntyvyys on laskenut lyhyessä ajassa yli puolella. Se on vakava oire tulevaisuudenuskon murene- misesta.

Useiden muiden teemojen joukossa Engelhardt kosketteli EKD:n tekemää tutkimusta kirkon jäsenyydestä. Tutkimuksen mukaan evankelisen kirkon jäsenyyttä kuvaa "etäisyyttä ottava osallistuminen" jatkuvan sitoutumisen sijasta. Kirkon jäsenet kuitenkin toivovat, että kirkko on läsnä heidän elämänsä ratkaisevissa käänteissä ja että se on läsnä sekä heidän ruumistaan että sieluaan varten. Huolestuttavana piirteenä kehityksessä piispa piti, että Raamatun päivittäinen lukeminen asettui alimmaksi sille asteikolla, jol-

la kirkon jäsenet arvioivat omaa evankelista identiteettiään. Piispan mukaan kirkon tärkeimpiä tehtäviä on ryhtyä vakavasti käsittelemään kysymystä Raamatun unohtamisesta ("Bibelvergessenheit").

Kansainvälispoliittisista kysymyksistä Engelhardt käsittelee mm. Bosnian sotaa, kristittyjen asemaa Turkissa, Sudanin sotaa ja rauhankysymystä. Balkanin tapahtumiin ei EKD:kaan ole löytänyt ratkaisevasti uutta valoa. Turkin kristityt vähemmistöt joutuvat entistä voimakkaam- pien islamilaistamisyhtymien koh- teeksi. Sudanin kysymykseen piispa kiinnitti erityistä huomiota. Hän oli käynyt saksalaisen delegaation mukana vuoden alussa tässä alueella suunnattomassa afrikkalaisessa maassa, jossa sen itsenäis- tymisen alusta v. 1956 on ollut käynnissä kansalaissota. Maan pohjoisosassa, joka on muslimienemmistöinen, kirkot valitta- vat sitä, että vuodesta 1962 voimassa ol- lut ns. "laki lähetystyöstä" on antanut vi- ranomaiselle "laillisen" mahdollisuuden panna mielivaltaisesti esteitä kirkolliselle työlle. Sota etelässä koskee erityisesti lapsia ja nuoria. Sudanin kristityt vetoa- vat Euroopan kirkkoihin, että niissä tie- dotettaisiin Sudanin "unohdetusta sodas- ta" ja rukoil- taisiin rauhan ja oikeuden- mukaisuuden puolesta Sudanissa. Maan tilanne tulee olemaan erityisasemassa EKD:n Afrikan työssä.

Rauhanpolitiikassa EKD:n neuvosto ko- rostaa kolmea näkökohtaa:

- 1) kansainvälisen rauhanjärjestyksen vahvistaminen,
- 2) siviiliväestön keskuudessa syntyvien konfliktien purkaminen,
- 3) varustelupotentiaalin rajoittaminen.

Kirkkojen välisistä ekumeenisista kysy- myksistä Engelhardt käsittelee Leuenber- gin konkordian lisäksi luterilais- rooma- laiskatolista projektia "Erottavatko oppi- tuomiot". Tässä yhteydessä hän selosti kauan odotettua Saksan katolisen piis- painkonferenssin kannottoa, jonka mu- kaan vielä ei ole mahdollista ratkaista sitovasti, onko vielä olemassaolevilla eroilla kirkkoja erottava luonne vai voi- daanko ne tulkita vain erilaisten teologis- ten koulukuntien väliseksi eroiksi. EKD:n johtava piispa totesi, ettei katolisen piis- painkonferenssin kannanotto siis vastaa kysymykseen, koskevatko 1500-luvulla lausutut oppituomiot toista osapuolta tä- nään vai eivät. Lisäksi hän totesi että kan- nanoton positiiviset lausumat koskevat suureksi osaksi vain yhtä osaa (luterilais- ta?) evankelisesta traditiosta, kun taas osa - lähinnä reformoitu traditio - jää niiden ulkopuolelle.

EKD:n neuvoston puheenjohtajan, piispa *Klaus Engelhardtin* raportti sisälsi suu- rimman osan niistä teemoista, joita syno- di käsittelee myös erillisen valmistelun pohjalta. Osa näistä tulee erikseen alem- pana esille. Raportti ja siitä käyty keskus- telu antoivat hyvän yleiskatsauksen sii- hen, mikä on EKD:n tämänhetkinen tilan- ne.

Lapset ja nuoret

Synodin työskentelyn painopisteaihe oli lasten asema kirkossa ja yhteiskunnassa. EKD:n synodin kokouksissa on yleensä joku teema, jota valmistellaan huolelli- sesti ja josta keskustellaan pitkään, vaika- asiasta ei tehtäisikään välittömiä kir- kon työtä tai organisaatiota koskevia päätöksiä. Tosin tässä kokouksessa tehtiin myös päätös, että vuoden 1996 kokouk-

sessä ei ole mitään keskustelua, vaikka ympäristökysymyksiä käsittelevä valiokunta ehdotti sellaiseksi aiheksi "Jumalan luomistyö".

Lasten asemasta oli aineiston synodin keskusteluja varten laatinut valmisteluvaliokunta, jonka puheenjohtajana oli toiminut professori *Ulrich Becker* (Hannover). Valiokunta oli valmistanut 70 sivua laajan perusteellisen muistion, jossa käsiteltiin lasten asemaa eri näkökulmista.

Painopisteaiheesta piti erillisen esitelmän kasvatustieteen professori *Christa Berg* (Köln). Hän esitti lasten asemasta saksalaisessa hyvinvointivaltiossa hälyttäviä lukuja: Yli miljoona lasta on sosiaaliavun tarpeessa, lähes kaksi miljoonaa lasta elää perheissä, joiden huoltaja on työtön, noin puoli miljoonaa lasta elää kodittomina, ns. katulapsia on Saksassa n. 50.000, vuositain n. 200.000 lasta joutuu seksuaalisen väkivallan tai muunlaisen pahoinpitelyn kohteeksi. Näitten hyvinvointiyhteiskunnalle skandaalimaisen häpeällisten lukujen lisäksi prof. Berg kuvasi lapsivahmielista yhteiskuntaa, jossa hyvinvoinnin kasvaessa lapsia pidetään entistä enemmän uhkana hyvinvoinnille. Myös sellainen "lapsikulttuuri", jota säätelee kulutuksen maksimointi, sai osakseen esitelmänsä kritiikin.

Em. muistion pohjalta synodi laati ja hyväksyi seitsemän sivua laajan tiedonannon, jossa muistion perusteemat tulevat tiivistetyksi esille. Tiedonannossa vaaditaan näkökulman muutosta. Kun asioita yleensä tarkastellaan ja ongelmia pyritään ratkaisemaan vain aikuisten ehdoin, on niitä ryhdyttävä tarkastelemaan lapsen näkökulmasta. Aikuisten on suostuttava hankalaan prosessiin, jossa he pyrkivät todella ymmärtämään lapsia. Tässä pro-

sessissa ei ole kyse lapsuuden ihannoimisesta tai romantisoimisesta. Yhteiskunnallisessa keskustelussa lapset tulevat puheenaiheeksi usein vasta sitten, kun he alkavat käyttäytyä poikkeuksellisella tavalla. Lapsiin suhtaudutaan väärällä tavalla "funktionaalisesti". Monissa perheissä lapset kuitenkin antavat perheen elämälle syvän mielekkyyden ja he ovat perheessä koettavan onnen lähde. Tämä puolestaan ei saa johtaa lapsiin kohdistuviin ylimeroitettuihin odotuksiin.

Tiedonannossa esitetään yhteiskunnalle useita vaatimuksia. Lapset on otettava vakavasti huomioon työelämän ehtoja koskeissa järjestelyissä. Jokaiselle lapselle kolmivuotiaasta kouluikänsä asti on taattava paikka lastentarhassa 1.1.1996 alkaen. Kolme vuotta nuoremmille on luotava riittävästi eri tyyppisiä hoitomahdollisuuksia. Kouluikäisten lasten asemaa on pyrittävä parantamaan mm. siten, että oppivelvollisuuden lisäksi myös muut sosiaalisen kanssakäymisen mahdollisuudet tulevat huomioonotetuiksi. Tiedonanto asettuu tukemaan entistä suuremman työtaakan alle joutuneita opettajia ja vaatii koulujen opettaja- ja muun henkilökunnan lisäämistä.

Lasten asemasta kirkossa tiedonanto toteaa: kirkko tarvitsee lapsia mutta myös lapset tarvitsevat kirkkoa. Kirkko tarvitsee lapsia oppiakseen heiltä ja heistä, että Jumalan valtakunta on lasten. Samalla on kysyttävä, millaista kirkkoa lapsi tarvitsee. Lapsi tarvitsee kirkkoa, joka suostuu lasten koeteltavaksi, joka asettuu heidän puolelleen ja joka antaa heille tilaa kasvaa vaikeana aikana sekä tarjoaa siinä evankeliumin tulevasta Jumalan valtakunnasta elämän täyttymyksenä.

Tiedonannossa odotetaan kirkolta, että se ottaisi kasteen ja kasteopetuksen entistä vakavammin. Siinä toivotaan myös lasten ehtoolliselle osallistumisen tulevan yhä useammassa maakirkossa mahdolliseksi. Myös konfirmaatiota ja konfirmaatio-opetusta on kehitettävä enemmän hetkelisestä tapahtumasta prosessiksi. Lopuksi tiedonannossa kiinnitetään huomiota lapsityön ja lapsityöntekijöiden asemaan ja koulutukseen kirkossa.

Myös nuorisotyöstä oli esillä *Arbeitsgemeinschaft der Evangelischen Jugend* -järjestön toimesta laadittu raportti nuorison ja evankelisen nuorisotyön tilasta nimellä "Nuorena oleminen tarjousten keskellä - uskon valitseminen pirstoutuneena aikana" (*Jungsein zwischen den Angeboten - Glauben wählen in unübersichtlicher Zeit*). Synodi hyväksyi nuorisotyöstä lyhyen päätösesityksen, johon sisältyy yhdeksänkohtainen johtopäätösluettelo. Näistä asiakirjoista olisi ilmeistä hyötyä myös suomalaiselle lapsi- ja nuoristyölle, joista vastaavien elinten ja järjestöjen olisi hyödyllistä tutustua mainittuihin dokumentteihin.

Sotilassielunhoito

Sotilassielunhoidosta ja sotilaspappien asemasta käytiin synodissa ajoittain kiivas debatti, joka lopulta päättyi sellaiseen kompromissiin, jossa tähänastinen länsisaksalainen malli on hallitseva. Länsi-Saksassa on 37 vuoden ajan vallinnut järjestelmä, jonka mukaan sotilaspapit ovat osa armeijan organisaatiota ja siten valtion viranhaltijoita. Entisen Itä-Saksan alueen maakirkot eivät olisi halunneet tätä järjestelmää vaan sellaisen, jossa sotilaspapit ovat yksiselitteisesti kirkon papin viran hoitajia. Ratkaisua varten oli kehi-

telty kaksi mallia A ja B, joista edellinen vastasi lähinnä tähänastista läntistä järjestelmää ja jälkimmäinen painotettiin kirkollista. Enemmistö maakirkoista oli asettunut mallin B kannalle, vaikkakin mallia A pitivät eräät suuret maakirkot (mm. Baijeri ja Hannover) parempana.

Sotilaiden keskuudessa toimeenpantu "Aktion pro Militärseelsorge" oli kerännyt 63.000 allekirjoitusta sisältävän adressin mallin A puolesta. Synodin alkupäivinä sen kokoustiloihin ilmestyi lobbamaan puolen komppanian verran upseereja ja muita sotilaita. He jakoivat lentolehtistä, jonka iskusanana oli: "Älkää tuhotko luotettavaa sotilassielunhoitosopimusta!"

Varsinkin muutamien entisen Itä-Saksan alueen maakirkkojen pasifistista peruskatsomusta edustavien veteraanisynodaalien mielestä malli A olisi ollut merkinnyt liian läheistä sitoutumista valtion ja sen armeijaan. Taustalla olivat luonnollisesti kokemukset sekä natsiarmeijasta, jonka teot tunnetaan, sekä DDR:n kansanarmeijasta, jonka ensimmäisenä tehtävänä kriisin syttyessä olisi ollut "puolustautua" liittotasavallan "fasistista" aggressiota eli toisia saksalaisia vastaan.

Käytäväkeskusteluissa tuli esiin myös uusien liittovaltioiden maakirkkojen kokemus siitä, että "jälleen kerran" he joutuvat antamaan periksi "länne" järjestelmälle, jos malli A hyväksytään. Jälleenyhdistymisen jälkeen "idän" oli ensiksi hyväksyttävä kirkollisvero, sitten koulujen uskonnonopetus ja lopulta "länne" sotilassielunhoitokin.

Pitkän väittelyn jälkeen synodi hyväksyi (ilman vastustavia ääniä, mutta 14 pidät-

tyi) pienessä työryhmässä valmistetun kompromissiesityksen, joka käytännössä merkitsee nykyisen läntisen järjestelmän omaksumista, jolloin kuitenkin uusien liittovaltioiden maakirkkojen neljä sotilaspappia pysyvät kirkon pappisviran haltijoina. Entisen liittotasavallan alueella toimii kuitenkin noin 160 sotilaspappia, ja heidän asemansa on kokonaisuuden kannalta luonnollisesti ratkaisevampi. Kokonaan uutta sopimusta valtion kanssa ei siis tarvitse neuvotella.

Viimeinen katumus- ja rukouspäivä?

Jossakin määrin mieltä kiihdyttivät myös suunnitelmat vuodesta 1852 marraskuun puolivälissä vietettävän perinteisen katumus- ja rukouspäivän (Buss- und Bettag) poistamiseksi valtiollisten palkallisten vapaapäivien joukosta. Poistamisen syyinä on liittopäivien lisäksi hyväksymä ns. "hoitovakuutuslaki" (Pflegeversicherungsgesetz), jonka rahoittaminen olisi määrä järjestää yhdellä ylimääräisellä työpäivällä. Paria poikkeusta lukuunottamatta ratkaisu on jo hyväksytty useimmissa liittovaltioissa.

Synodi nousi yksimielisesti, mahdollisesti kuitenkin liian myöhään, rukouspäivän poistamista vastaan. Piispa Engelhardt oli jo raportissaan vedonnut voimakkaasti sen säilyttämisen puolesta: "Katumus- ja rukouspäivä on säilytettävä. Se on yhteisen katumuksemme harjoittamisen päivä." Reininmaan evankelisen kirkon presidentti Peter Beier oli kutsunut päivän poistamista "kansan omaisuuden ryöstöksi". Alasaksissa yli 200.000 ihmistä oli allekirjoittanut adressin päivän poistamista vastaan. Jo aikaisemmin Engelhardt ja katolisen piispainkonferenssin

puheenjohtaja piispa Karl Lehmann olivat vedonneet maan johtoon, ettei mitään juhlapäivää, ei evankelista eikä katolista, tulisi poistaa kalenterista. Kirkkojen kannanotoilla ei tässäkin tapauksessa ole eroa, vaan ne seisovat yhdessä rintamassa, vaikka katumus- ja rukouspäivä on totuttu pitämään nimenomaan evankelisena vastineena joillekin tyypillisesti roomalaiskatolisille pyhäpäiville.

Puheissa tuli esiin myös pelko, että kysymyksessä olisi kehityksen alku, jonka päätä ei ole vielä näkyvässä. Kuka takaa, ettei seuraavan rahoitustarpeen myötä tarvittaisi uhriksi jälleen uutta kirkollista juhlapäivää.

Synodi asettui hyväksymässään tiedonannossa lähes yksimielisesti uuden hoitovakuutuslain taakse, mutta vaati, että se on rahoitettava ilman katumus- ja rukouspäivän poistamista. Nähtäväksi jää, vietettiinkö Saksassa 16.11.1994 tätä päivää palkallisena vapaapäivänä viimeistä kertaa.

Protesti uutta turvapaikanhakulakia vastaan

Varsin yksimielisesti synodi protestoi liittotasavallan noin vuotta aikaisemmin hyväksyttyä uutta turvapaikanhakulakia vastaan. Uuden lain mukaan turvapaikanhakijoita voidaan käännättää rajalla entistä nopeammin ja heitä voidaan palauttaa turvallisiksi katsottuihin kolmansiin maihin. Muutoksen suuruus näkyy jo siitä, että kun v. 1990 tapahtui 5.600 turvapaikanhakijan palauttamista, v. 1993 niitä oli jo 36.000. Entistä useammin turvapaikanhakija samastetaan rikollisen kanssa. Joukossa on entistä enemmän sel-

laisia, jotka eivät kotimaissaan voi välttää kidutusta tai kuolemaa.

Kirstynyt turvapaikanhakijoiden palauttaminen on lisännyt myös kirkkoihin haakeutuvien turvapaikanetsijöiden määrää. Entistä useammissa tapauksissa tämän menettelyn tuloksena palauttaminen on myös saatu torjuttuksi. Kukaan synodin jäsenistä ei nykytilanteesta ilmoittautunut tämän käytännön vastustajaksi.

Esitellessään synodille ulkomaalaiskysymyksiä käsitelleen komission työtä Lyypekin piispa Karl-Ludwig Kohlwege tiivistä sanottavansa: "Turvapaikka-oikeuden laita ei ole Saksassa hyvin." Torjuttujen turvapaikanhakijoiden palauttamista ns. "turvallisiin kolmansiin maihin" Kohlwege piti "oikeusjärjestelmän syntiänsä".

Synodi otti kiitollisuudella vastaan komission selonteon ja pyysi EKD:n neuvostoa toimimaan selonteon mukaisesti ja siten vaikuttamaan poliittisesti vastuullisiin muutoksiin ja korjauksiin turvapaikanhakulaissa ja -menettelyssä.

EKD:n tulevaisuus

Synodi käsiteli edellisten lisäksi useita muitakin tärkeitä kysymyksiä ja teki niistä päätöksiä. Tällaisia olivat mm. työttömyys, bioetiikka, naisten asema, rasismi, muukalaisvihamielisyys ja väkivalta. Päätösasioiden joukossa oli myös eräitä kansainvälisiä ekumeenisia ja poliittisia kysymyksiä.

Luonnollisesti synodin tehtävänä olivat myös EKD:n taloutta koskevat päätökset. Säästölinja on pakosta myös EKD:n lähiajan suunta. Ensi vuoden budjetin lop-

pusumma on DEM 493,5 milj., joka on 12 milj. pienempi kuin tämän vuoden budjetin loppusumma. Vuodelle 1996 suunnitellaan edelleen 5-6 % säästöjä.

Tulojen väheneminen johtuu suuresta työttömyydestä ja kirkosta eroavien suuressa määrästä. EKD:n jäsenmäärä on noin 29 milj. Vuonna 1992 evankelisista kirkkoista erosi 360.000 jäsentä, kaksi kertaa enemmän kuin roomalaiskatolisesta kirkosta. Protestanttisen kirkon jäsenet eroavat protestin tuloksena: "Tämä ei ole enää minun kirkkoni". Kirkosta eroamisen huippu näyttää kuitenkin tällä erää sivuutetulta mutta ei voitetulta.

EKD:n synodin työskentelyssä ja sen tuloksissa on nähtävissä pyrkimyksiä, joissa kirkon tulevaisuus otetaan sisällöllisessä mielessä entistä vakavammin. Kysymys on kristillisen uskon keskeistä hengellistä sisältöä koskevista asioista. Muutamat synodin jäsenet ilmaisivat myös ilonsa tästä, koska heidän mielestään kirkon toiminta liian usein on vain sen heijastusta, mitä yhteiskunnassa yleensä tapahtuu. Sen kriittinen arvioiminen onkin välttämätöntä, mutta se ei yksinään riitä.

Käsittääkseni synodin työn tuloksilla on myös Suomen ev.-lut. kirkolle annettavaa, vaikka niistä ei olekaan johdettavissa välittömiä toimenpide-ehdotuksia kirkollemme.

Symposium Pyhästä Hengestä Neuendettelsaussa 30.11.-4.12.1994

Pekka Kärkkäinen

Lutherin teologian merkitys ekumeenisessa keskustelussa on erityisesti Suomen kirkossa jo lähes itsestäänselvyys. Aiheeseen liittyy kuitenkin vielä paljon teologisia kysymyksiä, jotka vaativat syvempää perehtymistä. Tätä puutetta korjaamaan on järjestetty Neuendettelsaussa Saksassa nyt jo kaksi symposiumia Lutherin teologian ja ekumenian ajankohtaisista ongelmista. Symposiumien järjestäjinä ovat olleet LML:n Strasbourgin ekumeeninen instituutti, Ratzeburgin Luther-Akatemia ja Helsingin Yliopiston systemaattisen teologian laitos.

Ensimmäinen kokous, joka järjestettiin maaliskuussa -93 käsitteli triniteettiteologiaa (ks. Antti Raunion raportti *Reseption* numerossa 2/93). Tällä kerralla aiheena oli pneumatologia eli oppi Pyhästä Hengestä, joka on noussut ekumeenisessa keskustelussa yhä tärkeämmäksi. Pneumatologisten kysymysten teologista työstämistä haittaa kuitenkin suuresti tutkimuksen hajanaisuus ja satunnaisuus, mikä näkyi myös monien symposiumien esitelmien taustalla.

Kokouksen aluksi piti prof. Udo Schnelle Hallesta eksegeettisen esitelmän johanneslaisen pneumatologian tulkinnasta.

Schnellen lähtökohtana oli, että Jeesuksen jäähyväispuheet, joihin liittyvät puheet Parakleetista, ovat Johanneksen evankeliumin hermeneuttinen keskus. Schnellen mukaan tämän vuosisadan eksegeettinen tutkimus ei ole pystynyt näkemään näiden osien yhteyttä johanneslaiseen kokonaisnäkemykseen ja ne on väärällä tavalla tulkittu myöhäisiksi lisäyksiksi.

Prof. *Simo Knuuttila* toi esitelmällään uskonnonfilosofisen näkökulman aiheeseen. Knuuttilan esitelmä käsitteli myöhäiskeskiaikaista ns. *positio impossibilis-disputaatiota*, jonka puitteissa on käsitelty paljon triniteettioppiin liittyviä loogisia ongelmia. Esitelmänsä alussa Knuuttila selosti havainnollisesti loogisen disputaation käytäntöä, jonka jälkeen hän selosti muutamien aihetta käsittelevien traktaattien ajatuksenkulkua. Esitelmästä kävi ilmi, että kyseisen loogikan alueen tutkimuksella olisi paljonkin annettavaa keskiajan ja myös reformaation teologian tutkimukselle. Monet triniteettiopilliset kysymykset ovat tähän mennessä jääneet käsittelemättömiksi, kun ei ole tunnettu niiden taustalla olevaa loogista analyysia.

Pneumatologian historiasta ei ole toistaiseksi tehty kattavaa kokonaisesitystä. Tämän ongelman joutui prof. *Wolfgang Bienert* kohtaamaan esitelmässään, joka käsittelee reformaation pneumatologian dogmihistoriallista taustaa. Esitelmässä muodosti kirkko-opin ja pneumatologian yhteenkuuluvuus jonkinlaisen punaisen langan. Aiheen ongelmallisuudesta johtuen esitelmä jäi kuitenkin hieman hajanaiseksi. Yhteydet varhaiskirkon ja reformaation ongelmien välillä jäivät vielä epäselviksi. Bienertin esitelmä oli kuitenkin merkittävä yritys selvittää sinänsä vaikeaa ja monisyistä aluetta.

Tri *Ulrich Asendorf* kokosi korreferaattissaan Bienertin esitelmästä kolme Lutherin pneumatologiaa koskevaa väitettä, joita hän sitten kommentoi ja laajensi Ison Katekismuksen kolmannen uskonnokappaleen selityksestä ottamallaan aineistolla. Nämä kolme kohtaa olivat: 1. kristologian ja pneumatologian läheinen yhteenkuuluvuus, 2. Lutherin ja itäisen triniteettiopin läheisyys, 3. pneumatologian dogman itsenäinen merkitys Lutherille, jolla on erityisesti ekklesiologiset ulottuvuutensa.

Prof. *Robert W. Jenson*, jonka oli määrä pitää esitelmä kirkon ja Hengen suhteesta, joutui valitettavasti jäämään pois symposiumista. Jensonin kollega, tri *Bruce Marshall*, luki kuitenkin esitelmän ja pyrki myös vastaamaan keskustelun aikana esiintyneisiin kysymyksiin. Jenson käsittelee esitelmänsä aluksi länsimaisen triniteettiopin käsitystä Pyhästä Hengestä Isän ja Pojan välisenä rakkauden siteenä, *vinculum amoris*. Tämä ajatus on äärimmillään johtanut triniteettiopin muuttumiseen "biniteettiopiksi", kun Hengen persoonallisuus on hävinnyt ja jäljelle on jäänyt vain Isän ja Pojan välinen Minä-

Sinä suhde. Vääristymän taustalla on triniteetin sisäisten suhteitten kuvaus alkuperää osoittavina kuvain. Tämän lisäksi tulisi kuvata triniteetin persoonat päämääriä kuvaavien käsittein. Tällöin Henki on saa Jensonin mukaan itsenäisen aseman triniteetissä olevana vapauden prinssiippinä. Henki vapauttaa Isän ja Pojan olemaan rakastavia persoonia; ilman Henkeä he jäisivät pelkiksi abstraktioiksi.

Prof. *Günther Wenz* otti korreferaattinsa pohjaksi saksalaisen kirjailijan *Johann Gottfried Herderin* (!) nuoruudessaan kirjoittaman teologisen tutkielman *Pyhästä Hengestä*. Tämän tekstin avulla Wenz pohti pneumatologiaan liittyviä systemaattisteologisia ongelmia. Vasta korreferaattinsa loppupuolella Wenz kommentoi Jensonin esitelmää. Hän kritisoi Jensonin erottamisen ongelman epäolennaisena. Wenzin mukaan Jensonin esitelmä ohittaa tämän vuoksi myös ihmisen syntyisyyden näkökulman, jonka vuoksi sen *communio-ekklesiologiakin* näyttää "liian kauniilta". Jensonin tapaa määritellä Hengen persoonallisuus Isän ja Pojan vapauttajana ("liberator"), herätti epäilyksiä paitsi Wenzissä myös monissa muissa osanottajissa. Valitettavasti prof. Jenson ei itse ollut läsnä puolustamassa esittämälään ajatuksia.

Prof. *Theodor Dieterin* (Strasbourg) aiheena oli pneumatologian ja antropologian suhde Lutherin teologiassa. Dieterin lähtökohtana oli Petrus Lombarduksen *Sententia*ssa esiintyvä ajatus Pyhän Hengen läsnäolosta ihmiseen vuodatettuna rakkauteen. Luther muokkasi tätä rakkauteen perustuvaa pneumatologiaa niin, että hän sijoitti rakkauden tilalle uskon. Tähän liittyen Dieter tarkasteli Lutherin käsitystä Pyhän Hengen läsnäolosta ih-

misessä ihmisen ja Jumalan suhteena. Dieter ei kuitenkaan käsittänyt relaation kategorialla kaikenkattavana selityksenä ongelmaan, vaan pikemminkin käsitteellisenä apuvälineenä. Tämän vuoksi esitelmä sai varovaisen myönteisen vastaanoton suomalaistenkin tutkijoitten taholta.

Tri Antti Raunio piti korreferaatissaan Dieterin lähestymistapaa hedelmällisenä, mutta esitti kuitenkin muutamia täydentäviä näkökohtia. Dieterin tekemä jako luomattomaan relaatioon, joka on Jumalan suosio ja toisaalta luotun relaatioon, joka on ihmisen usko, ei Raunio mukaan kuvaa tyydyttävästi Lutherin näkemystä. Luomattomaan relaatioon kuuluu paitsi Jumalan suosio myös lahja (donum) eli Jumala itsensä antavana. Toisaalta kuuluu uskoonkin luomaton elementti, koska se vastaanottaa itsensä kolmiyhteisen Jumalan. Korostettuaan vielä rakkaudenteologian aspektia, Raunio tarkasteli Dieteriä laajemmin Lutherin käyttämiä antropologisia käsitteitä. Kuten Simo Peura esitelmää seuranneessa keskustelussa totesi, Dieterin puheenvuoro oli tervetullut lisä keskusteluun, sikäli kun se nähdään suomalaisen Luther-tutkimuksen esiin-nostaman reaalisen läsnäolon teeman jatkotyöstämisenä. Samalla se kuitenkin osoitti sen, kuinka vaikeaa Lutherin teologian tulkinta on silloin, kun lähtökohtana ovat yksinomaan antropologiset käsitteet.

Tri Simo Peuran esitelmä käsitteli Lutherin kirkko-oppia. Avaimena oli tässä tapauksessa kommuunion käsite, joka on noussut ekumeenisesti ajankohtaiseksi erityisesti Santiago de Compostelan Faith and Order -maailmankonferenssin myötä. Peura oli valinnut lähteensä sekä Lutherin varhais- että myöhäistuotannosta, ja osoitti niiden avulla, että kommuunio on

Lutherin kirkko-opille perustava elementti läpi hänen koko tuotantonsa. Kommuunio-ajatuksen takaa löytyy Lutherin näkemys rakkaudessa itsensä antavasta Jumalasta, johon ihminen partisipoi Sanan ja sakramenttien kautta. Näin ymmärrettynä Lutherin kirkko-opilla on Peuran mukaan myös paljon annettavaa nykyiseen ekumeeniseen keskusteluun kommuuniosta.

Korreferaatissa Peuran esitelmään piti prof. Michael Root Strasbourgin instituutista. Root nosti Peuran esitelmästä esille eräitä teemoja ja kehitti niitä edelleen. Olenaisena kysymyksenä hän näki sen, löytyykö Lutherilta yksilön partisipaation ajatuksen lisäksi näkemys kirkon partisipaatiosta kokonaisuutena Jumalaan. Root löysikin Lutherin teksteistä näemyksen kirkosta rakkauden kommuuniona, joka sellaisenaan on osallinen Jumalasta. Partisipaation ajatuksella on Rootin mukaan enemmän kirkko-opillisia seurauksia kuin mitä tähän mennessä on huomattu. Tutkimuksella olisi tässäkin suhteessa vielä paljon tekemistä ekumeenisen keskustelun hyväksi.

Ortodoksisen näkökulman kokoukseen toi prof. Gregorios Larenzakis Grazista esitelmällään pneumatologian ekumeenisestä merkityksestä. Esitelmässä painotui voimakkaasti kolmiyhteisen Jumalan tuonpuoleisuus. Jo vanhassa kirkossa triniteettiopillinen keskustelu lähti Jumalan olemuksen käsittämättömyydestä. Tämä lähtökohta ilmeni myöhemminkin itäisen kirkon persooniin painottuvassa triniteetiopissa. Larenzakis ymmärsi itäisen painotuksen tarkoittavan sitä, että triniteetti voidaan tuntea vain vaikutuksistaan, ei olemuksena. Tähän liittyen hän tulkitsi myös partisipaation kolmiyhteiseen Jumalaan osallisuutena hänen vaikutuksis-

taan, ei itse olemuksesta. Yleisesti ottaen esitelmästä kävi hyvin ilmi pneumatologian ajankohtaisuus ekumeenisessä keskustelussa.

Ekumeenisestä pneumatologiaa käsitteli myös prof. Bruce Marshallin esitelmä. Siinä analysoitiin Tuomas Akvinolaisen ja Gregorios Palamaksen käsityksiä Pyhästä Hengestä. Palamaksen ja Akvinolaisen erot eivät Marshallin mukaan ole siltikään niin ratkaisevia kuin tähän asti on ajateltu. Ne ovat pikemminkin käsitteellisiä kuin asiallisia erimielisyyksiä. Tämä avaa puolestaan uusia näkökulmia itäisen ja läntisen teologian väliselle vuoropuhelulle.

Korreferaatissaan lis. Matti Kotiranta painotti triniteettiopin ja siihen liittyvän perikoreesin ajatuksen merkitystä Palamaksen pneumatologian avaimena. Tästä johtuen hän myös näki Akvinolaisen ja Palamaksen teologiset erot suurempina kuin Marshall, vaikka yhtyi monessa suhteessa Marshallin tulkintaan. Kotiranta käsitteli tässä yhteydessä Palamas-tulkinnan ongelmia ja osoitti, kuinka moderni eksistentiaalistisvaikutteinen tulkinta ei pysty tekemään oikeutta Palamaksen idän patristiseen traditioon liittyvälle triniteettiopille.

Prof. André Birmelé jatkoi esitelmällään ekumeenisestä pneumatologian käsittelyä. Hän otti teemakseen ajankohtaisen koinonian käsitteen. Esitelmänsä alkupuolella Birmelé selosti koinonia-ajatuksen esiinmurtautumista ekumeenisestä liikkeen lähihistoriassa. Tämän jälkeen hän siirtyi käsittelemään koinonia-käsitteeseen liittyviä toistaiseksi ratkaisemattomia ongelmia. Näitä ovat kysymys kirkkoa konstituovista elementeistä, kysymys trinitaarisen ykseyden suhteesta kir-

kon ykseyteen sekä kirkon ykseyden suhde koko ihmiskunnan ykseyteen.

Pneumatologian merkitystä ekumeenisessä keskustelussa käsitteli vielä esitelmässään prof. Risto Saarinen. Myös hänen puheenvuoronsa käsitteli pneumatologian ohella kirkko-oppia. Saarinen nosti esitelmänsä alussa modernista ekumeenisestä keskustelusta kaksi teemaa, joita hän sitten analysoi Lutherin teologian pohjalta. Niistä ensimmäinen oli spiritualiteetin käytännöllinen suuntautuneisuus. Tähän liittyen Saarinen nosti esiin Lutherin teologiasta kaksi tendenssiä. Luther korostaa Hengen aktiivista toimintaa maailmassa, mutta toiminta ei ole senkaltaista, että sitä voitaisiin käyttää selkeänä argumenttina Hengen läsnäolosta. Toiseksi Saarinen otti kysymyksen triniteettiopin ekumeenisestä merkityksestä. Lutherin käsitys triniteetin sisäisistä suhteista näyttää sisältävän eräitä ekumeenisesti merkittäviä näkökulmia. Sen sijaan ekklesiologian johtaminen triniteettiopista on Lutherin teologian pohjalta melko vaikeaa, vaikka tämä ajatus on myös luterilaisten keskuudessa viime aikoina ollut usein esillä.

Kaiken kaikkiaan symposium antoi monenlaisia virikkeitä pneumatologisten kysymysten pohtimiseen edelleen. Näyttää siltä, että pneumatologiset kysymykset vaativat vielä enemmän perehtymistä, ennen kuin voidaan saada edes jonkinlainen kokonaiskuva niihin liittyvistä ongelmista. Symposiumin aikana sovittiinkin, että seuraavalla kerralla tullaan jatkamaan pneumatologisten teemojen parissa.

Protestanttista ekumeniaa Vuorisaarnan hengessä

Praha IV -konsultaatio Genevessä 28.11-1.12.1994

Antti Raunio

Noin kymmenen vuoden ajan on käyty keskusteluja, jossa kirkon keskiaikaisten uudistusliikkeiden ja radikaalireformaation perilliset etsivät mahdollisuuksia elvyttää ja uudistaa omia perinteitään sekä tuoda yhteistä näkyä ekumeeniseen keskusteluun. Keskusteluissa, jotka tähän asti on käyty Prahassa, on ollut mukana hussilaisia, kveekareita, mennoniittoja ja valdolaista. Näiden neuvottelujen tuloksena syntyi pyrkimys laajentaa keskustelua myös luterilaiseen ja reformoituun suuntaan. Niinpä neljäs "Prahan konsultaatio" järjestettiin LML:n ja Reformoidun Maailmanliiton tuella Genevessä reformoitujen isännöimässä John Knox -keskuksessa. Mukana oli edustajia mahdollisimman monesta re-

formaation seurauksena syntyneestä kirkosta.

Yksi työskentelyn "taustaoletuksista" oli, että 1100-, 1200- ja 1400-luvuilla syntyneistä liikkeistä voitaisiin käyttää yleisnimeä "ensimmäinen reformaatio". Käsitteen on keskusteluun lanseerannut Prahan Comenius-tiedekunnan edesmennyt professori Amedeo Molnár. "Ensimmäisen reformaation" liikkeiden ajateltiin korostavan evankeliumeja ja erityisesti Vuorisaarnan etiikkaa kristillisen elämän mallina, pitävän esillä raamatullista eskatologiaa sekä painottavan ajatusta Kristuksen maailmanherruudesta, josta käsin myös yhteiskunnan järjestys tulisi muovata. Refor-

maation suurten kirkkojen katsottiin painottavan enemmän Paavalin kirjoituksia uskonkäsitteensä perustana ja pehmentävän Vuorisaarnan opetusta tai jopa syrjäyttävän sen. Ne puhuvat enemmän armosta ja vapaudesta kuin evankeliumin laista (law of the Gospel). Edelleen ajateltiin, että "ensimmäinen reformaatio" suuntautui voimakkaasti köyhään ja oppimattomaan kansaan, kun taas "toinen reformaatio" oli enemmän keskiluokkainen ja siksi myös konservatiivisempi. Samalla haluttiin kysyä, ovatko "ensimmäisen" ja "toisen" reformaation korostukset toisiaan täydentäviä.

Toinen Prahan konsultaatio (1987) tarkasteli teemaa "eskatologia ja sosiaalinen uudistus" ja kolmas (1989) käsiteli kristillisen uskon ja talouselämän kysymyksiä.

Konsultaation IV osan avaukseksi prof. D.F. Durnbaugh esitti katsauksen "ensimmäisen" ja radikaalin reformaation kontakteihin luterilaisen ja reformoidun reformaation edustajiin. Valdolaisilla on todettu olleen yhteyksiä hussilaisperäiseen Veljien ykseys -liikkeeseen Böömissä. Tsekkiläisten veljien ja böömissä ja määriissä vaikuttaneiden anabaptistien välillä puolestaan ei juuri ollut yhteyksiä, koska teologiset erot olivat niin selvät. Reformaatioliikkeen alkuvaiheissa 1520-luvulla böömiläiset veljet etsivät yhteyksiä luterilaisiin. He kirjoittivat 1528 saksankieleisen tunnustuksen. Luther julkaisi sen 1532 varustettuna esipuheella, jossa varoitettiin hyvien töiden ylikorostamisesta. Luther tunsu hussilaisuutta jonkin verran ja häneltä tunnetaan myönteisiä arvioita Hussin opetuksesta. Toisaalta hän on myös arvostellut jyrkästi böömin Veljien teologiaa. Myöhemmin hän oppi erottamaan hussilaisten eri suuntauksia, ja piti Veljien enemmistön linjaa pääosin evankelisen uskon mukaisena. Sakramenttiteologia kuitenkin erotti luterilaiset ja enemmistöisen hussilaiset toisistaan. Myöhemmin Veljet löysivätkin lähemmän teologisen liittymän reformoitu-

jen kanssa. Kaikkein vahvin yhteys luterilaisten, reformoitujen ja böömiläisten Veljien kanssa syntyi Puolassa. Myös valdolaiset pyrkivät nopeasti yhteyteteen nousevan reformaatioliikkeen kanssa. Luterilaisten suuntaan tehtyjen kontaktiyhteyksien tuloksista ei kuitenkaan ole jäänyt juuri tietoja. 1530-luvulta lähtien valdolaisten olivat yhteyksissä reformoituihin ja jo 532 valdolaisten synodi hyväksyi reformoidun opin pääkohdat.

Prof. Durnbaugh tarkasteli myös luterilaisten ja reformoitujen suhteita reformaatioajan uudestikastajiin. Kuten tunnettua, niin Luther, Zwingli kuin Calvinin torjuivat uudestikastajien näkemykset. Heidän henkilökohtaisissa kontakteissaan ja asenteissaan oli kuitenkin selviä eroja. Luther on tuskin ollut suorassa yhteydessä uudestikastajiin, eikä siis tuntenut heidän ajatteluaan muuten kuin kirjoitusten välityksellä. Zwingli ja Calvin puolestaan tunsivat uudestikastajia henkilökohtaisesti. Lutherin asenne uudestikastajien kohteluun näyttää olleen "lempein". Hän puolusti käsitystä, jonka mukaan ketään ei voi eikä tule pakottaa uskomaan tietyllä tavalla. Vasta Melancthonin painostuksesta Luther taipui hyväksymään pakkokeinot uudestikastajia vastaan.

Prof. Durnbaughin mukaan on perusteltua puhua "ensimmäisestä" ja "toisesta" reformaatiosta. Esitelmän sisällön perusteella näyttää kuitenkin siltä, että mikäli kontinuiteettia on olemassa, sitä löytyy lähinnä valdolaisten, hussilaisten ja reformoitujen muodostamalta linjalta. Luterilaisuus näyttää jäävän tämän linjan toiselle ja radikaali reformaatio sen toiselle puolelle.

Prof. Carter Lindberg Bostonista esitti luterilaisen historian tutkijan näkökulman keskusteluun "ensimmäisestä" ja "toisesta" reformaatiosta. Hänen mukaansa Lutherin reformaatiopyrkimyksiä ei voi asettaa samalle jatkumolle keskiaikaisten uudistusliikkeiden kanssa. Ero on lyhyesti sii-

nä, että jälkimmäiset pyrkivät kirkon elämän uudistamiseen, Luther puolestaan reformoi kirkon oppia. Lutherin varsinainen asia oli vanhurskauttamisoppi, ei kristillisen elämän parantaminen.

Lindberg korosti kuitenkin toisaalta, että Lutherin ajattelulla oli myös radikaaleja sosiaalieettisiä seurauksia. Hänen mukaansa yhteiskunnallinen uudistus seurasi jumalanpalvelusuudistuksesta. Luther loi kirjoituksissaan 1510-luvun lopulta lähtien sekä Wittenbergin kirkkojärjestyksessä (1522) uudenlaisen "köyhäinhoidon" mallin, jossa oli luovuttu keskiaikaisesta köyhyyden teologiasta. Sen mukaanhan "Jumala olisi voinut tehdä kaikki ihmiset rikkaiksi, mutta hän tahtoi että on myös köyhiä, jotta rikkaat saisivat mahdollisuuden sovittaa syntinsä". Keskiaikaisissa saarinoissa toistui ajatus, jonka mukaan köyhät kantavat rikkaat selässään taivaaseen. Reformatorinen vanhurskauttamisoppi poistaa perustan järjestykseltä, jossa köyhyys on eräänlainen teologinen hyve ja väline hyvinvoivien pelastukselle. Lutherin perusajatuksena oli yhteisö, joka huolehtii jäsenistään niin, että kenenkään ei tarvitse kerjätä eikä kärsiä puutetta. Tätä tarkoitusta varten Wittenbergiin perustettiin rahasto, josta jaettiin avuntarvitsijoille. Hyvinvointiohjelmaan kuuluivat myös matalakorkoiset lainat työläisille ja käsityöläisille sekä koulut köyhien perheiden lapsille. Koronkiskontaa pidettiin niin pahana rikkomuksena, että sellaista harjoittavat tuli sulkea seurakuntayhteyden ulkopuolelle. Yhteisöllinen huolenpito oli Lutherin ajattelussa sidoksissa jumalanpalveluselämään, evankeliumin julistukseen ja eukaristiaan. Tunnetuin esimerkki hänen sakramenttaalisesta yhteisöetiikastaan on saarna Kristuksen todellisen ja pyhän ruumiin sakramentista sekä veljestöistä. Sen mukaan eukarista luo ykseyden, jossa yhteisön jäsenet ovat toinen toistensa jäseniä niin, että se mikä koskee yhtä koskee myös jokaista muuta. Jos yksi kärsii, kaikki kärsivät hänen kanssaan ja jos yksi saa osak-

seen kunniaa, tämä kunnia kuuluu kaikille muillekin. Lutherin sakramenttaallinen yhteisökasitys ei ollut ainoastaan teologinen idea, vaan se sai myös konkreettisen muodon yhteiskuntauudistuksessa, jossa on selvästi havaittavissa Pohjois-Eurooppalaisen ja Keski-Eurooppalaisen "hyvinvointivaltion" perusajatuksia. Zwingli ja Calvin omaksuivat monia Lutherin ajatuksia.

Lindbergin tutkimukset ovat muutenkin osoittaneet pinttyneen käsityksen Lutherin individualismista ja keskittymisestä yksilön pelastukseen täysin virheelliseksi. Samalla on hänen omaan konseptioonsa liittyy kuitenkin ongelma: vanhurskauttamisopin forensissuuden korostus estää havaitsemasta sitä, että juuri vanhurskauttamisopista itsestään on suora, sisäinen yhteys myös sosiaalieettisiin näkemyksiin. Luther pyrki kyllä myös kristillisen elämän uudistamiseen, mutta hän ei pitänyt muita ulkoisia merkkejä kuin sanaa ja sakramenteja varmoina Kristuksen läsnäolon tunteimerkkeinä.

Kommenttipuheenvuorona kuultiin prof. *Ulrich Bubenheim*in ajatuksia. Ainakin suomalaisen korvaan varsin omalaatuinen idea oli etsiä luterilaisen ekumenian ainekset Johann Karlstadtin teologiasta. Bubenheim ei nähnyt tarvetta liittyä Lutherin korostuksiin, vaan katsoi että reformaatioajalta voidaan valita muitakin teologisia lähtökohtia.

Toisena päivänä oli tarkoitus syventyä Vuorisaaunan tulkintoihin radikaalireformaatiosta sekä luterilaisesta ja reformoidussa traditiosta. Ongelmana oli aiheen laajuus ja temasta kuultiin kaksi varsin erilaista esitystä. Toinen pyrki esittämään Vuorisaaunan tulkintoja reformatorisissa liikkeissä keskialalta 1600-luvun Englantiin saakka, toinen taas keskittyi Vuorisaaunan yhden kohdan tulkintaan Lutherin, Melancthonin, Zwinglin, Bucerin ja Calvinin ajattelussa.

Prof. *Hugh Barbour*in laaja esitys Vuorisaaunan asemasta radikaalireformatorisissa liikkeissä osoitti ensinnäkin näiden suuntausten läheisyyden katoliseen munkkihurskauteen ja täydellisen kuuliaisuuden ihanteeseen. Erona oli lähinnä se, että askeettisen elämän vaatimus ulotettiin luostarielämän ulkopuolelle. Toisaalta esitelmä osoitti myös, että erityisesti Vuorisaaunan pitäminen näiden liikkeiden elämän ja spiritualiteetin perustana on vähintäänkin yksinkertaistus. Perusteenaan prof. Barbour esitti, että radikaalireformaatioon luettavia liikkeitä yhdistää pyrkimys täydellisyyteen kristillisessä elämässä, ei niinkään kapina vallanpitäjien sortoa vastaan.

Tämän kirjoittajan tehtävänä oli esitellä Vuorisaaunan tulkintaa luterilaisessa ja reformoidussa traditiosta. Luontevaksi lähtökohdaksi osoittautui Mt. 7,12 eli nk. Kultainen sääntö joka useimpien reformaattoreiden käsityksen mukaan on Vuorisaaunan opetuksen tiivistelmä. Lutherilla, Zwinglillä, Bucerilla ja Calvinilla on tässä mielessä paljon yhteistä. Vuorisaaunan ymmärrettävin olevan yhteensopiva Kymmenen käskyn kanssa ja pohjautuvan jumalalliseen luonnolliseen lakiin, joka puolestaan on juuri Kultainen sääntö. Vuorisaaunan opetus on siis Jumalan kaikkien ihmisten sydämiin kirjoittaman luonnollisen lain eksplikointia, ja on siten myös suunnattu kaikille ihmisille. Reformaattorit hylkäävät selkeästi jaostelun käskyihin ja evankelisiin neuvoihin ja samasta syystä myös käsite "evankeliumin laki", on heille vieras.

Luther näyttää kuitenkin kaikkein selvimmän pitävän kiinni siitä, että luonnollisen lain I. rakkauden käsky on koko lain ja oikean elämän perusta. Lutherin ajattelussa on myös olennaista se, että ihmisen järki kykenee tunnistamaan rakkauden vaatimusta, vaikkakin se tekee tämän vasta "pakotettuna", ts. ihmisen omaa tahtoa vastaan. Muut reformaattorit näyttävät ajatelleen, että vaikka Kultainen sääntö onkin

oikeudenmukaisuuden ja rakkauden periaatteena kirjoitettu ihmisten sydämiin, sen tunnistaminen ilman Jumalan sanaa ja Pyhää Henkeä on mahdotonta. Calvin jättää kyllä luonnolliselle järjelle jonkin verran mahdollisuuksia yhteisöelämän järjestämiseen, mutta siltä ei kuitenkaan näytä olevan kosketusta Jumalan asettamaan luonnolliseen lakiin. Tätä kautta reformoituun teologiaan tulee väistämättä tendenssi suosia teokraattisia ratkaisuja, joissa rakkauden vaatimus pyritään toteuttamaan Jumalan sanan ohjeiden ja kirkkokurin avulla. Melancthon puolestaan antaa kyllä luonnolliselle järjelle ja luonnolliselle moraali-laille selkeän paikan etiikassaan, mutta niillä ei ole suoraa yhteyttä rakkauden vaatimukseen. Ts. Melancthonin ajattelussa Kultainen sääntö ei ole Jumalan ihmisyyttä kirjoittama luonnollinen laki. Luonnollisen lain sisältö ja rakkauden vaatimus irtaantuvat hänen teologiassaan toisistaan. Tämä on ilmeisesti vaikuttanut paljon myöhempään luterilaisuuteen, jossa luonnollinen lain ja rakkauden vaatimuksen yhteys on usein katkennut.

Prof. *Ulrich Luz*, tunnettu eksegeetti, esitti analyysin Vuorisaaunasta. Hän arveli saarnan sisällön olevan joksikin kokonaan Jeesuksen omaa opetusta, vaikka kompositio onkin Matteuksen. Luz esitti saarnan sisällön eräänlaisena kehänä: radikaali kuuliaisuus ja aktiivisuus johtaa rukoukseen ja rukous on radikaalin kuuliaisuuden perusta. Hänen korosti Kultaisen säännön asemaa saarnan "summasta" ja esitti, että se voisi olla avain myös Vuorisaaunan opetuksen välittämiseen nykyajan ihmisille. Samalla häntä näytti miellyttävän kristinuskon tulkinta, joka perustuisi ensisijaisesti evankeliumeihin.

Loppuosa konsultaatiosta käytettiin reformaation perinnön ekumeenisen merkityksen arviointiin. Aiheesta oli kutsuttu puhumaan tunnettu reformoitu ekumeenikko *Lukas Vischer*. Hän korosti vanhurskauttamisopin merkitystä, mutta kiinnitti samalla

huomiota siihen, että reformatiorisen vanhurskauttamiskäsityksen "kommunikointi" on käynyt äärimmäisen vaikeaksi. Hänen mukaansa sen relevanssia ei ole kyetty osoittamaan ekumeenisissa keskusteluissa. Vischer halusi kuitenkin pitää kiinni vanhurskauttamisopin keskeisyydestä. Hän ehdotti vanhurskauttamista koskevan sanoman "kehittämistä" kristittyjen yhteiseksi vastaukseksi niihin uikiin, joiden edessä nykyajan ihmiset elävät. Toisena osana Vischerin ohjelmaluonnosta oli "askeettisen" tradition elvyttäminen todistukseksi maailmalle. Hän peräänkuulutti hengellistä elämää, jossa sisäisyys ja aktiiviteetti ovat tasapainossa. Tämä tarkoittaa käytännössä rakkauden käskyn esilläpittämistä ja sen soveltamista jokapäiväisessä elämässä. Juuri tässä kysymyksessä hän piti "ensimmäisen" ja "toisen" reformaation dialogia tarpeellisenä. Kolmanneksi Vischer nosti esiin reformaation tuloksena syntyneen kirkkojen jakaantuneisuuden ja moninaisuuden. Se on myös johtanut ekumenian ehkä vaikeimpaan ongelmaan, kysymykseen ordinoitujen viran ja piispuuden asemasta ja merkityksestä ykseyden saavuttamisessa. Mikä on siis kirkon jatkuvuuden kriteeri. Reformaatio haastaa Vischerin mukaan ekumeenisen liikkeen etsimään uusia näkökulmia tähän kysymykseen. Toiseksi se haastaa kysymään erilaisuuden ja moninaisuuden suhdetta ykseyteen.

Kommentissaan prof. André Birmelé (lut.) Strasbourgista yhtyi moniin Vischerin ajatuksiin, mutta nosti samalla esille kaksi teemaa, jotka kaipaavat tarkastelua: kysymys lain ja evankeliumin erottelun merkityksestä sekä ekklesiologinen aspekti. Lain ja evankeliumin suhde liittyy olennaisesti sekä vanhurskauttamisopin ymmärtämiseen että tasapainoiseen spiritualiteettiin. Ekklesiologia puolestaan nousee esiin, kun kysytään kirkon ykseyden olemusta.

Prahan IV konsultaatio Genevessä osoitti hyvin reformatioristen liikkeiden moni-il-

meisyyden ja samalla aikaisempien konsultaatioiden eräiden perusideoiden ongelmallisuuden. Tällä kertaa luterilaisuus oli vahvasti edustettuna, mutta luterilaisten osanottajien korostukset olivat myös varsin erilaisia. Tämä selvästi hämmensi jonkin verran muiden suuntausten edustajia. Samalla kävi selväksi, että monet reformaatioajalta periytyneet vastakkainasettelu- ja perinteen merkityksiin ja yhteydet ovat menettäneet merkitystään ja yhteyden keskustelu on mahdollista. Suomalaisen reformaatiohistorian näkökulmasta on syytä huomauttaa, että luterilaisen ekumenian suurimpia ongelmia myös suhteiden protestanttisiin suuntauksiin on yksipuolisen forenssisesti tulkittu vanhurskauttamisoppi. Mikäli Lutherin käsityksen efektiivinen puoli otetaan huomioon, keskusteluasetelmat muuttuvat olennaisesti toisiksi. Vain tätä kautta luterilaisille luovuttamaton lain ja evankeliumin erottelu tulee ekumeenisesti "kommunikaabeliksi". Keskusteluja onkin tarkoitus jatkaa nimeomaan jostakin keskeisestä teologisesta teemasta. Mikäli halutaan päästä eteenpäin, on puhuttava laista ja vanhurskauttamisesta. Mutta on myös mahdollista, että näistä teemoista puhuttaessa paljastuvat jälleen alkuperäiset ja syvätkin erimielisyydet.

Ajankohtaisia julkaisuja ja esitelmiä

Paavi pohtii ekumeniaa

Apostolinen kirje *Tertio millennio adveniente*

Kirja *Crossing the Threshold of Hope*

Antti Saarelma

Paavi julkaisi marraskuussa kaksi tekstiä, joissa hän ottaa kantaa myös ekumeniaan. Toinen kirjoitus on muodoltaan perinteisesti "apostolinen kirje". Toinen on "oikea" kirja, alusta asti kaupallinen best-seller. Kirje edustaa paavin opetusvirkaa, kun taas kirja on periaatteessa paavin yksityinen puheenvuoro. Kummassakin kirjoituksessa puhuu kuitenkin sama mies.

Juhlavuosi lähestyy: *Tertio millennio adveniente*

Johannes Paavali II haluaa viedä Katolisen kirkon kolmannelle vuosituhannelle. Sen hän lupasi vanhalle primaatilleen kardinaali Wyszyńskiille aloittaessaan paavina. Nyt paavi on täyttämässä lupaan. Vuodesta 2000 tulee suuri juh-

lavuosi, ja paavi on nyt käynnistämässä juhluvuden valmisteluja.

Apostolinen kirje *Tertio millennio adveniente* ("Kolmannen vuosituhannen lähestyessä") esittelee paavin pääideat juhluvuden valmisteluja ja viettämistä varten. Sitä valmisteltiin kardinaalien ylimääräisessä kokoontumisessa viime huhtikuussa. Silloinkin paavi otti kantaa ekumeniaan.

Avatessaan kardinaalikonsistoria paavi käsitteli pari kertaa ekumenian haastetta. Äänenpainot olivat silloin varovaisia ja tavallaan hieman osoittelevia. Paavi korosti perustavaa ekumeenista eroa ortodoksien ja muiden kirkkojen välillä: ortodoksien kanssa on laaja yhteinen perus-

ta, jolta voidaan ponnistaa kohti ykseyttä, mutta muiden kirkkojen kanssa on vielä kuljettavana pidempi tie. Paavi mainitsi erityisesti Englannin kirkon naispappeuspäätöksen, joka vaikeuttaa ekumeenista työskentelyä.

Nyt ilmestyneessä apostolisessa kirjeessä juhluvuosi saa varsin rikkaan kristosentrisen ja pelastushistoriallisen tulkinnan. Sen pohjalta vuodesta 2000 tulee riemuvuosi, jolloin kirkko kiittää inkarnaatiosta ja lunastuksesta. Mutta vuosituhtaan vaihtuessa paavi kutsuu kirkkoa katsomaan myös taaksepiin. Tämä itsetutkistelu tekee juhluvuodesta myös katumuksen ja kääntymyksen vuoden.

Kirkollakin kääntymyksen aika

Kun apostolinen kirje tuli julkisuuteen, Italian lehdistö tarttui hanakkaaimmin katumuksen ja kääntymyksen teemaan. Koko sivun otsikot julistivat: "Paavi käskää kirkkoa katumaan syntejään!" Ajatus oli italialaisille ehkä uusi, joillekin myös loukkaava: kuinka erehtymättömällä kirkolla voisi olla mitään kaduttavaa?

Paavin kutsu katumukseen on kuitenkin selvä. Tarkkaan ottaen kirje ei puhu "kirkon" synneistä, vaan "kirkon lasten" synneistä (para. 33). Tällaiset huolelliset formulaatit ovat tuttuja niille, jotka ovat luonnostelleet ekklesiologisia kannanottoja ortodoksien kanssa. Mutta paavi kutsuu selvästi koko kirkkoa katumaan yhteisiä syntejä. Osoitteena eivät siis ole ainoastaan yksityisen kristityn henkilökohtaiset virheet.

Katumuskutsun kollektiivisuus tulee erityisen selväksi, kun paavi kehottaa muistamaan "niitä historian aikoja, jolloin he

[kirkon lapset] etäännyivät Kristuksen ja hänen evankeliuminsa hengestä ja, sen sijaan että olisivat todistaneet maailmalle uskon arvojen inspiroimalla elämällä, antoivat periksi ajattelulle ja toiminnalle, jotka muodostuivat todella vastatodistukseksi ja skandaaliksi" (33).

Kirje pitäytyy distinktion kirkon ja kirkon jäsenen syntisyyden välillä. Vatikaanin toista konsiilia lainaten se päättyy kuitenkin varsin "reformatorisiin" ilmauksiin: "Vaikka Kirkko on Kristukseen inkorporoituna pyhä, se ei väsy tekemästä parannusta: Jumalan ja ihmisen edessä se tunnustaa syntiset poikansa ja tyttärensä aina omikseen. Niin kuin *Lumen Gentium* toteaa: 'Otaessaan vastaan syntisiä Kirkko samanaikaisesti on pyhä ja tarvitsee aina puhdistautumista. Se kulkee lakkaamatta katumuksen ja uudistumisen tietä.' (33)"

Jakaantuneisuuden synty

Paavi alleviivaa voimakkaasti syntejä Kirkon ykseyttä vastaan. Hahmotellessaan juhluvuoden esivalmisteluja hän nimittäin käsittelee jakaantuneisuuden syntiä ensimmäisenä "synneistä, jotka vaativat perusteellisempaa katumusta ja kääntymystä": Toisen vuosituhtaan aikana kirkko on ollut "tuskallisesti haavoittunut, tosiasia 'mihin, toisinaan, kumpikin osapuoli oli syyllinen'. Tällaiset haavat ovat avoimessa ristiriidassa Kristuksen tahdon kanssa ja skandaali maailmalle." (34)

Paavi kehottaa kirkkoa tehostamaan ekumeenisia ponnisteluja Kirkon ykseyden saavuttamiseksi. Hän mainitsee erityisesti konsiilin merkityksen ja Vatikaanin ykseysneuvoston roolin. Ja samalla

koko Kirkon on "rukoiltava entistä sinnikkäämmiin Pyhältä Hengeltä ykseyden armoa", koska "ykseyttä ei saavuteta vain inhimillisin ponnistuksin, vaikka ne ovatkin ratkaisevan tärkeitä. *Ykseys, loppujen lopuksi, on Pyhän Hengen lahja.* (34)"

Vuoteen 2000 mennessä paavi ei odota suuria läpimurtoja, mutta edistystä kylläkin "voidaksemme viettää suurta juhluvuotta, jos ei täysin yhdyntyneinä, kuitenkin paljon lähempänä toisen vuosisadan jakaantuneisuuksien voittamista." Oppi keskustelua on jatkettava, mutta tärkeitä myös rukoilla enemmän Kirkon ykseyden puolesta." (34).

Trinitaarinen kolmivuotiskausi

Apostolisen kirjeen loppuosassa paavi siirtyy juhluvuoden "esivalmisteluista" kolmivuotiseen "valmistelujaksoon" 1997-1999, joka saa trinitaarisen rakenteen. Ensimmäinen vuosi 1997 keskittyy kristologiaan, joka on ekumenian lähtökohta: "Ekumeenisesta näkökulmasta tästä tulee tärkeä vuosi, jolloin kristityt katsovat yhdessä Kristukseen, yhteen Herraan. He sitoutuvat entistä syvemmin toteuttamaan Kristuksen rukousta tulla yhdeksi. Tämä Kristuksen, Jumalan sanan ja uskon korostus saanee vastakaikua muiden tunnustuskuntien kristityiltä. (41)"

Myös toisen valmisteluvuoden 1998 pneumatologinen teema saa ekumeenisen ulottuvuuden. Ekumeeninen sitoutuminen määritellään yhdeksi viime vuosien uusista "toivon merkeistä" (46). Sen sijaan uskontodialogi sijoitetaan huolellisesti ensimmäisen uskonkappaleen puolelle, kolmannen valmistautumisvuoden 1999 alaan (52-53).

Kuinka juhlitaan?

Paavi kaavaillee maailmanlaajaa juhluvuotta, jota vietetään samanaikaisesti kaikissa paikalliskirkkoissa, mutta erityisesti Pyhällä maalla ja Roomassa. Juhluvuonna järjestetään Roomassa erityinen kansainvälinen eukaristinen konferenssi korostamaan juhluvuoden inkarnatorista perustaa: "Eukaristian sakramentissa Vapahtaja, joka tuli lihaksi Marian kohdussa 2000 vuotta sitten, edelleen tarjoaa itsensä ihmiskunnalle jumalallisen elämän lähteenä. (55)"

Juhluvuoden toiseksi päätapahtumaksi paavi suunnittelee "kaikkien kristittyjen tapaamista. Tästä tulisi tärkeä tapahtuma, ja siksi, väärinkäsitysten välttämiseksi, hanke tulisi esittää oikein ja valmistella huolellisesti veljellisessä yhteistyössä muiden tunnustuskuntien ja traditioiden kristittyjen kanssa. (55)". Paavi avaa ekumeenisen tapaamisen ovea varovasti myös muille uskonnoille: sitä tulee valmistella "kiitollisessa avoimuudessa niitä uskontoja kohtaan, joiden edustajat saataisivat haluta panna merkille Kristuksen kaikkien opetuslasten ilon. (55)"

Ekumeenista ristivetoa

Paavin aloite suuren ekumeenisen konferenssin järjestämisestä on kuitenkin jo herättänyt hämmennystä. Kirkkojen maailmanneuvosto on suunnittelemassa vuodelle 1998 50-vuotisjuhlayleiskokousta. Siltä odotetaan joissakin piireissä paljon, epävirallisesti on kaavailtu jopa reformaatioajan oppituomioiden kumoamista KMN:n yleiskokouksen yhteyteen.

Lopulta lieene kuitenkin pääasia, että kristityt ottavat juhluvuoden vastaan yhdessä. Yhteisen ilonpidon (ja katumuksen!) muotoja ehditään vielä suunnittelemaan. Ruotsin ja Suomen luterilaisten arkkipiispojen vieraillessa Roomassa marraskuussa paaville korostettiin yhteisen ja nimenomaan yhteisesti valmistelun juhluvuoden merkitystä. Kristityt voisivat sitä paitsi yhdessä jättää maailman kannoilleen ottamalla oikeutetun varaslähdön: kirkkojen tulisi aloittaa juhluvuosi jo ensimmäisenä adventtina 1999.

Haastattelu vaihtui kirjaksi: *Crossing the Threshold of Hope*

Paavi Johannes Paavalin toinen tuore teksti on kirja *Crossing the Threshold of Hope*. Se on dialogin muodossa: paavin lähtökohtina ovat toimittaja Vittorio Messoriin asettamat kysymykset. Alunperin syksyllä 1993 oli ollut tarkoitus tehdä paavista televisiohaastattelu. Siitä ei kuitenkaan tullut mitään, mutta paavi piti piti kysymykset työpöydällään ja vastasi niihin vähitellen kirjallisesti.

Paavin haastatteluvastauksista kehkeytyi yli 200-sivuinen kirja. Julkaisuoikeudet myytiin italialaiselle Mondadori-kustantamolle (joka sattuu kuulumaan pääministeri Silvio Berlusconiin Fininvest-konserniin). Paavin puolankielinen käsikirjoitus käännettiin ensin italiaksi. Englantilaisen version tavoin muut käännökset lieene tehty italiasta. Siksi moni lukija joutuu tavaamaan käännöksen käännöstä, mikä sinänsä on erikoinen tilanne.

Vaikka kirjaa myydään niin kuin parastakin best-selleriä, sitä ei voi sanoa teemoittaan mitenkään popularistiseksi. Ensimmäinen luku määrittelee paavin virkaa

ikään kuin esitelläkseen haastateltavan. Sitten paavin pohdinnat liikkuvat ensimmäisestä uskonkappaleesta rukouksen ja jumalauskon peruskysymysten kautta toisen uskonkappaleen puolelle kristologiaan, soteriologiaan, syntioppiin sekä kristologisesti hahmotettuun uskontoteologiaan ja missiologiaan.

Onko vain Rooma oikeassa?

Kolmannen uskonkappaleen käsittely alkaa luvulla, jonka otsikko on haastavasti: "Onko vain Rooma oikeassa?" Paavi ei oikeastaan vastaa kysymykseen suoraan, vaan esittää konsiilin soteriologisen kirkkokäsityksen kristologisen lähtökohdan: "Kirkon kautta pelastutaan, Kirkossa pelastutaan, mutta aina pelastutaan Kristuksen armossa."

Kun lukija sitten palaa kappaleen otsikkoon, hän kysyy väistämättä, mitä paavi tarkoittaa "Kirkolla" tässä yhteydessä. Paavi vastaa pohtimalla konsiilin opetusta Kristuksen Kirkon ja katolisen kirkon suhteesta. Tässä yhteydessä hän esittää myös oman tulkintansa *Lumen Gentium*-asiakirjan kuuluisasta ilmauksesta, jonka mukaan Kristuksen kirkko "subsistoi" katolisessa kirkossa (LG 8).

Konsiilin mukaan kristityt nimittäin ovat "Kirkon jäseniä", "ei-kristityt Jumalaan uskovat" voivat "olla yhteydessä Kirkkoon". "Kumpikin näistä ulottuvuuksista on tärkeä pelastukselle, ja kummassakin on erilaisia tasoja."

Tämän käsityksen mukaan Kirkon jäsenyydessä on siis eräänlaista astevaihtelua. Niin kuin varmaan Rooman piispan tuleekin, paavi muistuttaa heti, että katolisella kirkolla on "pelastuksen keinojen

täyteys", sen piirissä Kirkon jäsenyys toteutuu siis täydellisesti. Siitä huolimatta "se iloitsee, kun muut kristilliset yhteisöt [kirkot?] saarnaavat evankeliumia sen kanssa. Tämä on oikea konteksti ymmärtää konsiilin opetus Kristuksen Kirkon "subsistomisesta" Katolisessa Kirkossa."

Paavi yhtyy siis konsiilin opetukseen sikäli, että hän ei suoranaisesti samasta katolista kirkkoa Kristuksen Kirkon kanssa. Kuitenkin paavi tuntuu ajattelevan, että *subsistit*-ajatus määrittää enemmän muiden kirkkojen kuin katolisen kirkon suhdetta Kristuksen Kirkkoon. Katolinen kirkko näyttää loppujen lopuksi olevan identtinen Kristuksen Kirkon kanssa. Tätä suhdetta ei kuitenkaan voitaisi määrittellä eksklusiivisella *esse*-verbillä, koska muutkin kirkot osallistuvat evankeliumin saarnaamiseen (mutta eivät kuitenkaan sakramenttien toimittamiseen?). "Subsistit" sen sijaan avaisi katolisessa kirkossa toteutuvaa Kristuksen Kirkon täyteyttä myös muille kirkkoille ilman, että se samalla suhteellistaisi katolisen kirkon täyteyttä.

Tällainen tulkinta saattaa antaa paavin kirkkokäsityksestä liian eksklusiivisen kuvan. Sitä kuitenkin tukevat mm. ilmaukset, että katolinen kirkko "iloihtee, kun muut kristilliset yhteisöt saarnaavat evankeliumia sen kanssa", ja että "[katolinen] kirkko on juuri katolisuutensa takia avoin dialogille muiden kristittyjen kanssa". Katolinen kirkko näyttyy tässä kielenkäytössä melkein kuin ekumenian täydellisenä keskipisteenä, johon muut, epätäydelliset tekijät suhtautuvat.

Jos paavin kanta on näin eksklusiivinen, se sisältää saman ongelman kuin uskonopin kongregaation kirje *Commu-*

nionis notio vuodelta 1991. Kirjehän käytti kuvaa, että jakautuneisuus on haavoittanut eri kirkkoja eriasteisesti: jokin kirkko on haavoittuneempi kuin toinen.

Tämä kuva on kuitenkin mahdoton, jos Kirkko todellaan uskotaan Kristuksen yhdeksi ruumiiksi. Jos nimittäin on vain yksi ruumis, jokainen haava on koko ruumiin vamma. Yhden ruumiin eri osat eivät siis voi "sanoutua irti" toistensa haavoittuneisuudesta, vaan haavoittuneisuus on aina yhteistä.

Vastaavasti paavi, jonka sormi jäi marraskuussa auton oven väliin, ei varmaan pystynyt ajattelemaan: "No, haavaahan on vain sormessani. Minä itse olen ihan kunnossa." (Paavin haavaa muuten jouduttiin sitomaan uudestaan kardinaalikollegion juhlamessun aikana Pietarinkirkon pääalttarilla. Kielikuvien ystävät voivat kehittää teemasta eri muunnelmia.)

Siksi olisi myönnettävä, että Kristuksen Kirkon täyteys ei loppujen lopuksi voi olla "edes" katolisessa kirkossa täydellistä, jos se on epätäydellistä muissa kirkkoissa, jotka kuuluvat samaan, yhteen Kristuksen ruumiiseen.

Kadonnutta ykseyttä etsimässä

Rooma-kappaleen jälkeen toimittaja yrittää saada paavin käsittelemään ekumenian viimeaikaisia vaikeuksia. Hän viittaa suoraan mm. Englannin kirkon "tiettyihin viimeaikaisiin päätöksiin, jotka ovat luoneet uusia esteitä juuri kun näytti olevan toivoa läheisemmästä yhteydestä".

Paavi heittäytyy (toimittajan pettymykseksi?) kuitenkin varsin luottavaseksi: "Se, mikä meitä yhdistää, on paljon suurempaa kuin se, mikä meitä erottaa." Hän puolustaa Kirkon moninaisuutta: "Erilaiset tavat ymmärtää ja elää uskoa Kristukseen voivat, tietyissä tapauksissa, täydentää toisiaan; ne eivät välttämättä sulje toisiaan pois. Tarvitaan hyvää tahtoa, jotta voitaisiin oivaltaa, kuinka erilaiset uskon tulkinnat ja käytännön sovellukset voidaan sovittaa yhteen toisiaan täydentävästi."

Toisaalta moninaisuuteen on paavin mukaan suhtauduttava myös kriittisesti. Kysymys on merkittävien ja epäoleellisten eroavaisuuksien erottamisesta. Faith and Order -teologiassa sitä kutsutaan legitimiin diversiteetin kriteriologiaksi (criteria for a legitimate diversity) tai kirkkoa jakavien kysymysten (church dividing issues) tunnistamiseksi.

Arvioidessaan kirkkojen moninaisuutta paavi palaa substanssi-ilmauksen ja haavoittuneisuuden ongelmalliseen tematiikkaan. Kielikuvana on nyt "kuilu": "On oikeutettua todeta, että kuilu Katolisen ja Ortodoksisen Kirkon välillä ei ole kovin leveä. Toisaalta reformaatiosta juontuvien kirkkojen ja yhteisöjen suhteen kuilu on merkittävästi leveämpi, koska useita Kristuksen asettamia peruselementtejä ei kunnioitettu."

Paavilla on kuitenkin päinvastainenkin arvio tästä näkökulmasta. "Psykologiset ja historialliset" vaikeudet ovat ortodoksien kanssa usein suurempia kuin protestanttien kanssa. "Vakuutun tästä yhä enemmän aina kun tapaan näiden kirkkojen johtajia joko Roomassa tai vierailuilla maailman eri osissa. Jo se tosiasia, että voimme tulla yhteen rukoilemaan [vrt.

pyhän Birgitan kanonisaation vuosijuhlavesper] on erittäin merkittävä. Muutama vuosi sitten tätä ei olisi voinut kuvitella."

Täydellä syyllä paavi mainitsee tässä yhteydessä ekumeenisesti tärkeät vierailunsa Britanniaan ja Skandinaviaan. Hän yrittää selittää noiden maiden kirkkojen ekumeniamyönteisyyden eräänlaisella reuna-alueilmiöllä: "Yleensä voidaan todeta, että subjektiiviset vaikeudet ovat suurempia niissä maissa, missä jakaantuneisuudet ensimmäiseksi syntyivät. Siksi, protestantismin tapauksessa, nämä vaikeudet koetaan paljon suuremmiksi Saksassa ja Sveitsissä kuin esimerkiksi Pohjois-Amerikassa tai Afrikassa."

Paavi antaa ekumenian nykymahdollisuuksista varsin realistisen kuvan: konsiili käynnisti katolisessa kirkossa ekumeenisen prosessin, jonka on vaiheittain voitettava niin opillisia, kulttuurisia kuin sosiaalisiaakin ongelmia, jotka ovat kasautuneet vuosisatojen aikana. "Siksi on päästävä eroon stereotyypeistä ja vanhoista tottumuksista. Ja ennen kaikkea on tarpeellista tunnustaa ykseys, joka jo vallitsee." Aikataulun laatii Pyhä Henki, mutta paavin oma, varsin kohtuullinen ja optimistinen tavoite on, että vuoteen 2000 mennessä kirkot olisivat lähempänä toisiaan ja halukkaampia ekumeeniseen työskentelyyn.

Miksi jakaantuneina?

Kirjan yli 20-sivuinen ekumeniaosuuden viimeisessä jaksossa paavi etsii vastausta kysymykseen jakaantuneisuuden perimmäisestä, "metahistoriallisesta" syystä: Miksi Pyhä Henki sallii Kirkon jakautuneisuuden?

Paavi tarjoaa kahta vaihtoehtoa. Negatiivisemmän vastauksen mukaan jakautuneisuus on "kristittyjen tekemien syntien karvas hedelmä". Myönteisempi vastaus pyrkii näkemään jakautuneisuuden hyödyn: "Eikö voisi ajatella, että tämä jakautuneisuus on ollut myös polku, joka jatkuvasti johtaa Kirkkoa löytämään Kristuksen evankeliumin ja Kristuksen suorittaman lunastuksen sanomattoman rikkauden? Ehkä kaikki tämä rikkaus ei olisi muuten tullut esiin..."

Ja niin kuin Rooman puolalaiselta piispalta saattaa odottaakin, ekumeeninen pohdinta päättyy viittauksella Puolaan (puolalaisen yhteiskunnan uskonnolliseen ja kansalliseen suvaitsevaisuuteen) ja Pietarin virkaan. Toki paavi samastaa täydellisesti Pietarin roolin apostolien joukossa ja paavin viran kirkkojen piirissä. Mutta kuitenkin paavi käsittelee ekumeenisen teologian kiperintä kysymystä, paavia, paaviksi varsin avoimella ja nöyrylläkin tavalla:

"Kannattaa muistaa, että Herra Jeesus uskoi Pietarille eräitä pastoraalisia velvollisuuksia, joiden tarkoituksena on lauman ykseyden säilyttäminen. Pietarin virka on myös ykseyden virka, jota hoidetaan ekumenian alalla. Pietarin tehtävä on etsiä jatkuvasti keinoja, jotka voisivat auttaa säilyttämään ykseyden. Siksi hän ei saa luoda esteitä vaan hänen täytyy avata uusia polkuja."

"Tämä ei ole vähimmäissäkään määrin ristiriidassa Kristuksen hänelle antaman tehtävän kanssa: 'vahvista veljiäsi uskossa' (vrt. Lk 22,32). On merkittävää, että Kristus sanoi nämä sanat juuri, kun Pietari oli kieltämässä häneltä. Aivan kuin Mestari itse olisi halunnut kertoa Pietarille: 'Muista, että olet heikko, että sinäkin

tarvitset loputonta parannusentekoa. Sinä pystyt vahvistamaan muita vain siinä määrin kuin olet tietoinen omasta heikkoudestasi. Minä uskon sinun vastuullesi totuuden, Jumalan suuren totuuden, jotta ihminen pelastuisi, mutta tätä totuutta ei voida saarnata tai panna käytäntöön muuten kuin rakastamalla.' Veritatem facere in caritate (vrt. Ef. 4,15); tämä juuri on aina tarpeellista."

Apostolic Letter *Tertio millennio adveniente* of His Holiness Pope John Paul II to the Bishops, Clergy and Lay Faithful on Preparation for the Jubilee of the Year 2000. Libreria Editrice Vaticana. 00120 Vatican City. Fax 99039-6-69884716.

John Paul II, *Crossing the Threshold of Hope*. Ed. by Vittorio Messori. London: Jonathan Cape. 244pp. UKP 9,99.
Johannes Paulus II, *Die Schwelle der Hoffnung überschreiten*. Hoffmann & Kampe. DM 36.
Jean Paul II, *Entrez dans l'esperance*. Plon.

Giovanni Paolo II, *Varcare le soglie della speranza*. Milano: Mondadori. ITL 27.000.

Juan Pablo II, *Cruzando el umbral de la Esperanza*. Barcelona: Plaza & Janes.

Minne mennä

Luentosarjan uusimmasta ekumeenisesta kehityksestä 17.1.-9.5.1995, ti 12-13 Neitsytpolku 1 b, ls 3 (3. krs). Professori *Tuomo Mannermaa*.

Maailmanlähetys ja yhteiskunnan murros - symposium 9.6.1995 Lahdessa

Vuoden 1995 valtakunnalliset lähetysjuhlat järjestetään Lahdessa. Vuosi 1995 on myös lähetyspioneeri *Martti Rautasen* juhlavuosi. Inkeri ja Namibia ovat oleellinen osa *Martti Rautasen* elämäntahtia. Hänen elämäntyötään kunnioittamaan järjestetään Lahdessa 9.6.1995 symposium Maailmanlähetys ja yhteiskunnan murros.

Aika ja paikka

Symposium järjestetään perjantaina 9.6.1995 klo 10.00-16.00 Fellmanni-instituutissa, Kirkkokatu 27, Lahti

Tavoite

Symposiumin tavoitteena on pohtia, mitä merkitsee lähetystyön kontekstuaalisuus maailmanhistorian murroksessa, konkreettisinä esimerkkeinä Inkeri ja Namibia.

Johtaja

Dosentti *Risto Ahonen*

Luennoitsijat

Dosentti *Risto Ahonen*
Tool. toht. *Henrik Smedjebacka*

Järjestäjät

Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus
Lahden evankelis-luterilaiset seurakunnat
Suomen Lähetysseura
Tampereen hiippakunnan lähetystyö

Osanottomaksu 150 mk (sisältää päiväkahvin). Koulutus on arvonnäköverotonta.

Tiedustelut

Suunnittelija *Leena Tervonen*
puh. (918) 892 250
Osastosihteeri *Marianne Salama*
puh. (918) 7303 640

Ilmoittautuminen

31.3.1995 mennessä lomakkeella, jota saa osoitteesta

Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus
Osastosihteeri *Marianne Salama*
Mukkulan kartano
15240 Lahti
fax (918) 7303 640

ONKO USKOSSA JÄRKEÄ?

Lähetysteologinen symposium

Seppo Syrjänen -akatemia

14.-15.3.1995

Suomen Lähetysseura, Tähtitornink. 18, Helsinki

Tiistai 14.3.	11.00	"Eurooppalaistuuko islam?", TT Seppo Rissanen
10.00	12.00	Lounas
10.15	13.00	Keskustelu esitelmistä Symposiumin päätös, hiippa- kunnan lähetys sihteeri Reino Junttila
12.00	14.30	Kahvi
13.30		Symposium pidetään Suomen Lähetys- seuran tiloissa Helsingissä, Tähtitornin- katu 16-18. Ilmoittautuminen 8.3.1995 mennessä Helsingin hiippakunnan lähe- tystoimistoon puh. 90-649 082. Sym- posiumin osallistumismaksu 100 mk (opiskelijat ja työttömät ilmaiseksi). Ruo- kailumaksut koko ajalta 90 mk. Ateria- ja kahvilippuja voi ostaa myös erikseen. Maksut tulee suorittaa käteisellä. Yöpy- mismahdollisuutta voi tiedustella lähe- tyskodista puh. 90-1297 308.
14.30		Kahvi
15.30- 16.30		Keskustelu Ahosen esitelmästä
17.00		Seurat
Keskiviikko 15.3.		
8.45		Aamuhartaus
9.00		Lähetysmuseoon tutustuminen
10.00		"Islamilaisuuko Eurooppa?", pastori Esko Kähkönen

Ekumeenisia koulutusmahdollisuuksia

Opiskelumahdollisuuksia ulkomailla: Rooman Valdolainen tiedekunta

Antti Saarelma

Roomassa toimii lukemattomien katolisten yliopistojen rinnalla myös protestanttinen oppilaitos. Valdolainen teologinen tiedekunta (*Facoltà Valdese di Teologia*) on pieni mutta pippurinen laitos aivan Vatiikaanin lähellä. Reseptio tapasi tiedekunnan dekaanin, professori *Paolo Riccan*, joka kertoi tiedekunnan historiasta ja nykypäivästä.

Protestanttista teologiaa Vatikaaninkupezissa

Valdolainen tiedekunta on nimensä mukaan täysin kirkollinen laitos. Italian valdolainen kirkko on perustanut sen, pitää sitä yllä ja valvoo sen toimintaa. Niinpä valdolaisten kirkon historia ja nykytilanne leimaavat tiedekuntaa voimakkaasti. Kirkko on kokenut kovia katolisessa Italiassa aina Vatikaanin toiseen konsiiliin saakka.

Tiedekuntakin saatettiin perustaa vasta 1855 Kirkkovaltion hajotessa, kun Italia yhdytti *risorgimenton* myötä.

Aluksi tiedekunta toimi Pohjois-Italian valdolaialueella, mutta se siirtyi pian Firenzeen. Tavoitteena oli tuoda tiedekunta ja koko valdolainen kirkko keskelle italia-laista yhteiskuntaa ulos valdolaialaaksojen "ghetosta".

Uuden uskonnonvapauden mukana tuli haaste italialaistaa valdolaiskirkko, josta oli eristyneen vuosisatoina tullut täysin ranskankielinen. Teologikoulutuksessa kirkko oli tukeutunut reformoidun teologi-an keskuksiin Keski-Euroopassa, mm. Sveitsissä, Saksassa ja Skotlannissa. Nyt alettiin kouluttaa italiankielisiä pastoreita uusiin seurakuntiin eri puolille maata. Kirkko toivoi, että poliittiseen heräämiseen liittyisi myös "uskonnollinen uudelleen-syntyminen".

Tiedekunta muutti 1922 Roomaan, jossa oli ollut valdolaisten yhteisö jo vuodesta 1844 alkaen. 1960-luvulle asti valdolaisten tiedekunta oli "Italian ainoa silta protestanttiseen maailmaan". Konsiiliin jälkeen katolinen teologikoulutus on avautunut niin, että katoliset yliopistot hoitavat kansainväliset yhteytensä protestanttiseen teologiaan suoraan, ilman valdolaisten tiedekunnan välitystä. Sama "suora avautuminen" ilmenee myös siinä, että modernin protestanttisen teologian tärkeimpiä italiannoksia julkaisevat nimenomaan katoliset kustantajat. Kuitenkin valdolaisten tiedekunta on pysynyt "Italian ainoana protestanttisena yliopistotasoisena teologisena oppilaitoksena".

Opettajat

Kirkollisesta profiilistaan huolimatta tiedekunta pyrkii ajanmukaiseen akateemiseen teologianharjoitukseen. Alkuaan kolme professuuria ovat lisääntyneet viideksi. Vanhan testamentin eksegetiikkaa opettaa professori *Daniele Garrone*. Uuden testamentin professori on *Yann Redalié*. "Kristillisyyden historia" (*storia del cristianesimo*) on professori *Paolo Riccan* vastuulla. Systemaattisessa teologiassa on professori *Sergio Rostagno*. Käytännöllinen teologia kuuluu professori *Ermanno Genrelle*.

Omien varsinaisten professorien lisäksi tiedekunnassa on usein myös vierailevia professoreita ulkomailta. Esimerkiksi *Oscar Cullmann* kuului vuosikymmeniä tiedekunnan vakiovieraisiin opettaen joka vuosi yhden intensiiviperiodin. Käytännöllisessä teologiassa, kuten meilläkin, käytetään lisätyövoimaa kirkon puolelta.

Tiedekunta on kohtuullisissa väleissä Rooman katolisten oppilaitosten kanssa. Vanhan testamentin emeritusprofessori *Alberto Soggin* on opettanut jo pitkään Gregori-

aanisen yliopiston *Istituto biblicossa*. Professori *Ricca* puolestaan vierailee säännöllisesti benediktiinien yliopistossa *Sant'Anselmo*ssa luennoimassa reformaattoreiden sakramenttiteologiaa. Riccan käsityksen mukaan tiedekunnalle on kuitenkin paljon tärkeämpää kehittää kansainvälisiä yhteyksiä protestanttiseen teologiaan.

Tiedekunnan omat opiskelijat kuuntelevat toisinaan joitakin kursseja katolisissa tiedekunnissa, mutta vastavuoroisuus on vasta käynnistymässä: tänä lukuvuonna tiedekunnassa on ensimmäistä kertaa vieraileva katolilainen opiskelija, joka saa lukea suositunsa "valdolaisten" opinnot hyväksi katoliseen tutkintoonsa.

Opetus

Valdolaisten tiedekunta on järjestänyt opetusohjelman pääpiirteissään saksalaisen mallin mukaisesti. Perustutkintoa tehdään viisi vuotta. Siihen kuuluu opintoja kaikissa teologisissa oppiaineissa. Omien resurssien niukkuuden vuoksi jokaisen opiskelijan on suoritettava yksi vuosi opinnoistaan ulkomailla.

Oppiaines tentitään suomalaisittain ajatellen varsin suurina kokonaisuuksina. Tenttejä on kussakin oppiaineessa enintään kerran vuodessa. Tämä tenttikäytäntö on Riccan mukaan opiskelijalle kuitenkin paljon kevyempi kuin saksalainen parin erittäin intensiivisen tenttikauden järjestelmä.

Kirjasto

Pienellä tiedekunnalla on hyvä kirjasto. Se on kehittynyt alkuaikojen pastoraalisesta kirjakokoelmasta "protestanttisen teologian tieteelliseksi erikoiskirjastoksi". Kirjastossa on nyt jo liki 80.000. Vuosittain hankitaan 1.800 - 2.000 uutta kirjaa. Aikakausjulkaisuja tulee yli 280 nimikettä. Ul-

komaista kirjallisuutta on lähinnä englanniksi, ranskaksi, saksaksi ja italialaisina käännöksinä.

Kirjasto ja koko tiedekunta toimii vanhassa ja ahtaassa kiinteistössä. Siksi valdolaisten ovat parhaillaan käynnistämässä uutta suurhanketta: kirjaston uudisrakennusta. Kirjasto saa tiedekuntatalon pohjakerroksesta 450 m² uutta tilaa, johon tulevat mm. luettelosali, toimistot, 30.000 kirjan varasto ja 24-paikkainen lukusali (nykyisten 30 lukupaikan lisäksi).

Opiskelijat

Näin lupaavasti kehittyvä kirjasto palvelee kuitenkin varsin pientä tiedekuntaa. Tiedekunnassa ei ole vähän vain opettajia, vaan opiskelijoita on opettajamääräänkin verrattuna varsin niukasti. Päätösmiesten opiskelijoiden kokonaismäärä on vaihdellut viime vuosina 25 ja 30 välillä. Näin kullakin vuosikurssilla on laskennallisesti 5 - 6 opiskelijaa. Todellisuudessa opiskelijoista on kolmannes ulkomaisia vierailijoita: tiedekunnassa on jatkuvasti 8 - 10 saksalaista, sveitsiläistä, amerikkalaista valdolaista, baptistia, metodistia, luterilaista, unioitua...

Tiedekunnan pienuudesta on opiskelijoille hyötyäkin. Ilmapiiri on kotoisa, varsinkin kun suuri osa opiskelijoista asuu kirkon opiskelija-asuntolassa samassa kiinteistössä. Puolihoito toverihuoneessa maksaa noin 2.100 mk/kk. Äbolaiseen tapaan jokaisella opiskelijalla on oma avain kirjastoon, jota voi käyttää ympäri vuorokauden.

Vauhtia vaihtoon!

Valdolaisten tiedekunta toivottaa suomalaisetkin opiskelijat tervetulleiksi. Tiedekunnassa olisi varsin kätevää esimerkiksi

aloitella jatkotutkimusta, koska talon oma kirjasto on varsin kelvollinen ja varsinkin helppo käyttää. Lisäksi teologiset ja esim. antiikintutkimuksen kirjastoresurssit ja opetustarjonta ovat Roomassa muuten huikeat: katoliset oppilaitokset ja kansalliset tutkimuslaitokset muodostavat ehtymättömän tuntuksen verkoston.

Koska kaikki opetus on tiedekunnassa italiaksi, vierailevaltakin opiskelijalta edellytetään jonkinlaista italian kielen taitoa. Toisaalta talon väki on (italialaisittain) suhteellisen kansainvälinen, joten sosiaalinen kuvio ja tutkimustyön käytännön puutteet hoitunevat myös muilla kielillä.

Vastaavasti voisi kuvitella, että suomalaisen teologikoulutus voisi tarjota eksoottisen vaihtoehdon valdolaisten opiskelijoille, jotka etsivät opiskelupaikkaa ulkomaanvuodekseen. Jos meikäläisissä tiedekunnissa pystyttäisiin tarjoamaan riittävästi opetusta vierailla kielillä, kunnan mainoskampanja olisi paikallaan.

Suomi voisi sitä paitsi olla taloudellisesti sopiva maa italialaiselle (ja päinvastoin), koska meidän kummankin valuutta on painunut alas päin viime aikoina. Eri asia tietysti on, houkuttelisiko suomalainen luterilaisuus valdolaista opiskelijaa, joka lähtee hakemaan vahvistusta protestanttiselle identiteetilleen.

Lisätietoa saa suoraan tiedekunnasta:

Segreteria della Facoltà Valdese
Via Pietro Cossa, 42
00193 Roma
Puh. 99039-6-3210789
Fax 99039-6-3201040

Ekumeenisia kesäkursseja

Strasbourg

LML:n teologian ja tutkimuksen osasto järjestää Strasbourgissa ekumeenisessa tutkimusinstituutissa 29. kansainvälisen ekumeenisen seminaarinsa 3.-12.7.1995. Seminaarin aihe on "*Leadership in the Church: Theological, Ecumenical and Social Aspects*".

Wien

Evangelischer Arbeitskreis für Konfessionskunde in Europa'n 32. vuosipäivät pidetään Wienissä 3.-7.4.1995. Päivien aiheena on "*Der Fundamentalismus als Herausforderung für die Kirchen Europas*".

Osallistumisesta kiinnostuneet voivat ottaa yhteyttä Kirkon ulkoasiain osaston teologien asiain toimistoon, p. 90-1802 290 tai 1802 287.

Kursseille Bosseyn ekumeeniseen instituuttiin

Suomen ekumeninen neuvosto välittää hakemuksia Kirkkojen maailmanneuvoston ylläpitämän Bosseyn ekumeenisen

instituutin kursseille. Instituutti sijaitsee Celignyssä, Geneven lähellä, Sveitsissä ja sen kurssit ovat avoimia kaikille.

Vuoden 1995 lyhytkursseja ovat:

1) Erityisesti nuorten parissa työskenteleville tarkoitettu, Raamatun tutkimusta ja tulkintaa käsittelevä kurssi *I will make you hear new things* (Jes. 48:6), 27.2.-12.3.1995.

2) Ortodoksista teologista ja liturgista perinnettä sekä spiritualiteettia käsittelevä kurssi *Seminar on Orthodox theology and spirituality*, 13.-23.3.1995.

3) Liman ekumeenisessa kokouksessa (1982) käytettyä liturgiaa ja ekumeenisen liturgian mahdollisuuksia käsittelevä kurssi *Limaliturgiy workshop*, 12.-21.5.1995.

4) Etiikkaa ja moraalikysymyksiä naisnäkökulmasta tarkasteleva kurssi *Women and ethics*, 23.5.-2.6.1995.

5) Yhdysvaltain mustien kristittyjen perinnettä, nk. afroamerikkalaista kirkkoa, sen historiaa ja nykyisyyttä käsittelevä kurssi *The African American church: Singing the Lord's song in a strange land*, 18.-27.8.1995.

Lokakuussa 1995 alkavan pitkän kurssin (Graduate School of Ecumenical Studies) otsikko on *A theology for life*. Aiheena ovat ne globaalit ja paikalliset oikeudenmukaisuutta, rauhaa ja ympäristöä koskevat teologiset, eettiset ja sosiaaliset haasteet, joita niin kirkot ja kristilliset yhteisöt kuin kansakunnat ja yksittäiset ihmiset ovat viime vuosina kohdanneet. Kurssin tavoite on kartoittaa ja luoda edellytyksiä näiden haasteiden rakentamiseksi, luovalle lähestymiselle ja kestäväälle ekumeeniselle kohtaamiselle. Samalla kurssi on ekumeenista liikettä ja ekumeniikkaa käsittelevä johdanto- ja yleiskurssi. **Se pidetään Bosseyssä 15.10.1995-28.2.1996.**

Suomen ekumeenisella neuvostolla ei ole omaa stipendirahastoa. Neuvosto välittää hakemukset eteenpäin ja hakija pyrkii

huolehtimaan opintojen rahoituksesta omatoimisesti tai esimerkiksi oman kirkkonsa tai kristillisen yhteisönsä kautta.

Hakemukset lyhytkurssille tulee toimittaa neuvoston toimistoon (osoite: PL 185, 00161 Helsinki) viimeistään kaksi kuukautta ennen kurssin alkua, pitkälle kurssille 2.6.1995 mennessä.

Lisätietoja ja hakemuskavakkeita saa Suomen ekumeenisen neuvoston toimistosta (puh. 90-180 2369, telefax 90-174 313) ja stipendiasiaain sihteeriltä Heikki Niskaselta, puh. 90-418 416. Kurssiluettelon saa myös Kirkon ulkoasiain osaston teologien asiain toimistosta, p. 90-1802 287.

Kirkollisia stipendejä

Stipendi Yhdysvaltoihin

Gettysburgin luterilaisessa teologisessa seminaarissa tapahtuvaa opiskelua varten on haettavana stipendi lukuvuodeksi 1995-96. Stipendin tarkoitus on mm. edistää Pohjois-Amerikan luterilaisuuden ja kirkollisen elämän tuntemusta. Stipendi kattaa asumis- ja opiskelukustannukset. Se sopii hyvin opintojensa loppuvaiheissa olevalle opiskelijalle. Stipendiä voi tiedustella Kirkon ulkoasiain osasto/teologisten asiain sihteeri p. 90-1802 290.

Hakuaika päättyy 18.4.1995.

Muita stipendejä

Em. stipendin lisäksi kirkkohallituksen ulkoasiain osasto välittää myös stipende-

jä mm. Unkarin luterilaisen kirkon teologiseen akatemiaan, Venäjän ortodoksisen kirkon Pietarin hengelliseen akatemiaan, Saksaan mm. Baijerin maakirkon stipendejä Erlangeniin tai Müncheniin), Skotlantiin sekä Yhdysvaltoihin (esim. Gettysburgin luterilaiseen teologiseen seminaariin ja Chicagoon).

Esitteestä "Kirkolliset stipendit" on ilmestynyt uusi painos. Esitettä on saatavissa Kirkon ulkoasiain osastolta p. 90-1802 287 tai 1802 283.

Kirkkojen maailmanneuvoston stipendeistä saa tietoja osoitteella:

Suomen ekumeeninen neuvosto
os. PL 185, 00161 HELSINKI
p. 90-18021

RESEPTIO ?????????????????

- reseptio on vastaanottamisprosessi
- se on kirkollisen ja teologisen tiedonkulun yksi väline
- ruohonjuuritason etsimistä
- palautteen saamista ja antamista
- vastaanottamista
- virallista tai epävirallista hyväksyntää
- teologisten tekijöiden ja dialogien vaikutusta
- siinä on eri tasoja, kirkollinen, seurakunnallinen, yksilöllinen
- vaikuttavia tekijöitä ovat myös ei-teologiset tekijät
- prosessi voi johtaa tuloksiin, vuorovaikutukseen
- prosessi voi johtaa kaiken loppumiseen
- kysymys on liikkeestä, joka etsii muotoaan
- Reseptio on myös Kirkon ulkoasiain osaston teologisten asiain toimiston ja ekumeniikan arkiston yhteisiä kysymyksiä ja tiedotusta
- tämä lehti haluaa löytää kohderyhmäkseen teologisista kysymyksistä kiinnostuneet henkilöt, jotka haluavat tietää enemmän, mitä kirkollisella ja ekumeenisella saralla keskustellaan...

TILAUSLOMAKE:

HALUAN, ETTÄ MINULLE POSTITETAAN RESEPTIO-TIEDOTUS-
LEHTI:

NIMI _____

OSOITE _____

POSTITETAAN OSOITTEELLA: RESEPTIO/ KIRKKOHALLITUKSEN
ULKOASIAIN OSASTO, PL 185, 00161 HELSINKI